

Kv. Eskil 19

Allhelgonakyrkans tomt, fornlämning Lund 73:1
Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk förundersökning i form av markradarundersökning 2018
Mattias Karlsson

Titel: Kv. Eskil 19
Författare: Mattias Karlsson
Kulturmiljörapport: 2019:2

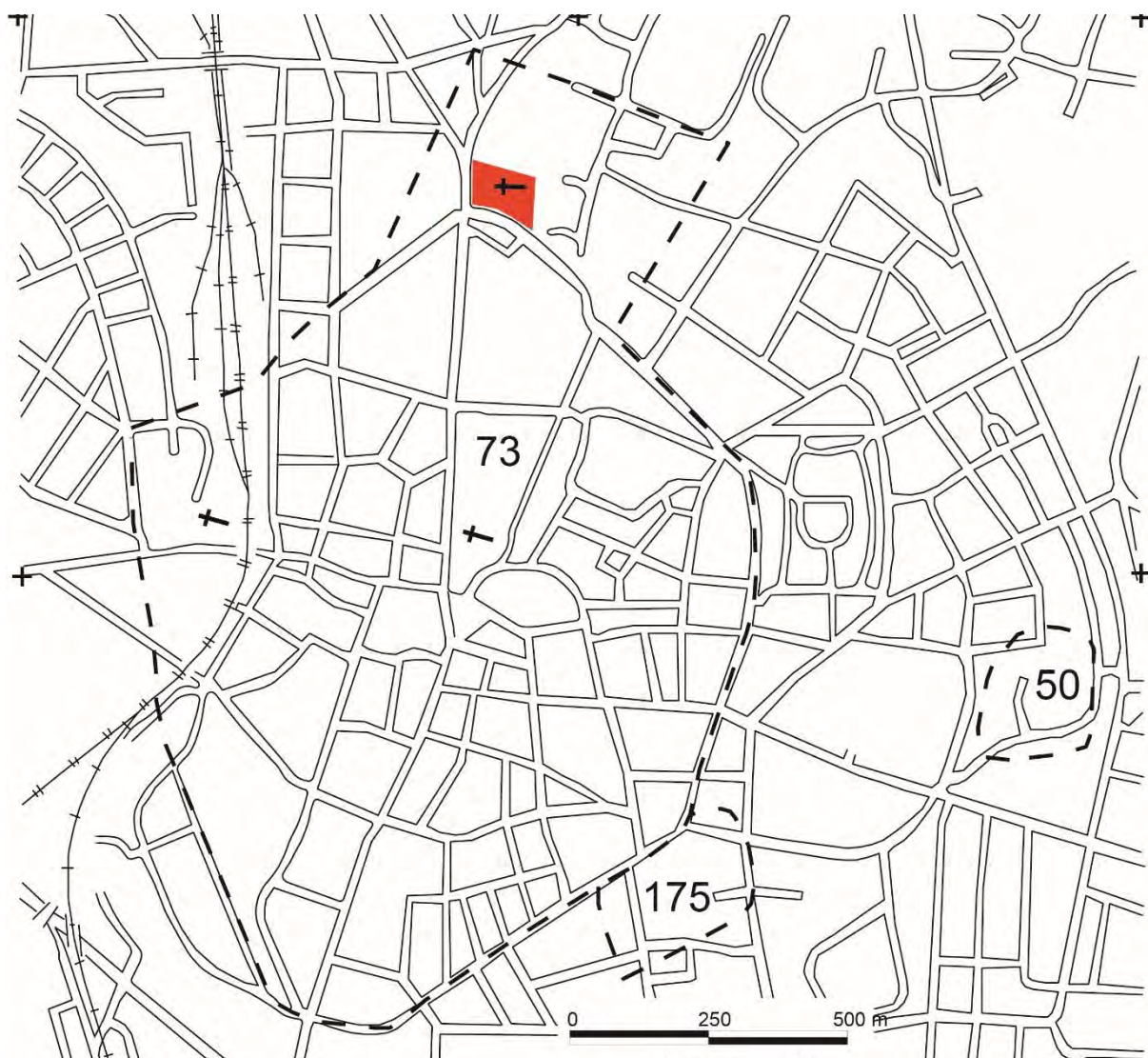
Omslagsbild: Bild av resultat från markradarundersökningen.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning.....	2
Fornlämningsmiljö	2
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat.....	7
Markradarundersökningen som antikvariskt underlag	9
Åtgärdsförslag	10
Administrativa och tekniska uppgifter.....	11
Källor och litteratur.....	12
Bilaga 1. Resultat av markradarundersökningen med tolkningar	14
Bilaga 2. Markradarundersökningen och arkeologiskt kända schakt.....	15
Bilaga 3. Karta med gravområde och förslag till placering av eventuella förundersökningsschakt.....	16
Bilaga 4. Georadarundersökning. Teknisk rapport.	17

Sammanfattning

- Inför Lunds pastorats planerade omgestalning av området kring Allhelgonakyrkan i Lund beslutade Länsstyrelsen i Skåne om en översiktlig arkeologisk förundersökning i form av en markradarundersökning (Lst dnr 431-17133-2018; Kulturens proj. nr A_2018_0021).
- Tidigare arkeologiska undersökningar på Allhelgonakyrkans tomt har visat att i den västra delen, från Allhelgonakyrkans västra fasad till Bredgatan längre västerut finns lämningar av medeltida gravar. Kyrkogårdens avgränsningar, särskilt i dess östra del är oklart. Inga uppgifter finns om den medeltida till S:t Olof helgade kyrkans placering.
- Markradarundersökningen genomfördes på alla tillgängliga delar av tomten. På grund av buskar, stängsel och andra störande anläggningar, framförallt norr om Allhelgonakyrkan, undantogs delar av området från undersökningen. Sammanlagt undersöktes ca 7 500 m² av tomten.
- Markradarundersökningen har givit en god bild av sentida ingrepp, inte minst ledningsdragningar, från tiden för Allhelgonakyrkans uppförande till nutid. Relativt få och någorlunda säkra äldre lämningar kan urskiljas. Väster om Allhelgonakyrkan finns en reflektion som påminner om en klockgjutargrop. Söder om Allhelgonakyrkan finns reflektioner som troligen är äldre diken. Inom den undersökta ytan finns Inga tydliga reflektioner som direkt pekar på välbevarade lämningar av murade byggnader, exempelvis en kyrka. Den finns dock ett område omkring 20 meter söder om Allhelgonakyrkans transeptarm med en diffus reflektion, vilken av Lars Winroth har tolkats som en möjlig byggnadslämning.
- Undersökningen har inte kunnat svara på utbredningen av den medeltida kyrkogården. Inga gravar eller eventuella kyrkogårdsdiken har kunnat urskiljas.
- Resultaten från en markradarundersökning kan vara svårtolkade. I detta fall torde de många sentida ingreppen och reflektioner från trädrötter ha varit försvårande för tolkningen. I området väster om Allhelgonakyrkan, alltså inom den medeltida kyrkogården, finns flera svåravgränsade och ej tolkningsbara reflektioner.
- Ur en antikvarisk synvinkel har markradarundersökningen i detta fall sitt främsta värde genom att den visar belägenheten av sentida ingrepp i området. Med tanke på hur svårtolkade många reflektioner är bör resultat och tolkningar användas med försiktighet.
- Vid en framtida omgestaltning och markingrepp i området är bedömningen att ytterligare arkeologiska insatser är nödvändiga. En eventuell förundersökning bör bland annat ha som målsättning att avgränsa kyrkogårdens utbredning.

Figur 1. Karta över Lunds stad och fornlämning (RAÄ 73:1) med området för Allhelgonakyrkans tomt markerat med rött.

Inledning

Med anledning av att Lunds pastorat planerar en omgestaltning av Allhelgonakyrkans tomt (figur 1) beslöt Länsstyrelsen i Skåne om genomförandet av en arkeologisk förundersökning i form av en markradarundersökning. Undersökningen genomfördes av Lars Winroth och Laila Wing (*Modern Arkeologi*) (figur 2). Inom Allhelgonakyrkans tomt har under medeltiden legat S:t Olofs kyrkogård och kyrka. Syftet med förundersökningen var att försöka få bättre underlag för en bedömning av utbredningen av S:t Olofs kyrkogård och möjliga äldre byggnader.

Fornlämningsmiljö

Den medeltida kyrkan och kyrkogården helgad till S:t Olof låg strax utanför Lunds vallgravar, ca 75 meter nordöst om den norra stadsporten, ungefär där Allhelgonakyrkan nu är belägen

(figur 1). Västra delen av kyrkogården har undersökts arkeologiskt. I väster sträckte den sig fram till Bredgatans östra sida, en gata som utanför den tidigare vallgraven idag benämns Getingevägen, och i söder till strax norr om nuvarande Allhelgona kyrkogata. Kyrkogårdens utsträckning mot öster och norr är oklar.

Enligt 1704 års karta tillhörde området utanför vallgraven och närmast Bredgatan stadens gemensamma fäladsmark. Något norr om S:t Olofs kyrkas förmodade läge fanns en väderkvarn. Kvarnen har anor tillbaka till 1500-talet. På den så kallade Vedelska kartskissen från 1580-talet har markerats en "Weijermölle" i närheten av den tidigare S:t Olofs kyrka (André & Högstedt 1990). Kvarnen omnämns sista gången under 1870-talet.

På 1784 års karta har tomten med väderkvarnen delats i en nordlig och en sydlig tomt. Väderkvarnen var placerad på den norra tomten (André & Högstedt 1990). Den södra delen av tomten var år 1789 en obebyggd lycka. År 1811 fick timmermästaren Lars Johnsson lagfart på tomten där han snart kom att uppföra ett korsvirkeshus, som senare fick numret 376 B. Huset låg längst i söder på tomten, under den nuvarande Allhelgona kyrkogata. År 1826 lät han strax norr därom uppföra en länga i ekekorsvirke. Huset såldes år 1829 till svärsonen O. Kjederqvist. Huset var då inrett till kopparslagarverkstad. År 1848–49 uppförde Kjederqvist ett par byggnader i tegel och korsvirke. Båda tomterna (376 A och B) inköptes av Lunds stad och husen revs inför uppförandet av Allhelgonakyrkan (André & Högstedt 1990; Bevaringskommittén 1991). Förmodligen är det lämningar av någon av dessa byggnader som framkom vid markarbeten 1923 (PM i Kulturens LA-arkiv) och vid den arkeologiska undersökningen 2017.

Kyrkan S:t Olof omnämns i flera medeltida källor (se Andrén 1980). Det äldsta skriftliga omnämnandet är från år 1350 då kaniken Niels Mogensen i sitt testamente skänker pengar till kyrkans präst och kyrkotjänare (DD 3:3 nr 263). En av kyrkans präster, en viss Fader Pedersen, testamenterade år 1364 sin gård (möjligen tomt 268-269, enligt Andrén 1984) på Bredgatan till domkyrkan för sin årsbegängelse (DD 3:7, nr 179). Enligt samma testamente hade gården inköpts från Asmund Smed, borgare i Lund. En annan präst vid S:t Olofs kyrka, Jakob Mogensen, bevittnade en handling år 1397 (DD 4:6 nr 428). Från år 1405 finns en handling som berättar att Niels Simonsen sålt Niels Sunesen en gård som han själv bebodde, liggande i S:t Olofs socken, på västra sidan av Bredgatan (DD 4:10 nr 10). En handling från år 1423 omtalar att Hans Olufsen i Arendala donerat en gård (möjligen tomt 268-269, enligt Andrén 1984) till domkyrkans byggnadsfond för en årsbegängelse för sig, sin hustru och föräldrar; gården var belägen vid Bredgatan i S:t Olofs socken ("lata platea in parochia sancti Olai") norr om Nils Brodersens gård (LÄU, bd III, nr XXVI).

Socken S:t Olof har även omfattat hemman utanför Lund. I ett ägobyte år 1442 mellan Allhelgonaklostret i Lund och domkapitlet erhåller de förra fyra ödegårdar i byn Götstorp i S:t Olofs socken nära Lund, "quadam curia desolata in oppido Gøtzstorp in parrochia beati Olai prope Lundis" (LÄU bd III, nr CCXXXVII). År 1470 köpte Frende Pedersen, sockenpräst till S:t Clemens kyrka i Lund, en jord och grund på Bredgatan (*Bredhegadhe*) i S:t Olofs socken (LÄU, bd IV, nr CXLI). År 1500 arrenderade Jöns Isaksen en gård (tomt 269) på Bredgatan i Lund och S:t Olofs socken "västan upp till adelsträdet" av Bosjökloster (LÄU, bd V, nr CDLXIII; jfr Blomqvist 1951 s. 224f). Ett pergamentsbrev från år 1534 omtalar att S:t Olofs kyrka vid denna tid tillhörde Allhelgonaklostret (Andrén 1984 s. 67). Kyrkan och kyrkogården har med stor sannolikhet även efter reformationen hört till Allhelgonaklostret (indirekt kronan). Troligen är kyrkogården en del av den tomt som år 1647 såldes av Allhelgonaklostret till Hans Lauritsen

Landstingsskriver. Tomten beskrivs som en mölleplats och hage med en förfallen väderkvarn (även omtalad ovan) som låg utanför Bredgatans port (jfr Andrén 1984 s. 121).

De medeltida källorna talar således flera gånger om att S:t Olofs kyrka varit en sockenkyrka. Det finns inga omnämmanden av en prästgård i de medeltida källorna. Hypotetiskt sett kan tänkas att en sådan en gång funnits på tomt 1:1, som ligger strax söder om kyrkan och innanför stadsvallen. Tomten ägdes nämligen år 1534 av S:t Olofs kyrka (Andrén 1984 s. 67).

Sankt Olofs kyrka är en av de få kyrkor i Lund som legat utanför stadsvallen. Hur långt tillbaka detta förhållande kan följas är oklart. I en beskrivning av Lund år 1134 omtalas att staden var omgiven av "mur och vall". Det är dock inte helt klarlagt om denna avgränsning har haft samma sträckning som den senare kända vallen och graven. Den fram i sen tid kända vallgraven bör dock vara äldre än 1346, eftersom detta år omnämns att Allhelgonaklostret låg utanför Lunds "murar". År 1361 nämns "Lunds grav", det vill säga vallgraven som omgav staden (Andrén 1980 s. 8, 20). Bearbetningar och analyser av material från 2017 och 2018 års arkeologiska schaktningsövervakning i S:t Laurentiigatan kan förhoppningsvis lämna ytterligare bidrag till att rätta ut dessa frågetecken. Vallgraven började fyllas igen under 1800-talet, och stadsvallen jämnades ut, i samband med att den slutat fungera som tullgräns år 1811 (Blomqvist 1951 s. 264; Blomqvist 1978 s. 136).

Den östra delen av Allhelgona kyrkotomt låg på 1700-talet inom *All Helgona Kyrkio Wång*. På 1875–76 års karta låg området inom *Biskopens Trädgård*. Området låg alltså inom det som var det tidigare Allhelgonaklostrets ägor. Det finns dock inga historiska eller kartografiska belägg för bebyggelse tillhörande klostret inom den del av området som nu utgör Allhelgonakyrkans tomt. Beträffande arkeologiska uppgifter, se nedan.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

De arkeologiska iakttagelser som gjorts i området för Allhelgonakyrkans tomt har huvudsakligen berört gravar från S:t Olofs kyrkogård. Enligt uppgift påträffades flera gravar vid grundgrävningarna för Allhelgonakyrkan, invigd 1890. Väster om Allhelgonakyrkan påträffades år 1923 rester av ett stort antal gravar, bland annat två stenistgravar. I samband med en omgestaltning av området väster om Allhelgonakyrkan, invid Kävlingevägen, dokumenterades 18 gravar år 2004. År 2007 skulle ett nytt avlopp anslutas till Allhelgonakyrkan och i samband med de arbetena påträffades 16 gravar på parkeringsplatsen väster om kyrkan. Ytterligare en mindre undersökning gjordes hösten 2016, i samband med framtagande av ett underlag för Länsstyrelsen i deras handläggning inför byggandet av spårvägen. Vid den undersökningen dokumenterades 16 gravar (vilka fick ligga kvar). Hösten 2017 gjordes en fullständig undersökning av den del av kyrkogården som låg närmast Bredgatan, varvid omkring 90 gravar dokumenterades.

Sankt Olofs kyrka har aldrig påträffats. Om den funnits inom området för 2016 och 2017 års undersökningar borde lämningar av den ha påträffats. Förmodligen har kyrkan legat närmare Allhelgonakyrkan. Kyrkans murar och grundstenar kan helt eller till stora delar ha plundrats, vilket är försvårande för dess upptäckt.

I området längst i söder och nära korsningen Bredgatan–Allhelgona Kyrkogata har grundmurar påträffats 1923 och 1954. Dessa tolkades då som tillhörande senare bebyggelse och inte kyrkan.

Området öster om den yta som slutundersöktes 2017 är mindre känd ur ett arkeologiskt perspektiv. Ett antal olika observationer har gjorts i samband med schaktningsövervakningar (se Bilaga 2).

Sammanställning av arkeologiska observationer och undersökningar inom kv. Eskil 19, Lund:

- 1890: Enligt uppgift påträffades vid grundgrävningen för Allhelgonakyrkan "flere gravvar med lemningar efter människokroppar, hvilka lågo i alldeles samma riktning som den, hvori den nya kyrkan har byggts" (Wrangel 1893 s. 8).
- 1923: Vid "planeringsarbeten" väster om Allhelgonakyrkan påträffades rester av gravar. Två av gravarna, som var av typen "hällkista" med takhällar kom sorgfälligt att mätas in och dokumenteras. I området för en av gravarna framkom två pilgrimsmusslor. Planeringsarbetena kom att omfatta ett större område väster om domkyrkan. Men inga andra gravar kom att mera noggrant dokumenteras. Det finns endast en plan över kyrkan med omgivningar varpå någon med blyerts avgränsat ett område där gravar påträffats. I en anteckning av Pär Axel Olsson står att läsa: "relativt stort antal mycket vittrade begravingar, vaga trärester (P. A. Olssons anteckningar 1925, Kulturens LA-arkiv). Längre söderut, vid anläggandet av en grusgång från korsningen Bredgatan–Getingevägen och Allhelgona Kyrkogata–S:t Laurentiigatan i nordöstlig riktning mot Allhelgonakyrkan påträffades en grundmur. En närmare undersökning av en del av mursträckningen visade att denna var ca 1,0–1,1 m hög. Utsidan av muren var ojämn och insidan var rappad, golvet bestod av kullersten. I fyllning invid muren och på ett ställe i muren påträffades så kallade "Perstorpstegel". Enligt refererade rapport hade grunden säkerligen tillhört det hus som funnits på platsen under 1800-talet och som revs i samband med kyrkobygget (Kulturens LA-arkiv).
- 1937: Vid grävning av en "plaskdamm" i östra delen av kvarteret observerades ett ca 0,25 meter tjockt lager med matjord och därunder moränen. Inga spår av bebyggelse påträffades (Kulturens LA-arkiv, stadsäga 282).
- 1954: Grävning för transformator i området sydväst om Allhelgonakyrkan, i nära anslutning till Allhelgonavägen. Vid detta tillfälle har Ragnar Blomqvist gjort en översiktlig plan över ingreppet med kortfattat beskrivning. Det finns inga uppgifter om påträffade gravar. I väster påträffades fortsättningen av den mur som redan konstaterats år 1923. I öster påträffades en brunn av trä i skiftesverk (Kulturens LA-arkiv).
- 1995: I samband med schakt för telekabel i grusvägen från Getingevägen Kävlingevägen upp mot Allhelgonakyrkan gjordes en besiktning. Schaktdjupet var ca 0,5 meter och låg i anslutning till ett tidigare fjärrvärmeschakt. Kulturlagren bestod huvudsakligen av mylla med inslag av byggnadsrester (Kulturens LA-arkiv).

- 1995: Vid ledningsarbeten strax söder om 1954 års undersökta ytan gjordes en besiktning. I en sektion kunde konstateras påförda lager ner till ca en meter under gatan. I besiktningen tolkades det som jord sannolikt förts dit i samband med Allhelgonakyrkans byggande (Kulturens LA-arkiv).
- 1995: Vid grundgrävning för nytt församlingshem utförde Kulturen i Lund en förundersökning. Två mindre schakt grävdes och undersöktes för hand innan övriga ytan släpptes för utschaktning. I ett av schakten framkom moränleran på omkring 0,8 meters djup. På den fanns ett ca 0,3 meters tjockt lager med kalk, möjligen från tiden för uppförandet av Allhelgonakyrkan, och därovan matjord. Inga säkert konstaterade äldre kulturlager påträffades i något av schakten (Goksör & Lundberg 1995).
- 1996: I samband med nyanläggning av VA-ledning till församlingshemmet norr om Allhelgonakyrkan utfördes en arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning. Schaktet var 80 meter långt och upp till 8 meter brett. På den aktuella ytan var kulturlagren dåligt bevarade. Till största delen kunde endast konstateras ett tjockt lager med "trädgårdsmylla". Inga gravar påträffades (Lundberg 1996).
- 2004: I samband med omgestaltning och byggande av cykelbana väster om Allhelgonakyrkan invid Kävlingevägen undersöktes och tillvaratogs 18 gravar. Många fler gravar har troligen funnits i området. Schaktningsarbetena startade utan arkeologisk övervakning (Karlsson 2004).
- 2006: I samband med nedläggning av optokabel berördes ett område norr och öster om Allhelgonakyrkan. Endast ett område öster om Allhelgonakyrkan bevakades av personal från Kulturen. Där konstaterades ett 0,4 meter tjockt matjordslager över gul moränlera (Lenntorp 2007).
- 2007: I samband med grävningar för nytt avlopp vid Allhelgonakyrkans västra sida utfördes en arkeologisk förundersökning. Sammanlagt påträffades 16 gravar in situ. Många av gravarna låg relativt ytligt, på omkring 35 cm djup (Karlsson 2007).
- 2009: I samband med dräneringsarbeten och anslutning av åskledare genomfördes en arkeologisk förundersökning öster om församlingsgården. Ett smalt schakt grävdes ned till 0,4 meters djup. Kulturlagren utgjordes av sentida påförda massor som låg direkt på moränlera, vilket indikerar att området röjts av i sen tid (Bolander 2010).
- 2011: Vid uppförande av handikappramp utförde Kulturen i Lund en arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning. Schaktet grävdes till 0,5–0,6 meters djup. Endast matjord och sentida raseringsmaterial påträffades. Schaktet nådde ej ned till morännivå (Ericsson 2011).
- 2016: Inför exploatering i samband med spårvägsbygge utfördes en arkeologisk förundersökning invid Bredgatans östra sida väster om Allhelgonakyrkan. Sammanlagt dokumenterades 18 gravar. Gravarna togs ej bort (Karlsson 2017).

- 2016–17: Vid schaktning för ny uppfart från Allhelgona kyrkogata till Allhelgonakyrkans parkering utförde kulturen i Lund en schaktningsövervakning. Därvid framkom spår av täktverksamhet och dikesliknande nedgrävningar, vilka möjligen ska sättas i samband med uppförandet av Allhelgonakyrkan. Närmast Allhelgona kyrkogata påträffades rester efter en ugnskonstruktion som med stöd av keramikfynd bör dateras till högmedeltiden (Kockum 2017).
- 2017: I samband med spårvägsbygge i Bredgatan undersöktes ett större område av S:t Olofs kyrkogård längs med Bredgatan. Sammanlagt dokumenterades och tillvaratogs omkring 90 gravar. Lämningar efter senare profan bebyggelse påträffades i exploateringsområdets södra del (Karlsson in prep.).

Figur 2. Markradarundersökningen genomfördes av Lars Winroth och Laila Wing (Modern Arkeologi).

Genomförande och resultat

Markradarundersökningen ur en arkeologisk-antikvarisk synvinkel

I Lars Winroths tekniska rapport över markradarundersökningen finns bedömningar och tolkningar av reflektionerna (Bilaga 4). Utöver dessa ska nedan presenteras ytterligare tolkningar och en samlad värdering av resultaten utifrån ett arkeologiskt perspektiv (för en karta, se Bilaga 1). För att underlätta redovisningen har reflektionerna och tolkningarna delats in i olika kategorier: 1) kända schakt som är arkeologiskt dokumenterade, 2) sentida ingrepp, ej arkeologiskt dokumenterade, 3) strukturer med oklar tolkning.

Kända schakt som är arkeologiskt dokumenterade (Bilaga 1 och 2)

Omkring 20 meter norr om Allhelgonakyrkan kan noteras en stor reflektion med en östvästlig orientering. Denna avvikelse är identiskt med en arkeologiskt dokumenterad schaktning för ledning till det nya församlingshemmet som gjordes 1996.

På omkring 11 meters avstånd från Allhelgonakyrkans norra fasad finns en avvikelse, smal och löpande i östvästlig riktning fram till rundeln där den går rakt söderut och in till kyrkans mur. Denna avvikelse torde vara identisk med en telekabel som grävdes ned 1995.

Väster om Allhelgonakyrkan, ca 9 meter från portalen, går en svagt S-formad smal struktur i nordsydlig riktning. Denna avvikelse är identisk med en schaktning som utfördes 2007. I samband med schaktningen påträffades sammanlagt 16 gravar.

Längre västerut, ca 30 meter från Allhelgonakyrkan, kan noteras en rektangulär avvikelse i nordsydlig riktning vilken är identisk med 2017 års östra arkeologiska förundersökningsschakt.

Sydväst om Allhelgonakyrkan, ca 30 meter från kyrkans hörn, utfördes 1954 en arkeologisk dokumentation av en schaktning i samband med anläggande av en transformator. Detta schakt kan identifieras som en avvikelse i markradarundersökningen. De kraftiga avvikelser som syns inom schaktet och strax söder om det är förmodligen ledningar och andra moderna anläggningar.

Omkring 45 meter söder om Allhelgonakyrkans rundel syns en tydlig avvikelse som är identisk med schaktningarna för en plaskdamm 1937.

I anslutning till plaskdammens södra sida finns en smal avvikelse som förmodligen är identiskt med ett schakt för optokabel som grävdes 2006.

Identifieringen av ovanstående arkeologiskt dokumenterade schakt visar att deras läge ofta avviker något från vad som finns noterat i den analoga dokumentationen som inte har haft den noggrannhet som idag är möjlig med digitala mätmetoder. Ett av resultaten från markradarundersökningen är således att lägena för vissa arkeologiska schakt och lämningar kan korrigeras.

Sentida ingrepp, ej arkeologiskt dokumenterade (Bilaga 1)

Runt Allhelgonakyrkan uppfångade markradarn en lång rad smala reflektioner med olika orienteringar vilka med all sannolikhet ska tolkas som ledningar från tiden för Allhelgonakyrkans uppförande och fram till de senaste decennierna.

Winroth har särskilt noterat några reflektioner som inte närmare tolkats. En reflektion, omkring 25 meter rakt väster om Allhelgonakyrkan, i slutningen ned mot gräsmattan är sannolikt identisk med rester av den borttagna trappa som anlades på denna plats vid omgestaltningen 1923. Antagligen är den rektangulära reflektionen rakt öster om koret också från Allhelgonakyrkans funktionstid. Tolkningen av de övriga reflektionerna är oklar.

De större rektangulära reflektionerna öster om kyrkan har av Winroth tolkats som sentida anlagda grusytor, möjligen för mindre byggnader. För närvarande finns ingen annan eller mer konkret tolkning.

Längst söderut har Winroth noterat en svåravgränsad reflektion vilken tolkas som rester av en gång. Längs östra sidan och norrut finns med regelbundna avstånd tydliga mindre reflektioner vilka tolkas som fundament av något slag. Förmodligen sammanhänger dessa reflektioner

med en tidigare gång upp till kyrkan från Allhelgona Kyrkogata. Gången kan ses på kartor från 1896 till omgestaltningen av området på 1920-talet.

Reflektioner med oklara tolkningar (Bilaga 1, 4)

I sydöstra delen av det undersökta området, öster om den förmodade gången eller vägen, finns tre långsmala reflektioner med nordsydlig orientering. Förmodligen rör det sig om diken. De kan ligga i en äldre ägogräns och är i sådana fall förmodligen äldre än Allhelgonakyrkan.

Omkring 20 meter söder om Allhelgonakyrkans kor noterade Winroth en svåravgränsad L-formad reflektion, vilket han tolkade som en möjlig husgrund. Strax sydväst om denna finns en lågreflekterande yta (i princip den yta som inte berörts av rotbildning i större utsträckning). I det kända kartografiska materialet finns inga uppgifter om någon byggnad i området. Det är oklart vad reflektionen representerar.

Öster om Allhelgonakyrkan har Winroth observerat två oregelbundna reflektioner vilka han tolkar som äldre gropar.

Väster om Allhelgonakyrkan, längst norrut på gräsmattan, har Winroth noterat en koncentrisk reflektion. Den påminner om reflektionen från en klockgjutargrop.

Utöver ovanstående mer eller mindre tydliga reflektioner finns möjlighet att urskilja ytterligare några vilka i de flesta fall, särskilt alldeles intill Allhelgonakyrkan, förmodligen bör kopplas till sentida anläggningar.

Markradarundersökningen som antikvariskt underlag

Markradarundersökningen av området kring Allhelgonakyrkan har påvisat en lång rad av sentida ingrepp, mestadels för ledningar. Från tiden före Allhelgonakyrkans uppförande är spåren av säkra eller möjliga lämningar få och osäkra. Det betyder dock inte att området helt eller nästan helt saknar äldre lämningar.

Resultaten måste ses med källkritisk ögon. En faktor att beakta i tolkningen av resultatet är de många yngre nedgrävningarna på ytan vilka kan dölja eller försvåra upptäckten av äldre lämningar. En annan försvårande faktor är förekomsten av träd. I synnerhet omkring trädbeståndet söder om Allhelgonakyrkan är reflektioner från rötter påtagligt. Det ska också noteras att vissa reflektioner inte säkert kan avgränsas och än mindre tolkas. På grusplanen väster om Allhelgonakyrkan finns många av det slaget av reflektioner och på varierande djup.

Området väster om Allhelgonakyrkan är på flera ställen arkeologiskt undersökt och visar att det utnyttjats som medeltida kyrkogård. Det kan konstateras att gravarna eller gravnedgrävningarna inte avspeglar sig i tydliga reflektioner i markradarundersökningen. Av det skälet går inte heller att utifrån markradarundersökningen göra en bättre avgränsning av kyrkogården än den som bygger på arkeologiska data. Ej heller kan uppfattas tydliga diken som kan ha samband med kyrkogårdens gränser.

Markradarundersökningen har inte givit resultat som tyder på att välbevarade murlämningar, exempelvis av en äldre kyrka, finns under markytan (i varje fall utanför zonen närmast intill Allhelgonakyrkan). Eventuella murar antas ha givit upphov till tydligare reflektioner än de som framkommit.

Trots att reflektionerna domineras av sentida ingrepp och lämningar, finns även sådana av mer gåtfullt slag som kan representera äldre lämningar, exempelvis en möjlig klockgjutningsgrop.

Markradarundersökningen har således gett en god bild av sentida ingrepp i området. Den tycks också visa att välbevarade äldre murade byggnadslämningar inte kan påvisas i undersökningsområdet. Den har dock inte kunnat svara på utbredningen av det medeltida gravområdet eller läget för den medeltida kyrkan. Vid framtida planering av områdets gestaltning, både avseende större och mindre ytor, utgör markradarundersökningen ett viktigt underlag att återkomma till.

Åtgärdsförslag

Markradarundersökningen och tidigare arkeologiska observationer kan användas för en samlad bedömning av fortsatta åtgärder vid en eventuell omgestaltning av området inbegripande ingrepp under den allra översta och sentida markhorisonten.

Det är genom arkeologiska observationer väl känt att det i området mellan Allhelgonakyrka och Bredgatan finns och har funnits medeltida gravar. Gravarna ligger ofta ytligt. I gräsplanen väster om Allhelgonakyrka återfinns de ytligaste endast omkring 15 cm under markytan. På grusplanen intill Allhelgonakyrkan har gravar påträffats mellan 0,35 till 0,6 meter under markytan. Det medför, i praktiken, stora svårigheter i att detta område genomföra en omgestaltning utan att gravarna berörs. (Området med kända gravar har markerats med rött på karta i Bilaga 3). Inom gravområdet har med all sannolikhet den medeltida kyrkan varit placerad. Kyrkogården kan ha sträckt sig längre österut än vad de kända gravarna visar.

För en säkrare avgränsning av området med gravar eller andra möjliga äldre lämningar (varav i några fall markradarundersökningen lämnat indikationer) föreslås att ett antal väl placerade förundersökningsschakt grävs på ytan. Observera att de föreslagna placeringarna av schakten ska betraktas som högst preliminära.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-17133-2018
Fornlämningsnr	RAÄ 73:1
Löpnr, fornreg	201800873
Kulturens projektnr	A_2018_0021
Trakt/kvarter/fastighet	Eskil 19
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Omgestaltung
Uppdragsgivare	Lunds pastorat
Typ av undersökning	Översiktlig arkeologisk förundersökning genom markradarundersökning
Ansvarig institution	Kulturen
Underentreprenör	Lars Winroth (Modern Arkeologi AB)
Övrig personal	Jan Kockum, Aja Guldåker
Fältarbetstid	2018-07-08 – 2018-07-12
Fälttid, arkeolog, tim	2
Fälttid, maskin, tim	—

Yta, m²	7 500
Kubik, m³	—
Schaktmeter, m	—

Fyndmaterial	—
Ritning, dokumentation	—
Digitala filer/bilder	283 digitala filer över markradarmätningen.
Foto	7 digitala fotografier
Analyser	—
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Eskil 19, Lund

Källor och litteratur

Arkiv

Kulturens A-arkiv

Litteratur

André, Annika & Högstedt, Christina 1990: *Kartornas Lund. 1580-talet till 1950*. Gamla Lund, Årsskrift 72. Lund.

Andrén, Anders 1980: *Lund*. Medeltidsstaden 26. Stockholm.

Andrén, Anders 1984: *Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenindelning*. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Bevaringskommittén 1991: *Bevaringsprogram. Lund utanför vallarna*, Del 1. Lund.

Blomqvist, Ragnar 1951: *Lunds historia*, Del 1. Medeltiden. Lund.

Blomqvist, Ragnar 1978: *Lunds historia*, Del 2. Nyare tiden. Lund.

Bolander, Adam 2010: *Kv. Eskil 19. Arkeologisk förundersökning 2009*. Arkeologiska rapporter från Lund, nr 369.

DD = *Diplomatarium Danicum* 1- København 1938ff.

Ericsson, Gertie 2011: *Kv. Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 387.

Goksör, Sebastian & Lundberg, Anders 1995: *Kv. Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 1995*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 14.

Karlsson, Mattias 2004: *Kv. Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2004*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 119. Otryckt stencil i Kulturens arkiv.

Karlsson, Mattias 2007: *Kv. Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2004*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 231. Otryckt stencil i Kulturens arkiv.

Karlsson, Mattias 2017: *Kv. Eskil 19. Lund, fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016*. Kulturmiljörapport 2017:1.

Karlsson, Mattias in prep: *Kv. Eskil 19. Arkeologisk undersökning av S:t Olofs kyrkogård 2017*.

Kockum, Jan 2017: *Kv. Eskil 19, Lund, fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016–2017*. Kulturmiljörapport 2017:17.

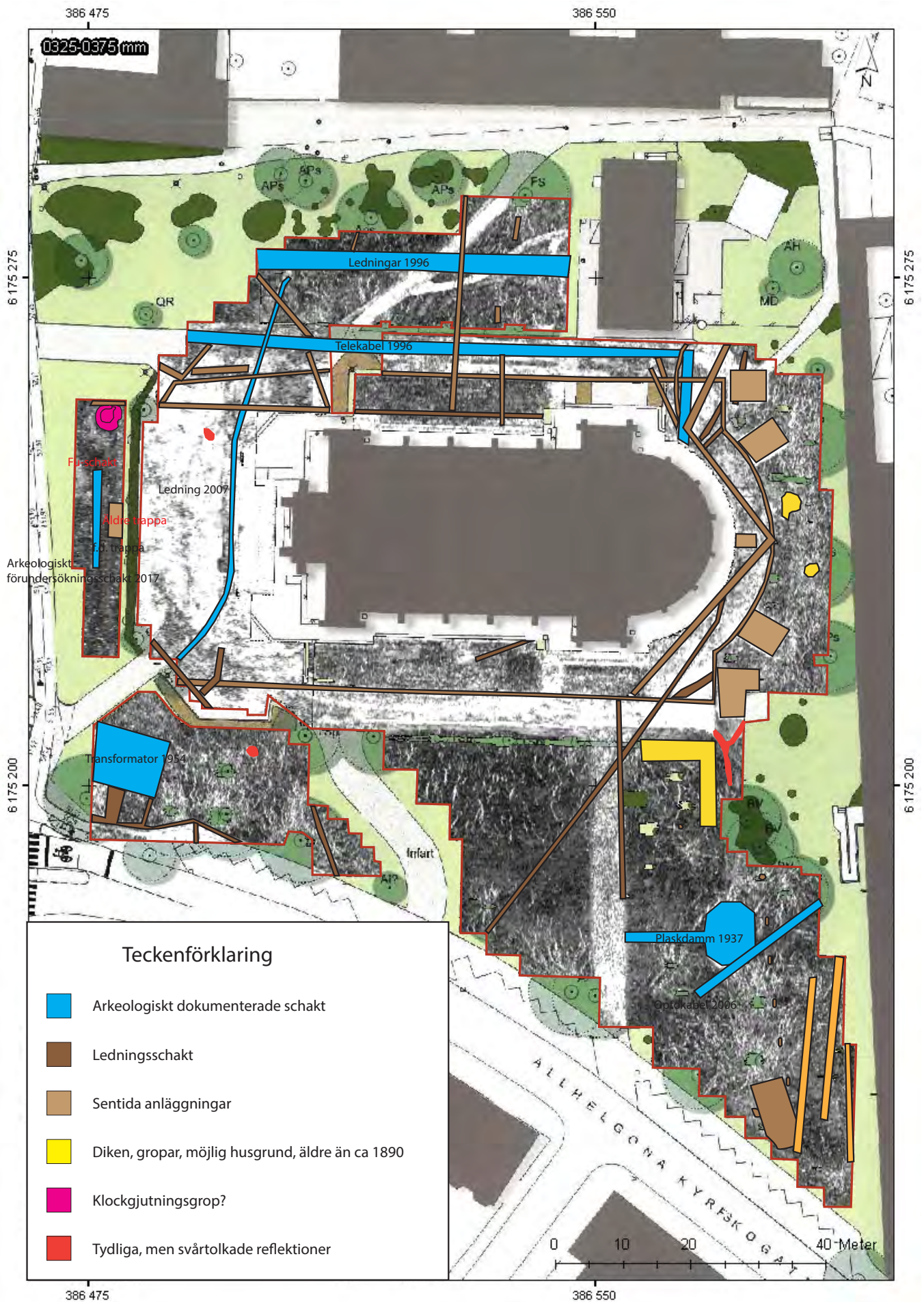
Lenntorp, Karl-Magnus 2007: *Kv. Eskil m.fl., Lund. Arkeologisk förundersökning 2006*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 229.

Lundberg, Anders 1996: *Kv. Eskil 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 1996*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, Nr 37.

LÄU = *Diplomatarium diocesis Lundensis. Lunds ärkestifts urkundsbok* III-VI. Utgiven av Lauritz Weibull. Lund 1900-39.

Wrangel, Ewert 1893: *Allhelgonakyrkan i Lund. Det gamla och det nya templet*. Lund.

Bilaga 1. Resultat av markradarundersökningen med tolkningar

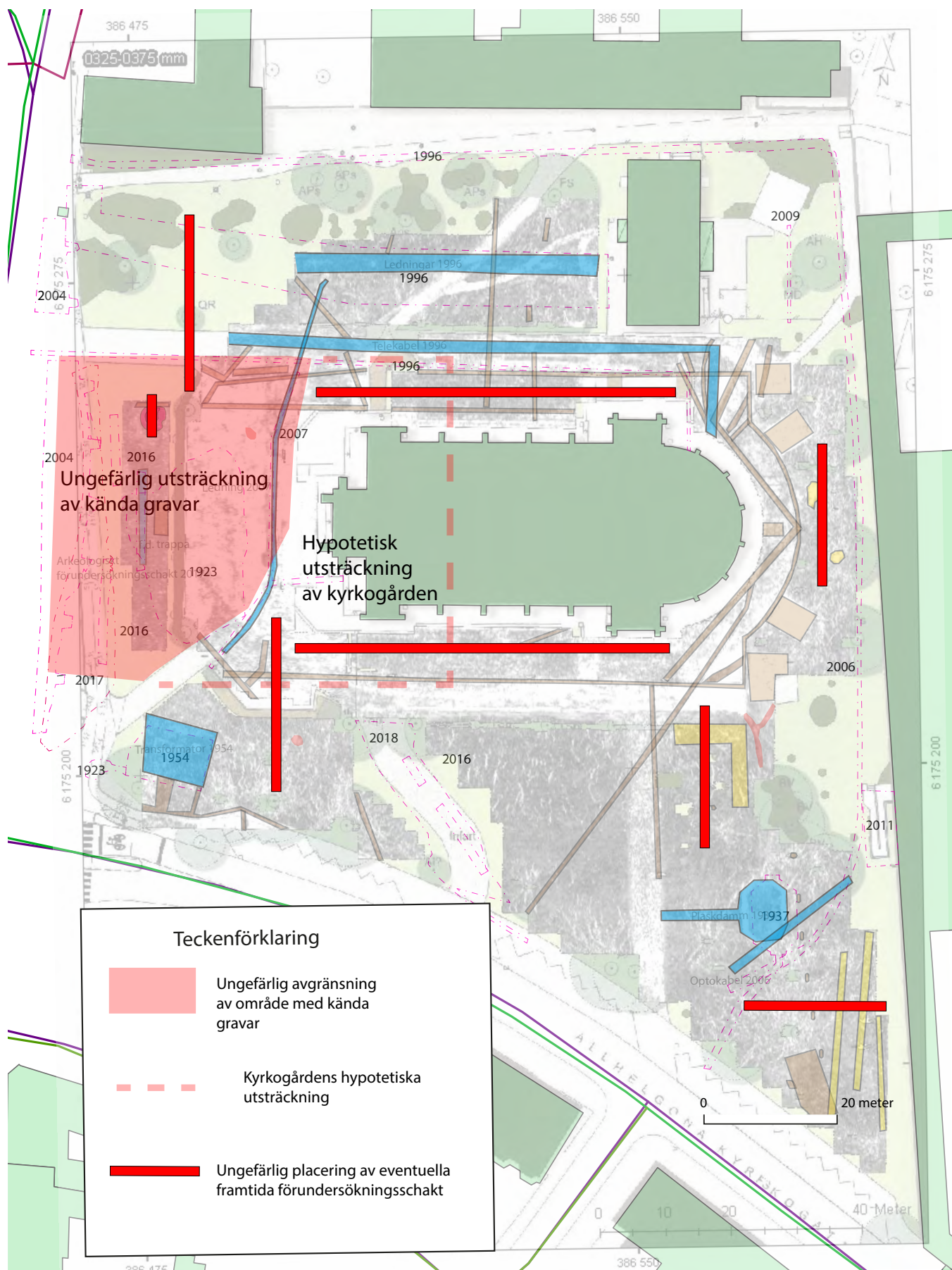

The map displays the archaeological site of the Temple of Aphaia at Aegina. The central feature is the large, light green rectangular structure representing the temple ruins. Surrounding this are various other features and boundaries, each labeled with a year indicating its date of discovery or significance:

- 1996:** Multiple dashed pink lines and a solid blue line indicating boundaries and features.
- 2004:** Dashed pink lines indicating boundaries.
- 2007:** A solid blue line indicating a boundary.
- 2009:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 2016:** Several dashed pink lines indicating boundaries.
- 2017:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 2018:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 2023:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 1923:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 1937:** A dashed pink line indicating a boundary.
- 1954:** A solid blue line indicating a boundary.

The map also includes a scale bar at the bottom right, showing 0 to 20 meters, and a north arrow pointing towards the top of the image.

Bilaga 3. Karta med gravområde och förslag till placering av förundersökningsschakt

Georadarundersökning Teknisk rapport

Allhelgonakyrkan i Lund

Georadarundersökning vid Allhelgonakyrkan i Lund

TEKNISK RAPPORT 9

2018

Modern **Arkeologi**

Allhelgonakyrkan i Lund

Georadarundersökning vid Allhelgonakyrkan i Lund

Lund, Skåne län

Administrativa och tekniska uppgifter

Län Skåne
Kommun Lund
Socken Lund
Lokal Allhelgonakyrkan
RAÄ-nummer Lund 40:1 Kyrka, Lund 73:1 Stadslager

Koordinater SWEREF99TM
Höjdmodell RH 2000

Fältarbetstid 2018-07-06 till 2018-07-11
Uppdraget utfört av Lars Winroth och Laila Wing, Modern Arkeologi

Uppdragsgivare Kulturen i Lund

GPS för inmätning Sokkia RTK/CPOS med TDS Nomad handdator
Georadar Sensor & Software, NogginPlus 500 MHz med SmartCart
Mjukvara Sensor & Software EKKO Mapper 4, 64-bit
Profilavstånd georadar 25 cm
Mätspåravstånd georadar 5 cm
Max djup georadar 80 ns, ca 400 cm
Uppskattad signalhastighet 10,0 cm/ns
Antal stackade mätpår 4
Väder inför och vid undersökningstillfället Soligt och torrt

Modern Arkeologi
Parkgatan 29, 645 61 Stallarholmen, Sverige
Telefon +46 (0) 739 40 00 16
www.modernarkeologi.se

Georadarundersökning vid Allhelgonakyrkan i Lund 2018
Modern Arkeologi teknisk rapport 9, 2018

Författare: Lars Winroth
Omslagsbild: Allhelgonakyrkan från sydost – Fotograf Laila Wing

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund och syfte	6
Metod	6
Undersökningsresultat	7
Undersökningsytan	7
Ledningarna	8
Tiden efter nya kyrkan	9
Tiden före nya kyrkan	10
Övriga iakttagelser	11
Tolkningar med djupinformation	14
Frågor och svar kring resultaten	17
Georadarbilder 0-170 cm djup	18

Inledning

Bakgrund och syfte

Inför en omgestaltning av området kring Allhelgonakyrkan i Lund utfördes en georadarkartering av ytorna runt om kyrkobyggnaden i syfte att få en uppfattning om eventuella kulturlämningars belägenhet.

Metod

Vid kartering med georadar mäter man i parallella linjer, så kallade profiler. En odometer på georadarenheten registrerar profilens längd. För varje 5 cm i profilen sänder georadarenheten ut flera vertikala radarpulser och registrerar tiden och styrkan hos ekon från olika lager i marken, så kallade mätspår. Genom att uppskatta signalhastigheten i marken kan tiden omvandlas till djup i centimeter. Mätspårerna lagras temporärt i en datorenhet på georadarmaskinen innan överföring till dator för analys.

Över hela undersökningsytan läggs profiler parallellt, vanligtvis med 25 cm avstånd. Ett mindre profilavstånd ger ett resultat med högre upplösning men tar också längre tid att genomföra. Det är av yttersta vikt för kvaliteten på resultatet att odometern kalibreras regelbundet och att profilerna placeras korrekt enligt plan i undersökningsytan. Eftersom georadarantennen i princip måste ligga mot underlaget är det också viktigt att undersökningsytan är jämn och fri från hinder. Gräs bör vara klippt och åkermark måste vara jämn utan fåror. Varje ythinder innebär extra arbete med brutna profiler som i sin tur medför merkostnader samt negativ påverkan på kvalitet. Vädret kan påverka hur djupt radarsignalen når. Långvarigt regn ger mycket vatten i marken som har en dämpande effekt på radarsignalen. När datainsamlingen är klar bearbetas informationen i flera specialiserade programvaror, där alla mätspår läggs ihop i en 3D-modell ur vilken man skapar en mängd centimetertjocka djupskivor över hela undersökningsytan. Djupskivorna georefereras i GIS-system för vidare tolkning och rapportering.

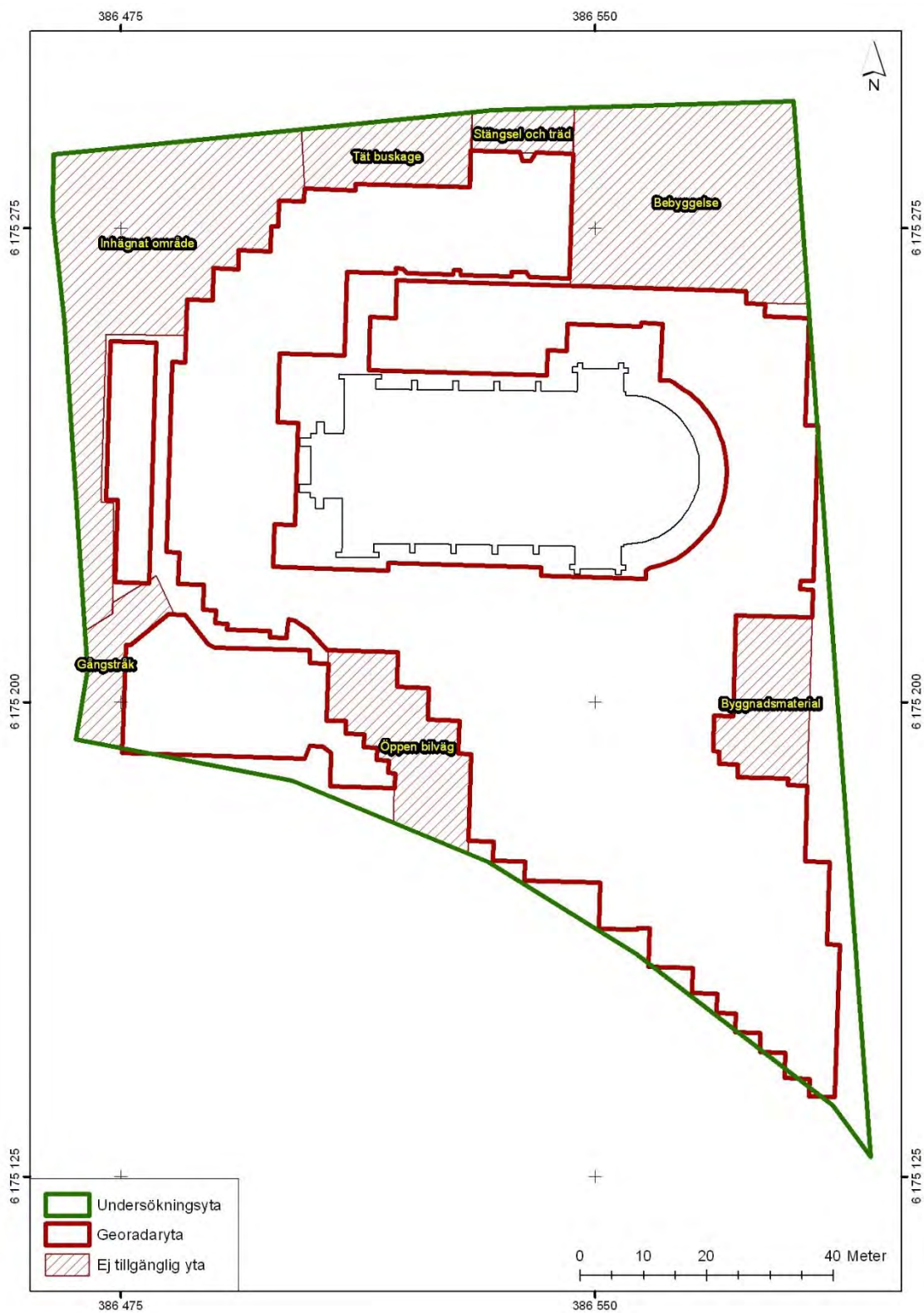
Radarmätningen vid Allhelgonakyrkan skedde med ett maximalt djup av 4 meter och den genomsnittliga signalhastigheten i marken uppskattades till 10,0 cm/ns. Markens signaldämpande egenskaper begränsade det för tolkning användbara djupet till ca 1,7 meter. Under arbetets gång togs preliminära resultat fram som underlag för eventuell anpassning av karteringsytan och kontroll av kvalitet.

All inmätning och utsättning gjordes med en Swepos-kopplad RTK-GPS med en noggrannhet på cm-nivå.

Undersökningsresultat

Undersökningsytan

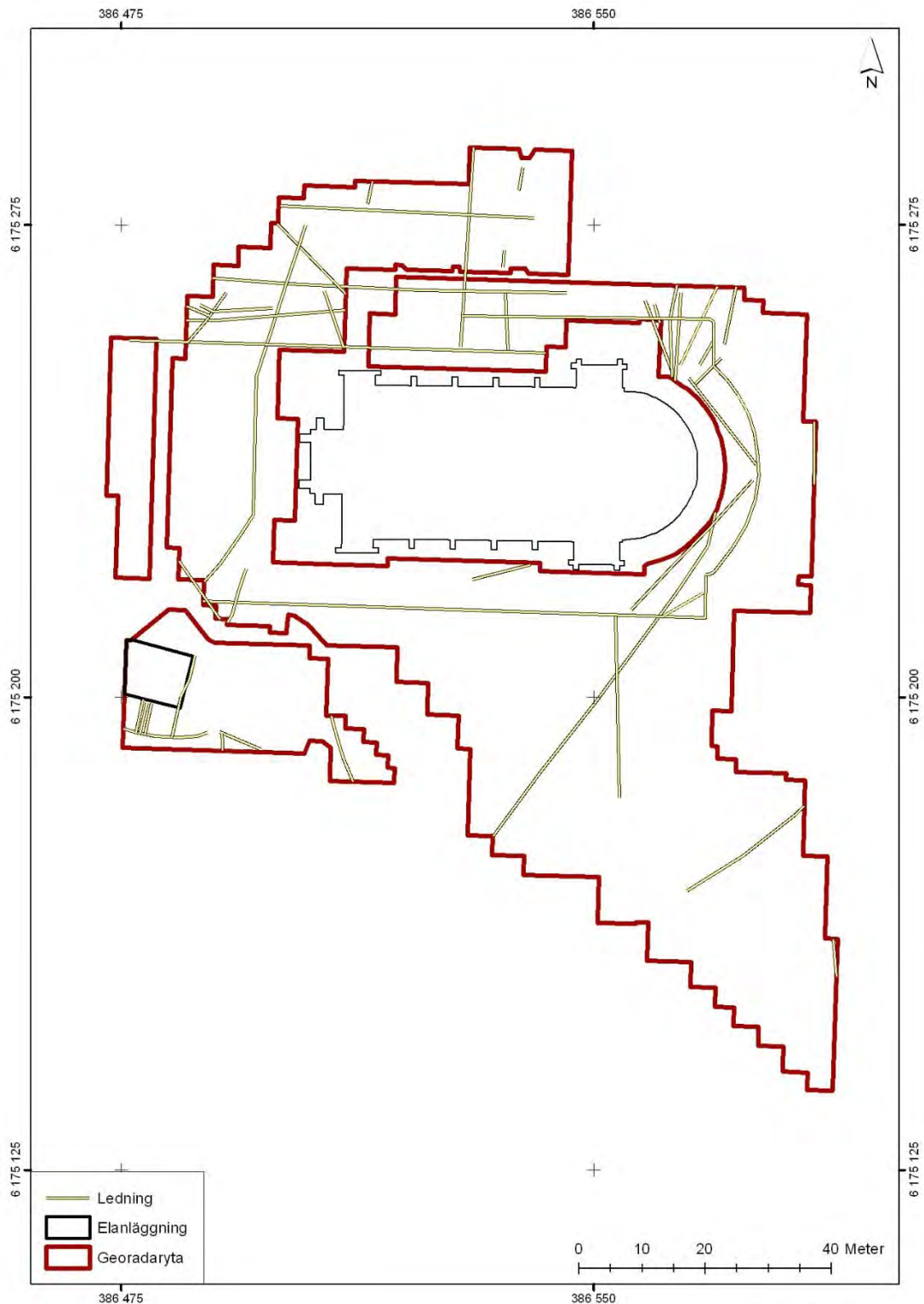
Undersökningens nettoyta omfattar cirka 7500 kvadratmeter kring kyrkobyggnaden. Delar av den planerade ytan var inte tillgänglig vid undersökningstillfället och fick utelämnas, se figur 1.

Figur 1. Undersökningsyta och georadaryta.

Ledningarna

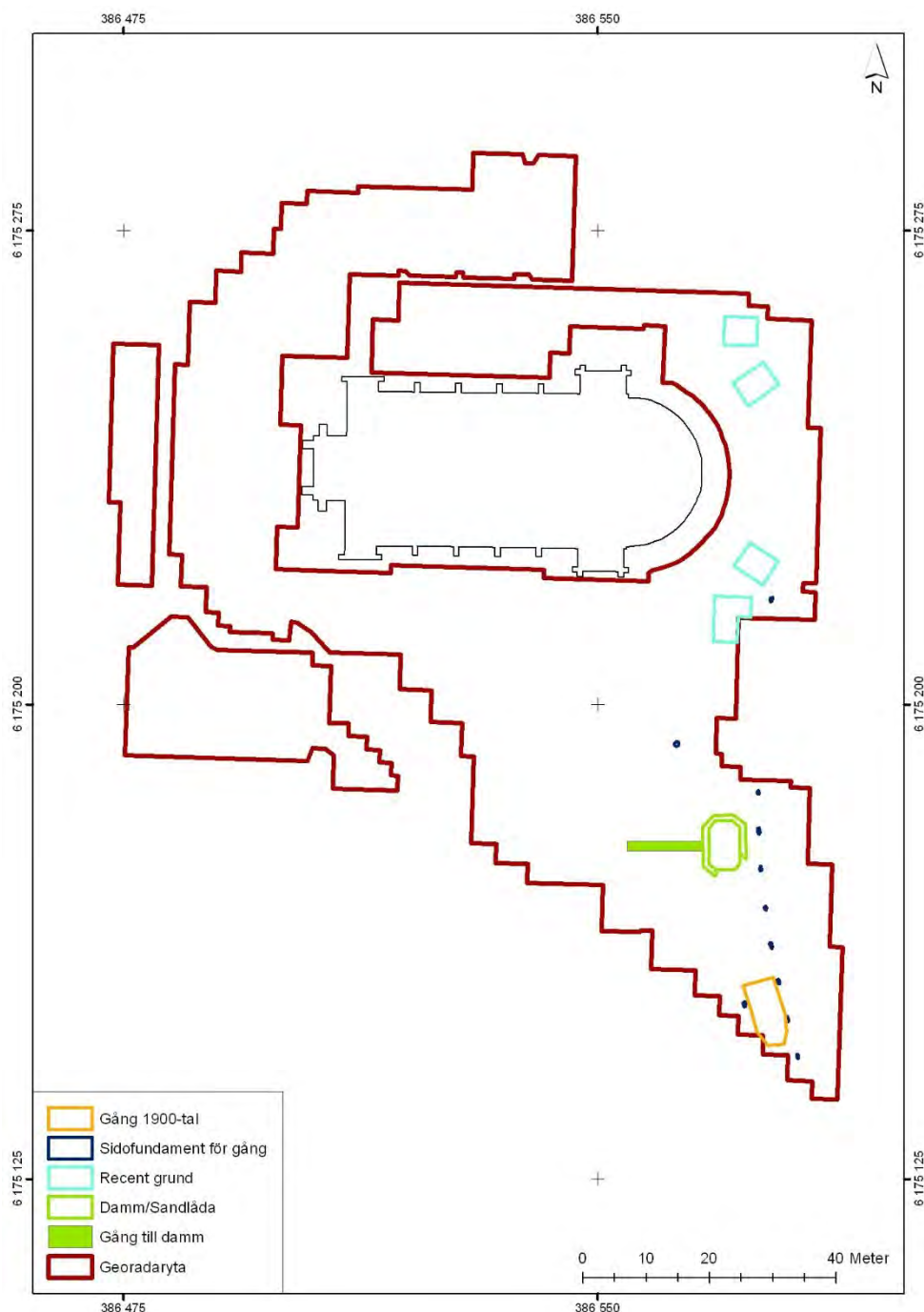
Kring hela kyrkan finns en stor mängd el-, vatten- och avloppsledningar. Norra sidan är mer eller mindre helt genomgrävd av olika ledningsschakt. I sydväst finns en nedgrävd el-station med en större mängd ledningar till. Ledningarna finns på olika djup från grunt liggande el-ledningar till djupliggande vatten- och avloppsledningar. För tolkningar, se figur 2.

Figur 2. Ledningar kring kyrkan.

Tiden efter nya kyrkan

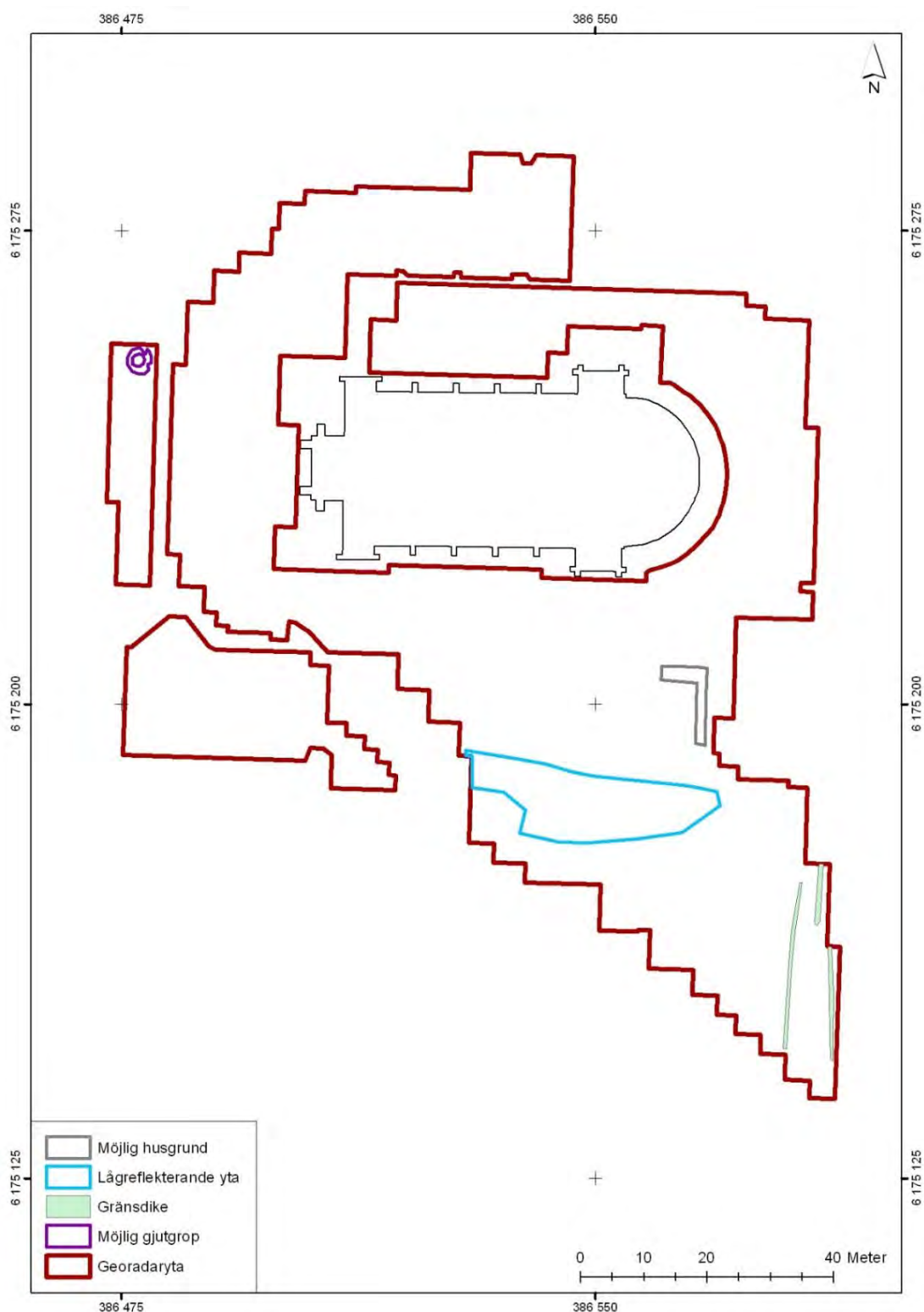
Strax öster om kyrkobyggnaden ser man tydligt fyra grunder, troligtvis av grus. De ligger förhållandevis grund och orienterade utifrån kyrkobyggnaden vilket tyder på att de är recenta. Kanske är här det stått mindre byggnader här. Från sydost ser man rester av en gång och på dess östra sida någon sorts fundament med ca 6 meters inbördes avstånd. Väster om gången ser man enstaka fundament. På äldre foton kan man skönja en gång här, och troligtvis är detta resterna som finns kvar av den. På gräsytan på sydöstra sidan finns en tidigare dammanläggning strax under gräsytan. Enligt uppgift gjordes den senare om till sandlåda. För tolkningar se figur 3 och 8.

Figur 3. Tolkningar för tiden efter den nya kyrkan byggdes

Tiden före nya kyrkan

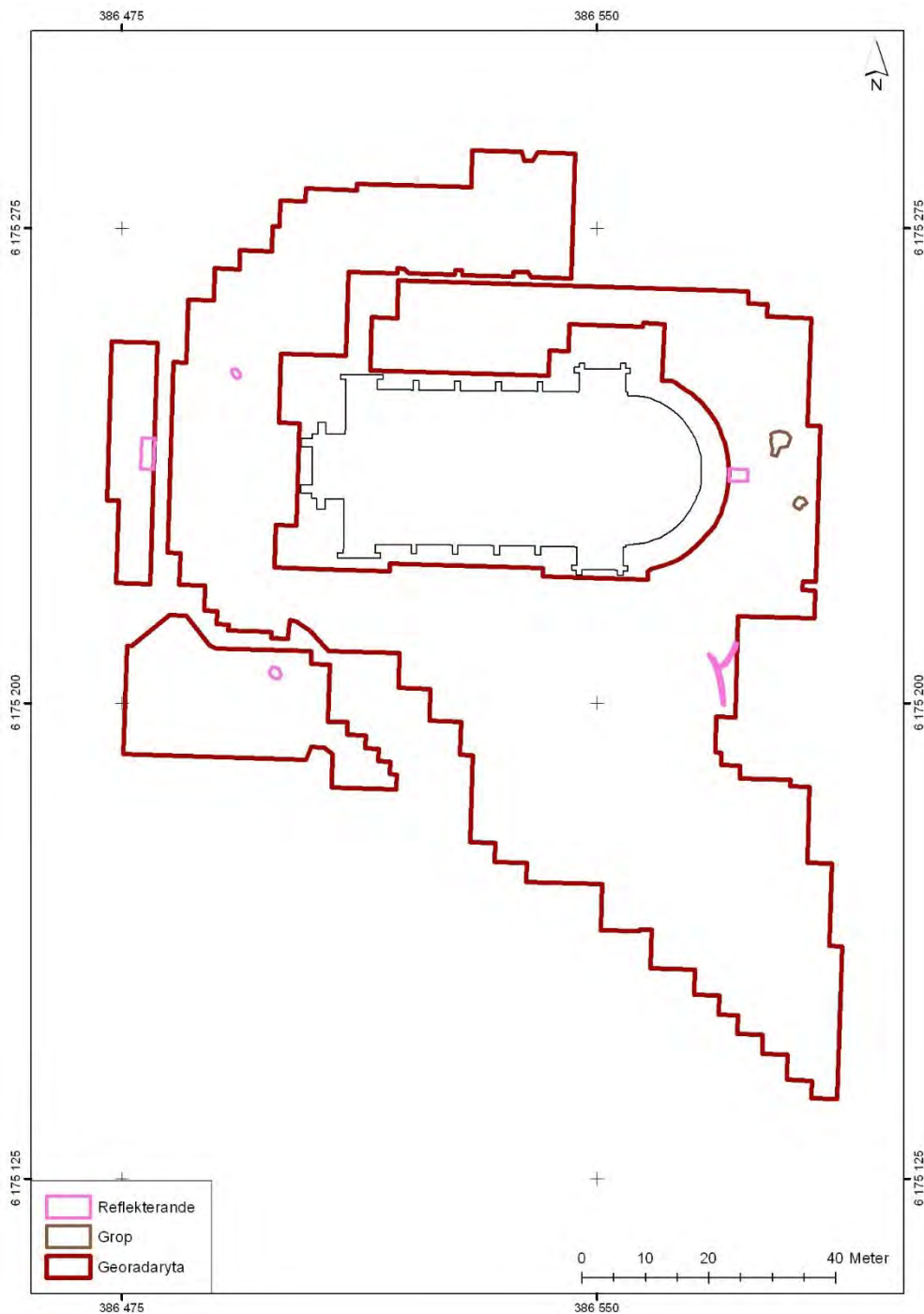
Längst i sydost kan man se spår av diken, troligtvis ägogränser för tidigare tomter. Strax nordväst om diken ser man svaga spår av en möjlig husgrund med en lågreflekterande yta söder om. Denna yta avviker tydligt från övriga ytor i undersökningen vilket antyder att den har varit fri från strukturer under en längre tid. I väster finns ett koncentriskt mönster, som påminner om en klockgjutarplats. För tolkningar, se figur 4 och 9.

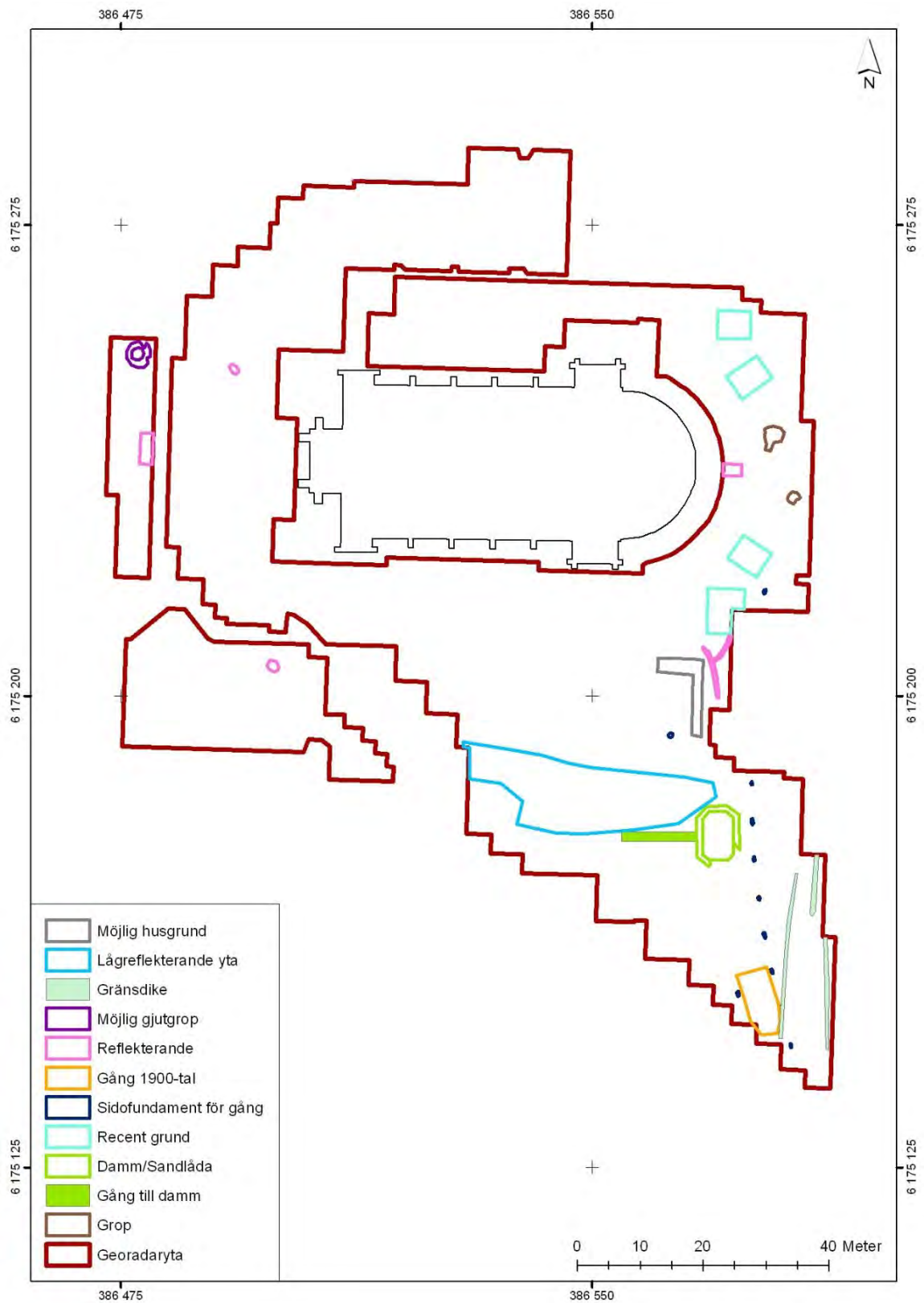
Figur 4. Tolkningar för tiden före den nya kyrkan byggdes

Övriga iakttagelser

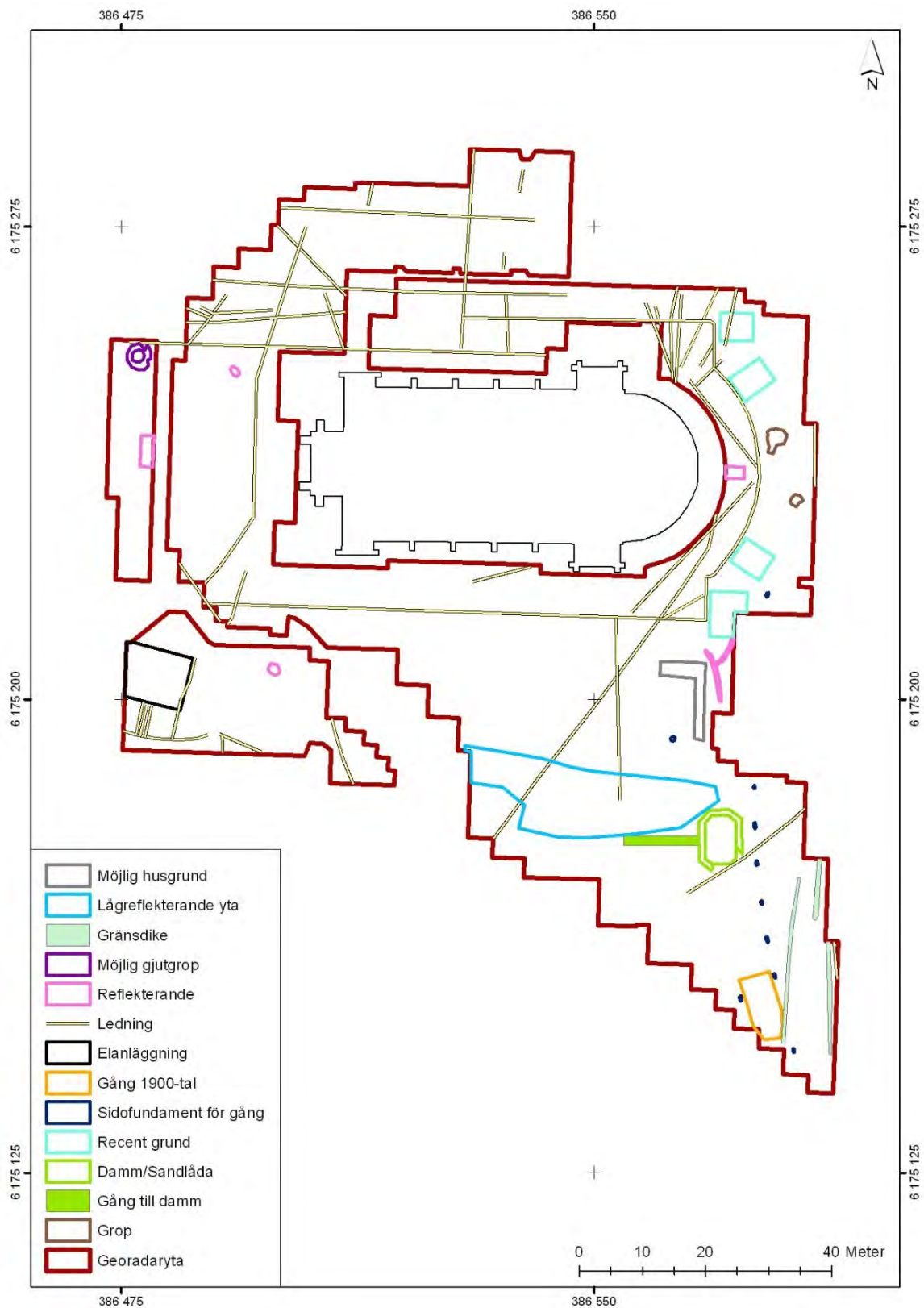
Precis öster om koret finns ett par gropar som troligtvis är från nya kyrkans byggnation. Närmast koret finns också en stark, rektangulär struktur som också hör till byggnationen. Strax sydost om koret finns kortare diken som skulle kunna höra ihop med den möjliga husgrunden, men de är för korta för att kunna avgöra syftet. På kyrkans västra sida finns ett par mindre reflektioner som förmodligen är stenar. Längst i väster finns en rektangulär struktur, 2x5 meter i storlek och synlig på 60-90 cm djup. Ytan är redan undersökt så antingen är det lämningar från den undersökningen eller något som ligger under de schakten. För tolkningar, se figur 5 och 10.

Figur 5. Övriga iakttagelser.

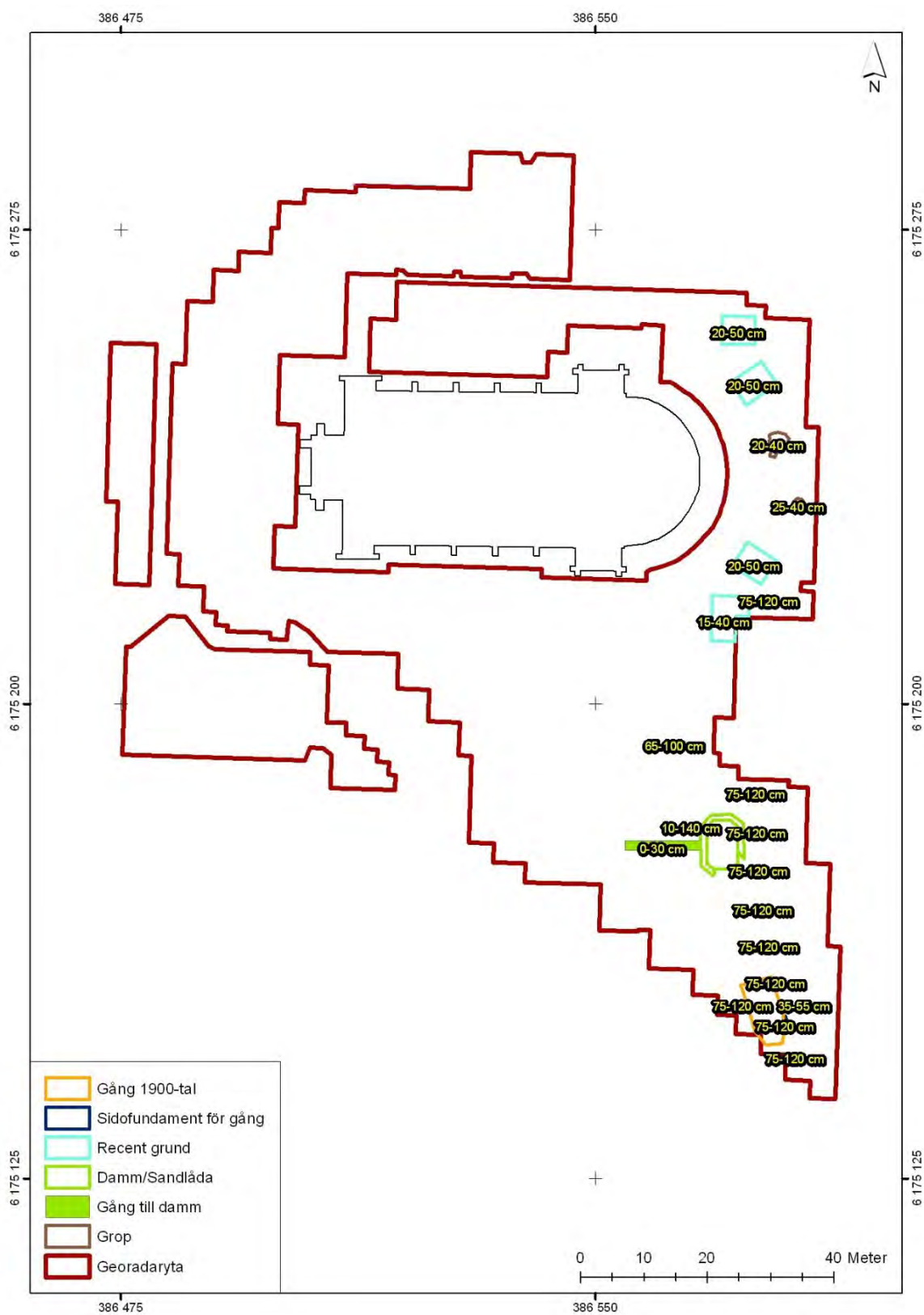

Figur 6. Alla tolkningar utom ledningar.

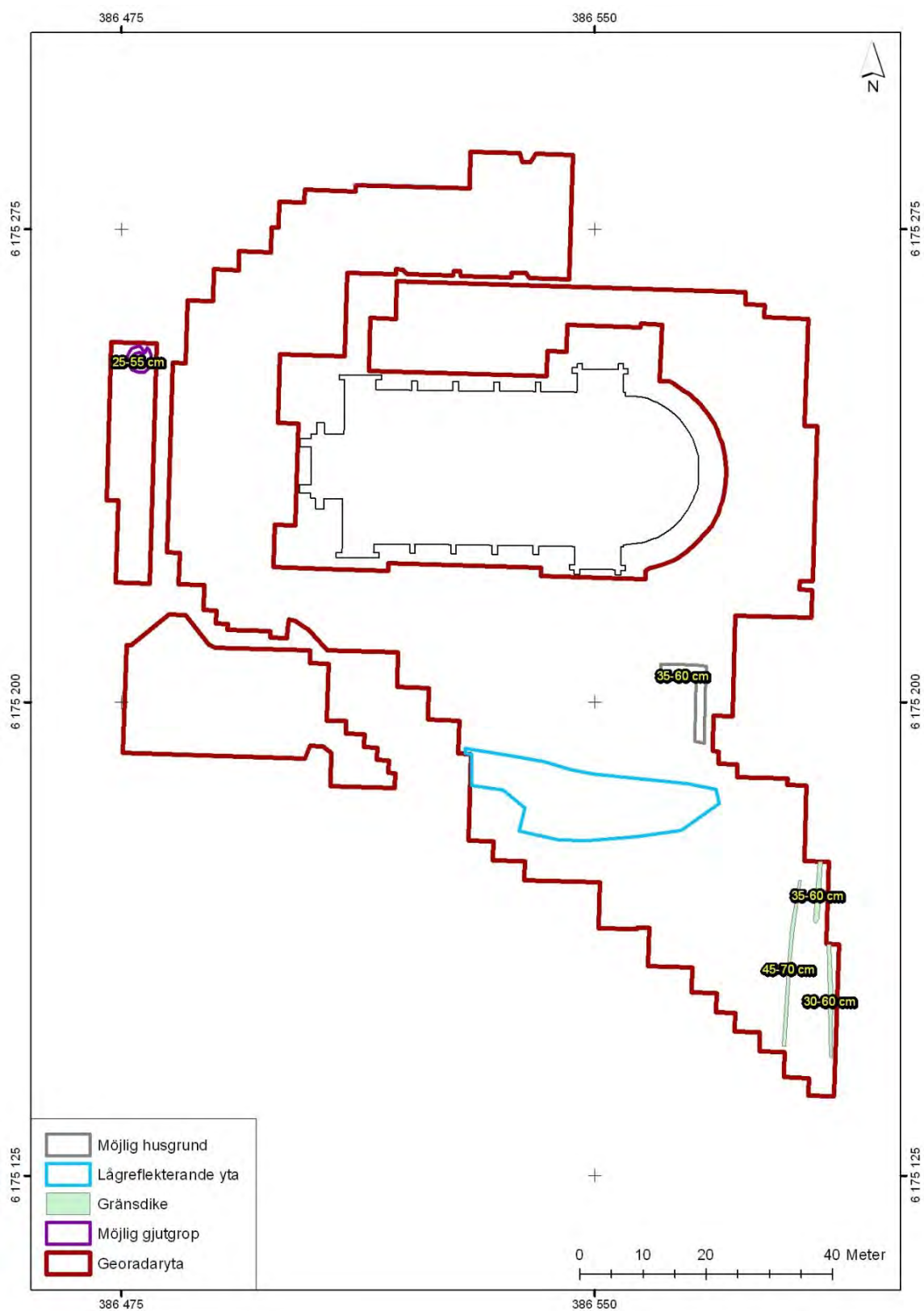

Figur 7. Alla tolkningar inklusive ledningar.

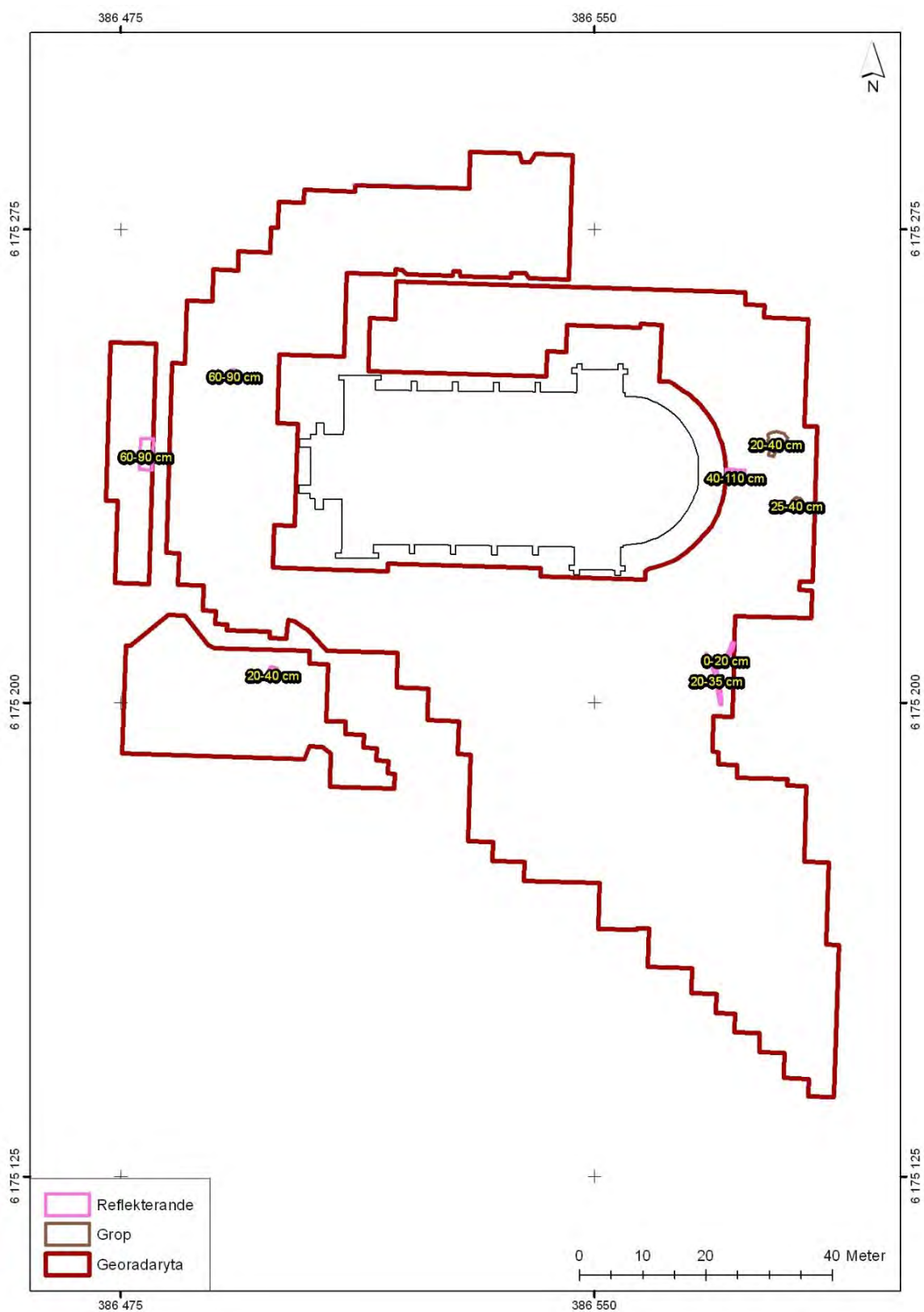
Tolkningar med djupinformation

Figur 8. Tolkningar för tiden efter den nya kyrkan byggdes, med djupinformation

Figur 9. Tolkningar för tiden före den nya kyrkan byggdes, med djupinformation

Figur 10. Övriga iakttagelser med djupinformation

Frågor och svar kring resultaten

Hur arbetar man bäst med resultaten?

- Genom att arbeta aktivt med bilder och datafiler får man ut mest av resultatet. Vid undersökningar brukar det vara av stort värde att återvända till resultatbilderna under tiden undersökningen pågår, för att på så sätt löpande få stöd och hjälp av resultaten. Georadarbilder, s.k. time slices eller djupskivor, gör sig bäst på en fristående skärm (stationär dator), där färgnyanserna framträder bäst. Man bör undvika att skriva ut bilderna, eftersom skrivare inte har det färgdjup som behövs. Tolkningar kan med fördel skrivas ut och användas i GIS och CAD för vidare bearbetning för olika sammanhang.

Hur exakt är positionerna i resultatet?

- Utomhus är alla positioner inmätta med en RTK-GPS med centimeternoggrannhet. Tillsammans med övriga felkällor, såsom projektioner, marklutning och satellitstörningar bör det totala felet vara max 10 cm i plan.

Hur tätt mäter en georadar? Vad är upplösningen?

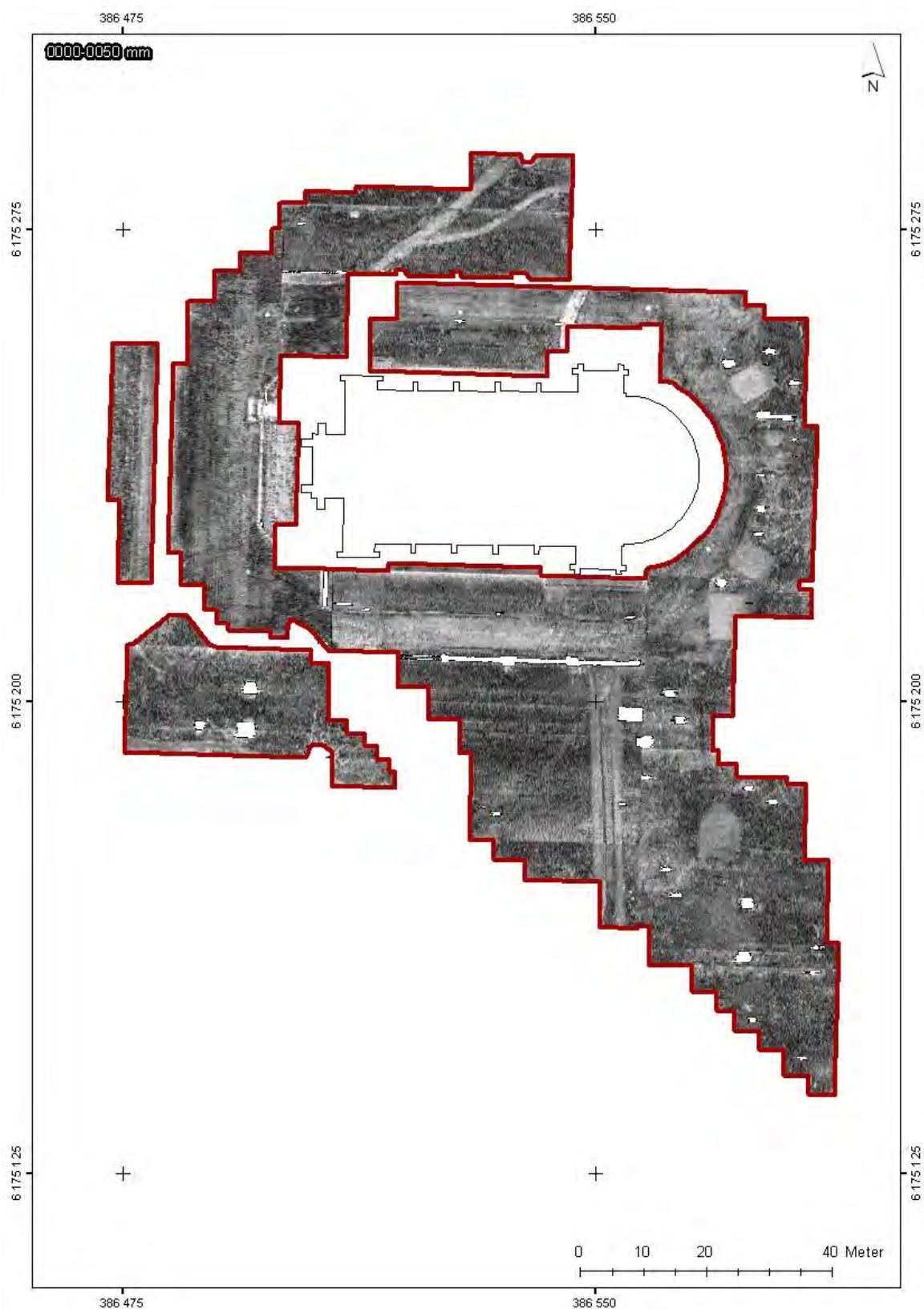
- Med 4 profiler per sidometer och 5 cm mellan mätspårerna blir upplösningen 80 mätspår per kvadratmeter. Dessa 80 mätspår kan skivas i 5 cm tjocka skivor i steg om 2,5 cm från 0 till 200+ centimeter.

Hur exakt är djupangivelsen?

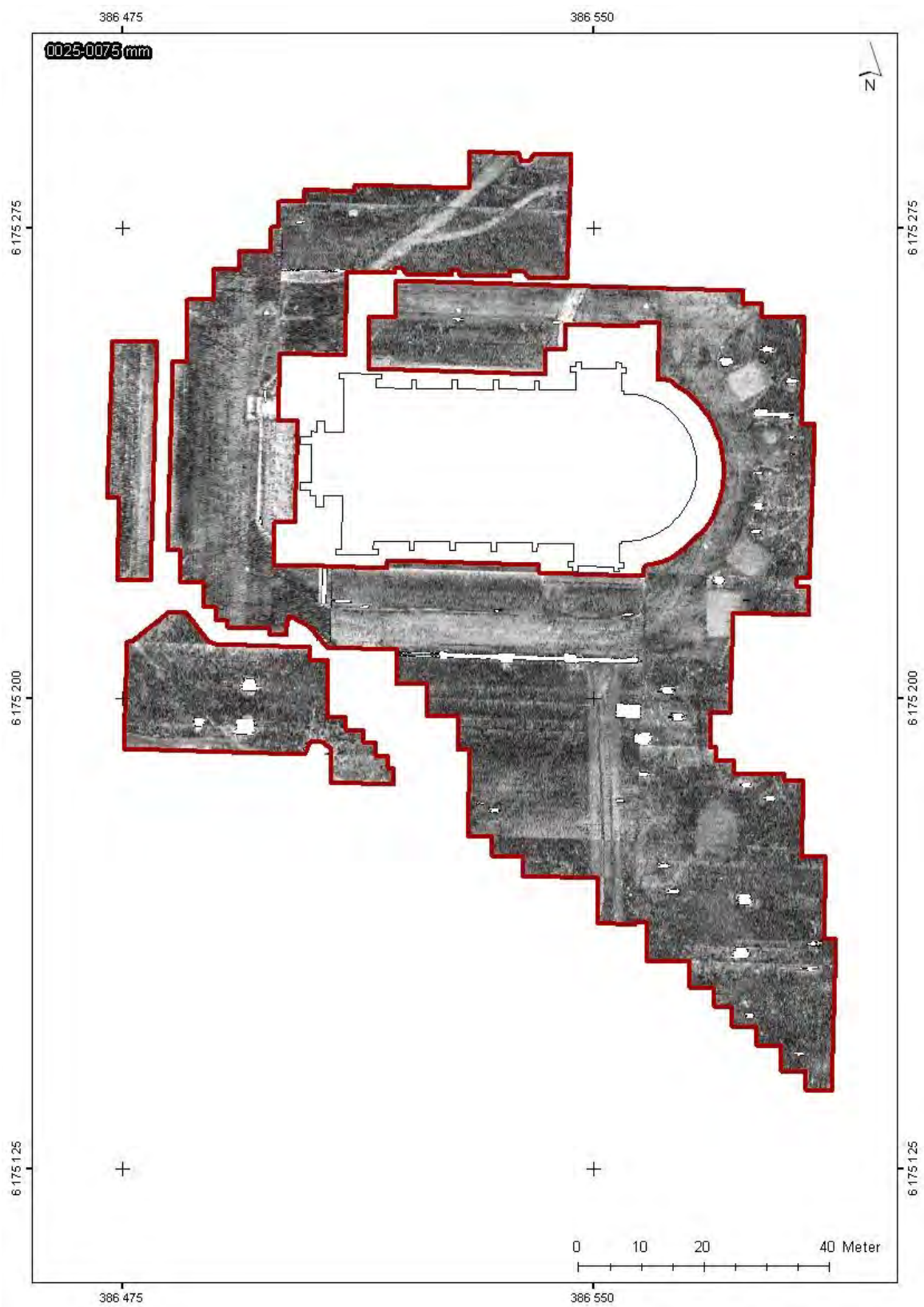
- En georadar mäter djupet i nanosekunder, vilket inte är särskilt praktiskt för människor. Därför räknar man om signaltiden till centimeter genom att uppskatta en genomsnittlig signalhastighet för hela undersökningsytan. Djupet blir därför en uppskattning, medan det relativa djupet är alltid korrekt, d.v.s. att något ligger över eller under något annat i resultatet.

Georadarbilder 0-170 cm djup

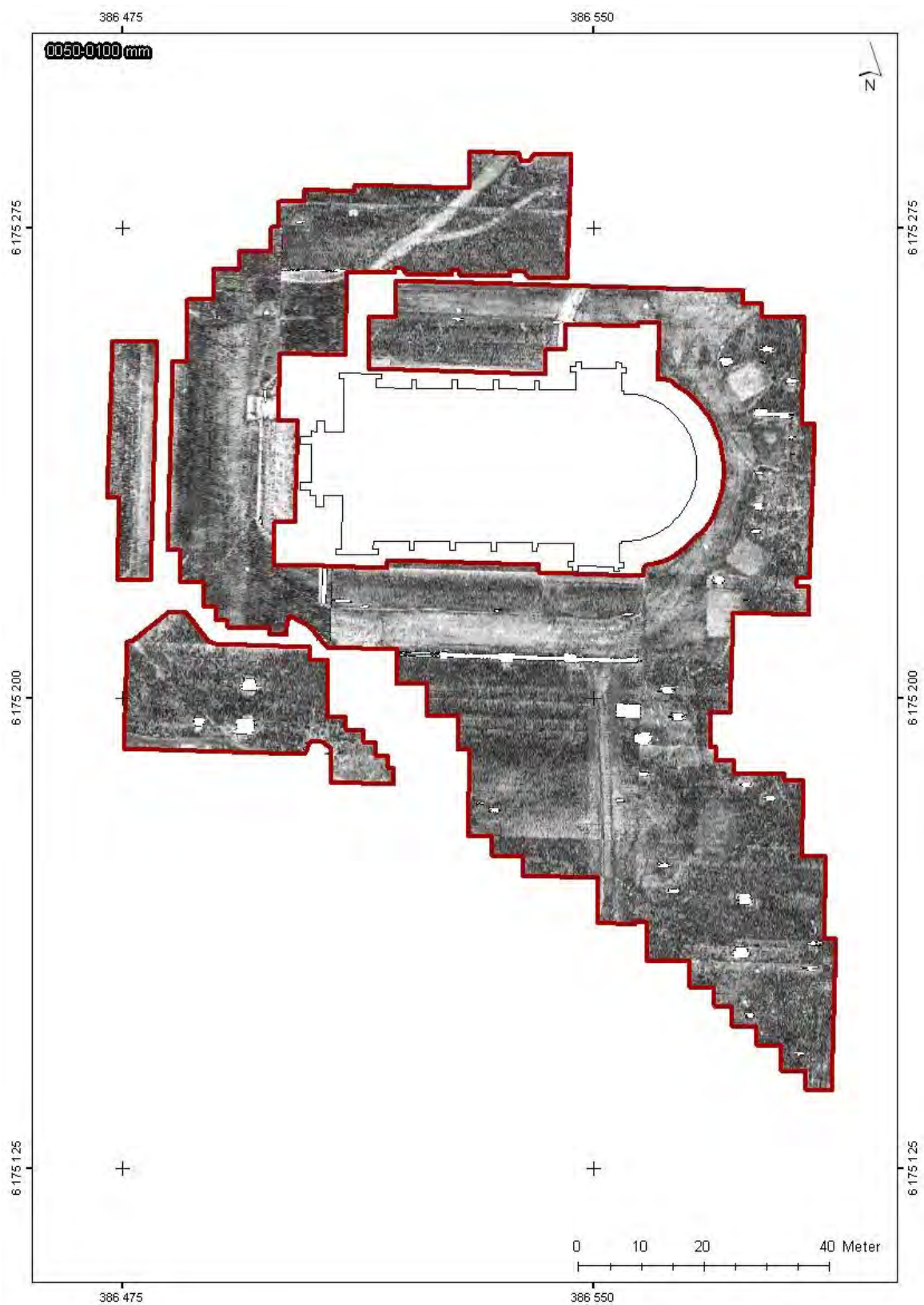
På följande sidor följer georadarbilder, så kallade time slices för varje djup 0- 170 cm, i steg om 2,5 cm. Varje bild representerar en skiva om 5 cm djup. Reflektioner visas i vitt, på svart bakgrund. Längst upp till vänster visas aktuellt djup i varje bild.

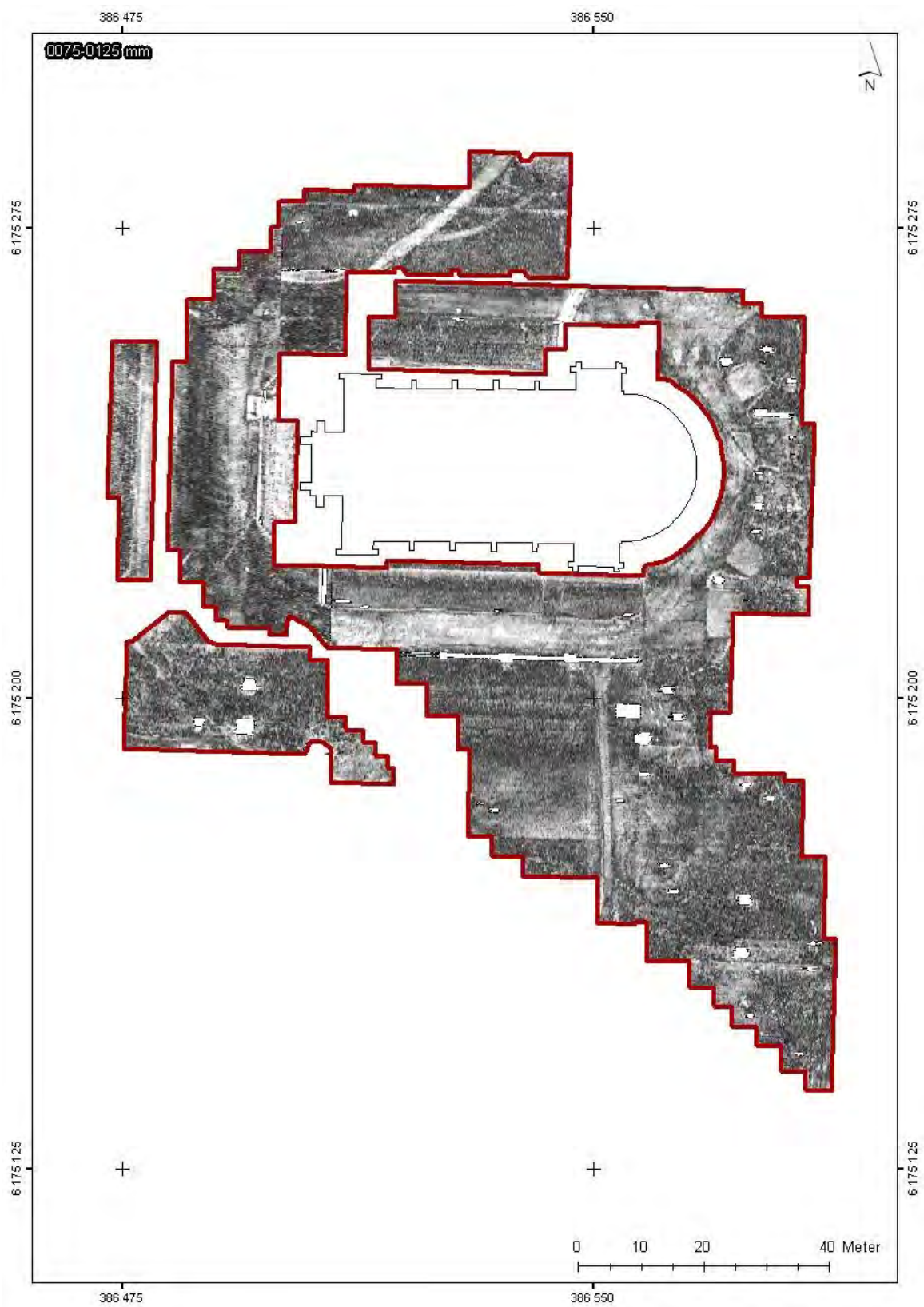
Djup: 0000-0050 mm

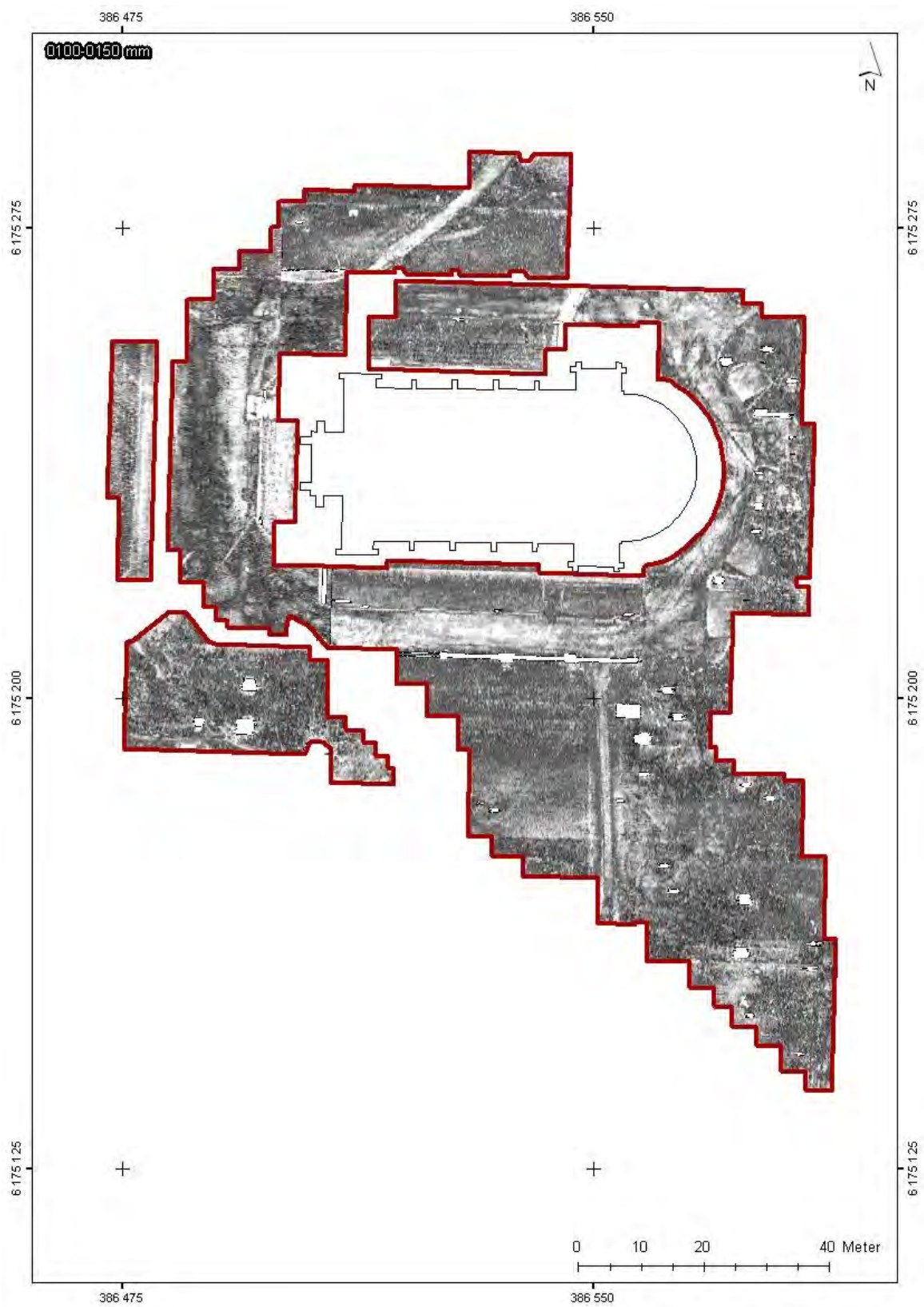
Djup: 0025-0075 mm

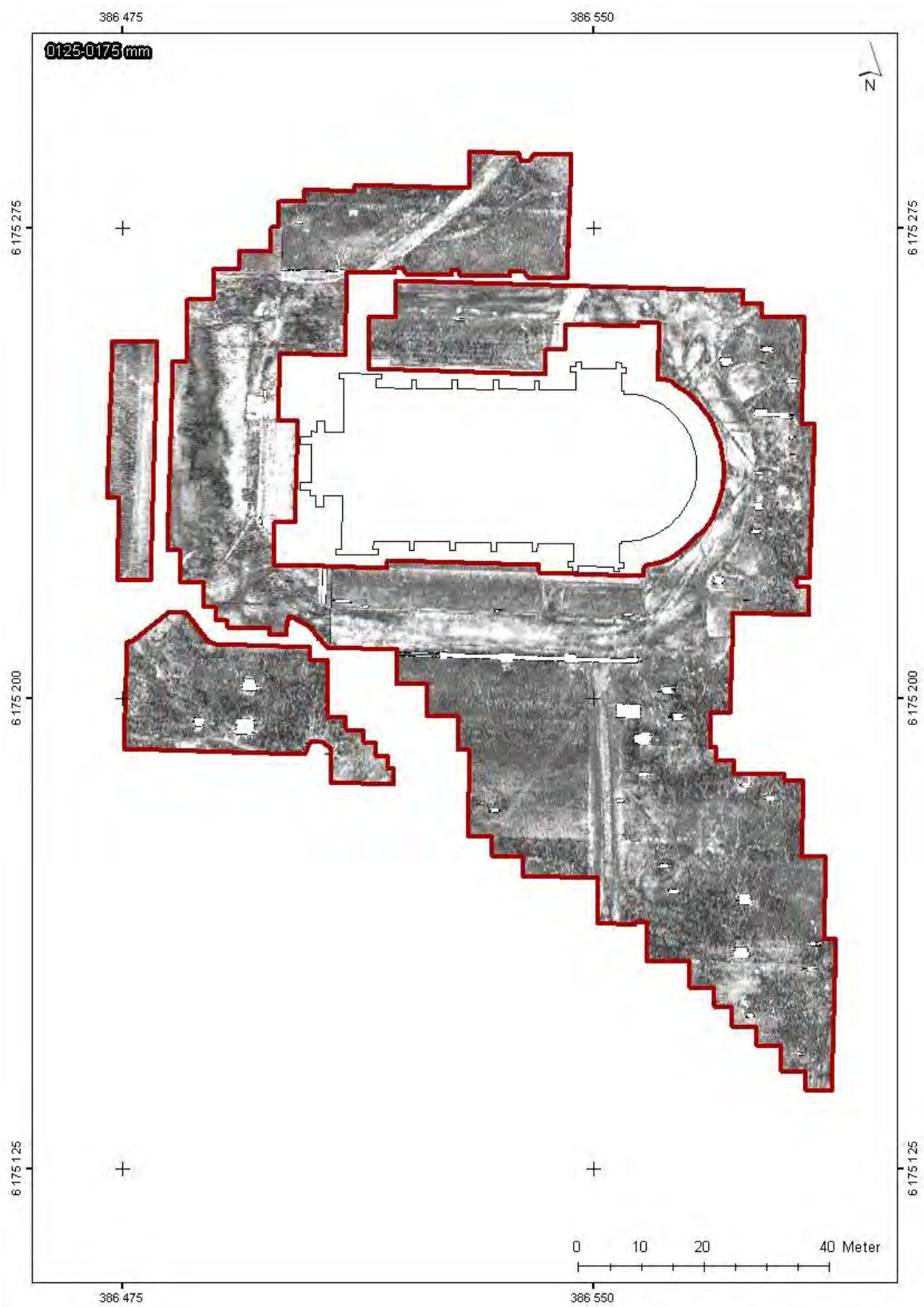
Djup: 0050-0100 mm

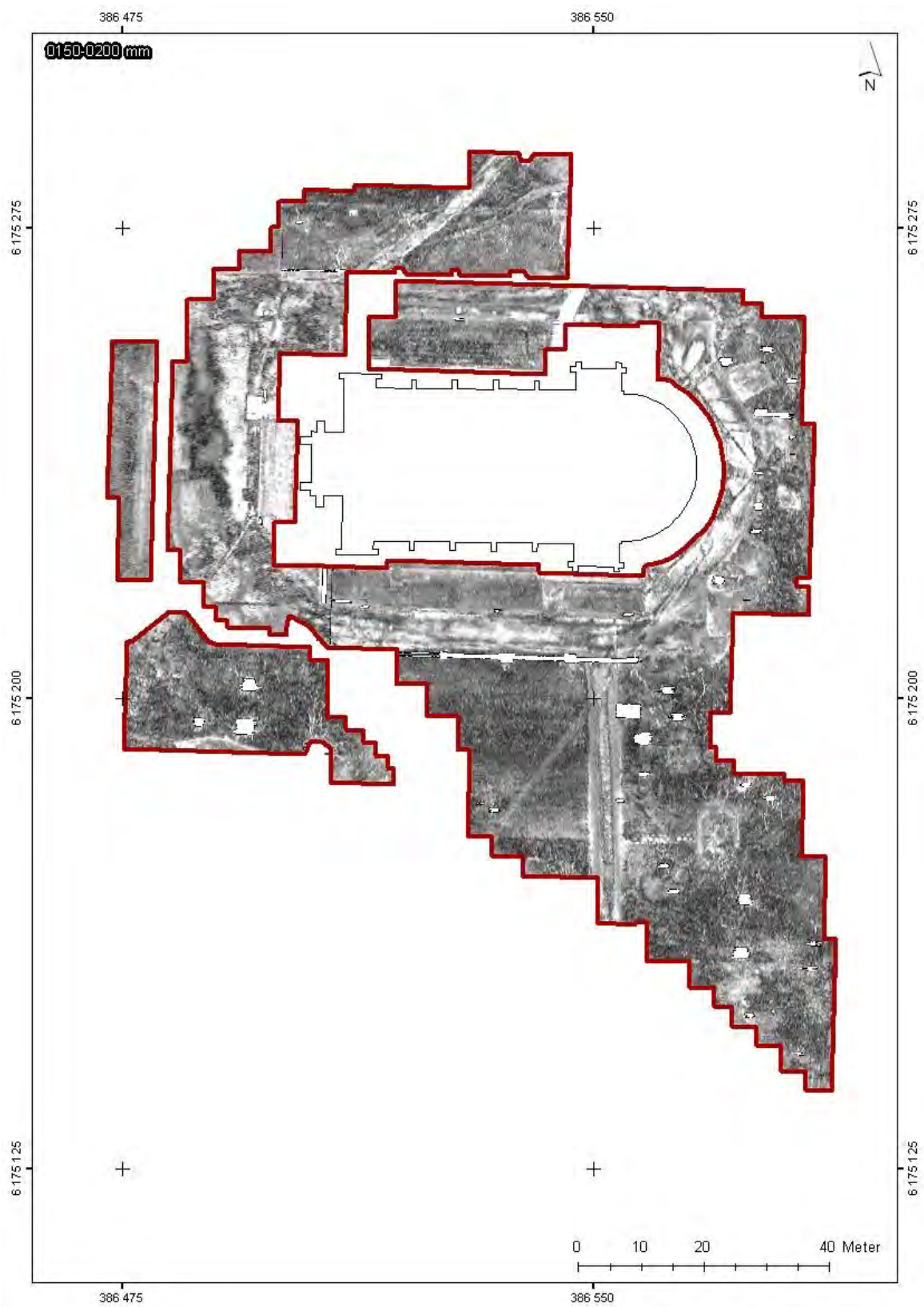
Djup: 0075-0125 mm

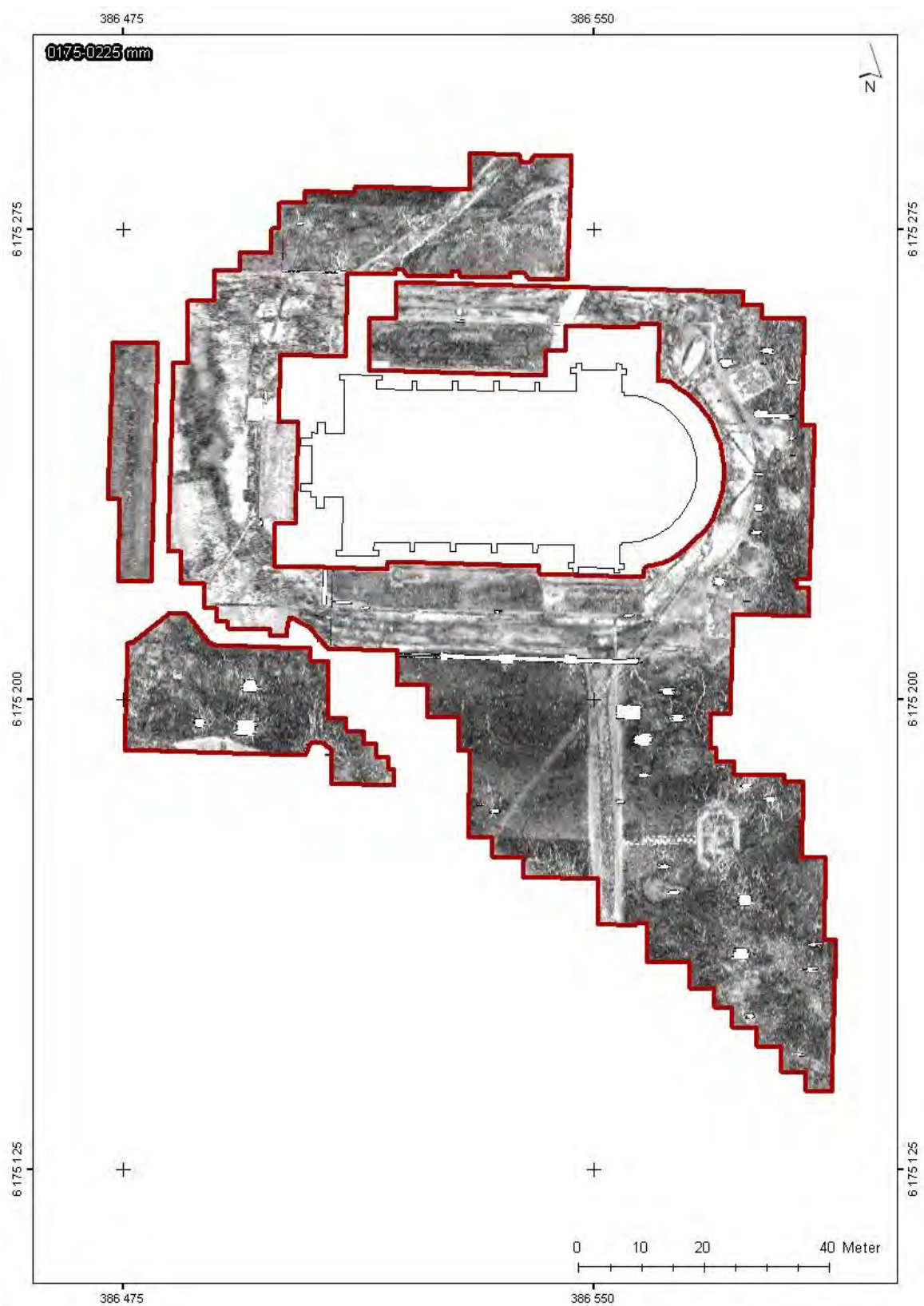
Djup: 0100-0150 mm

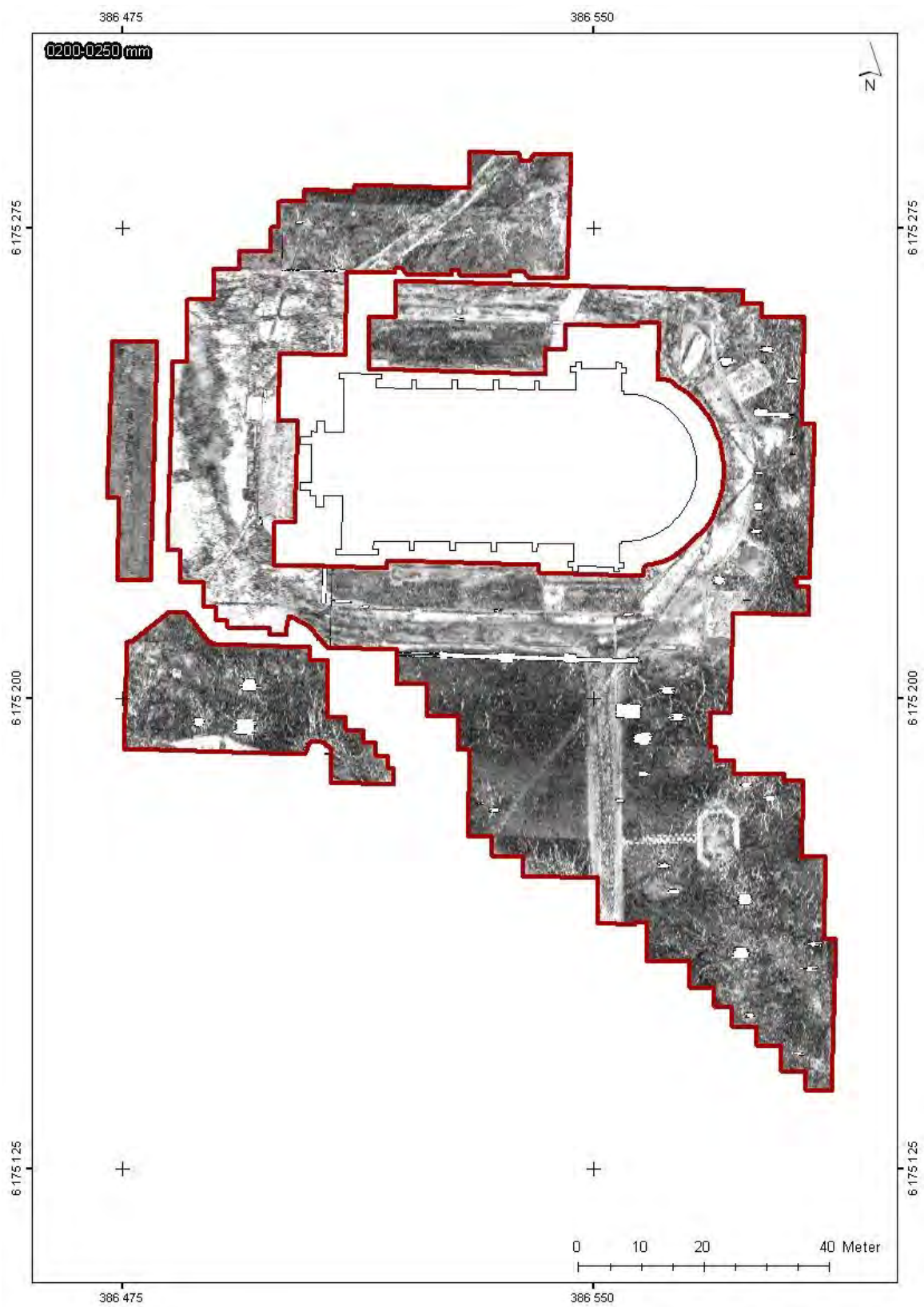
Djup: 0125-0175 mm

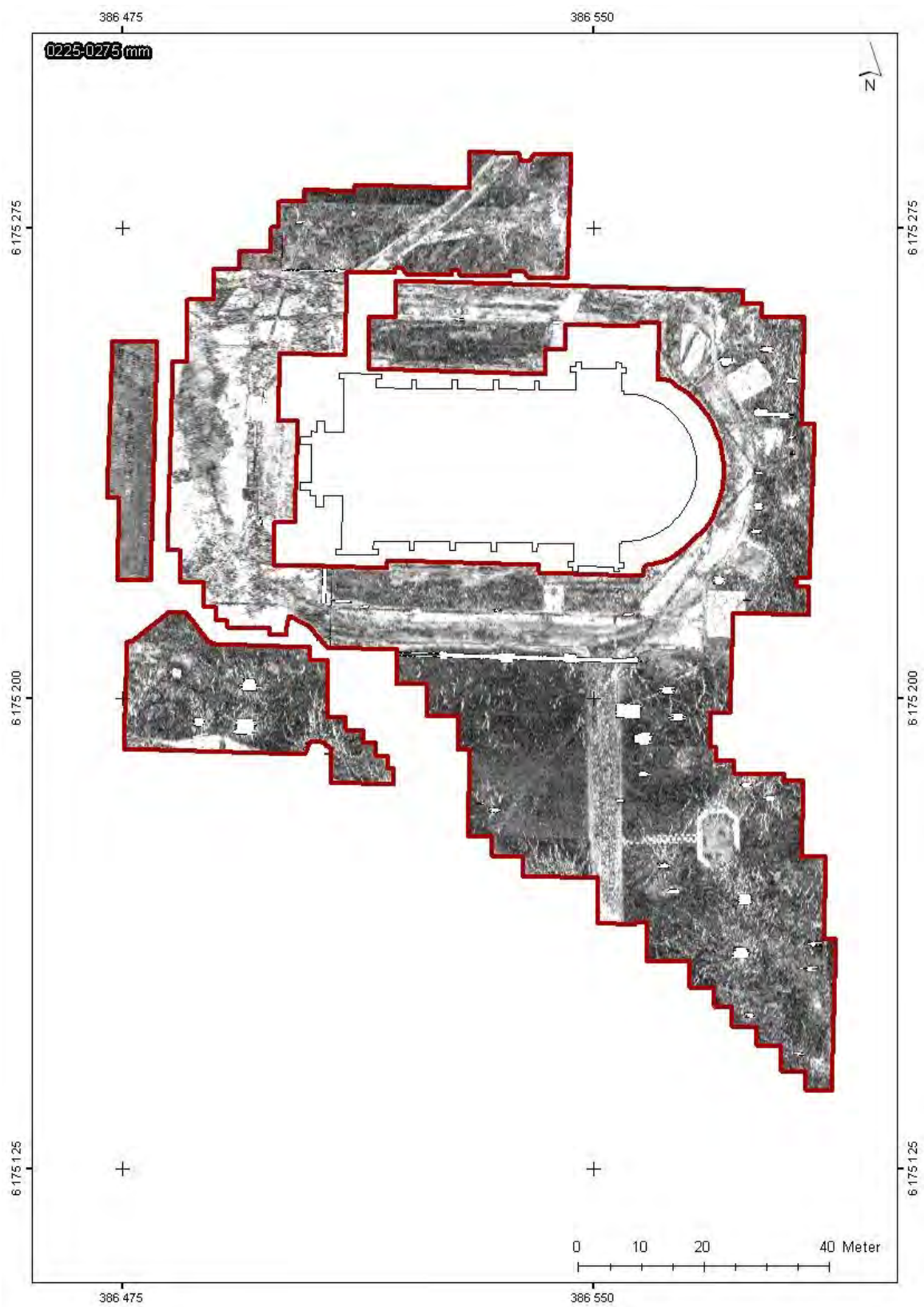
Djup: 0150-0200 mm

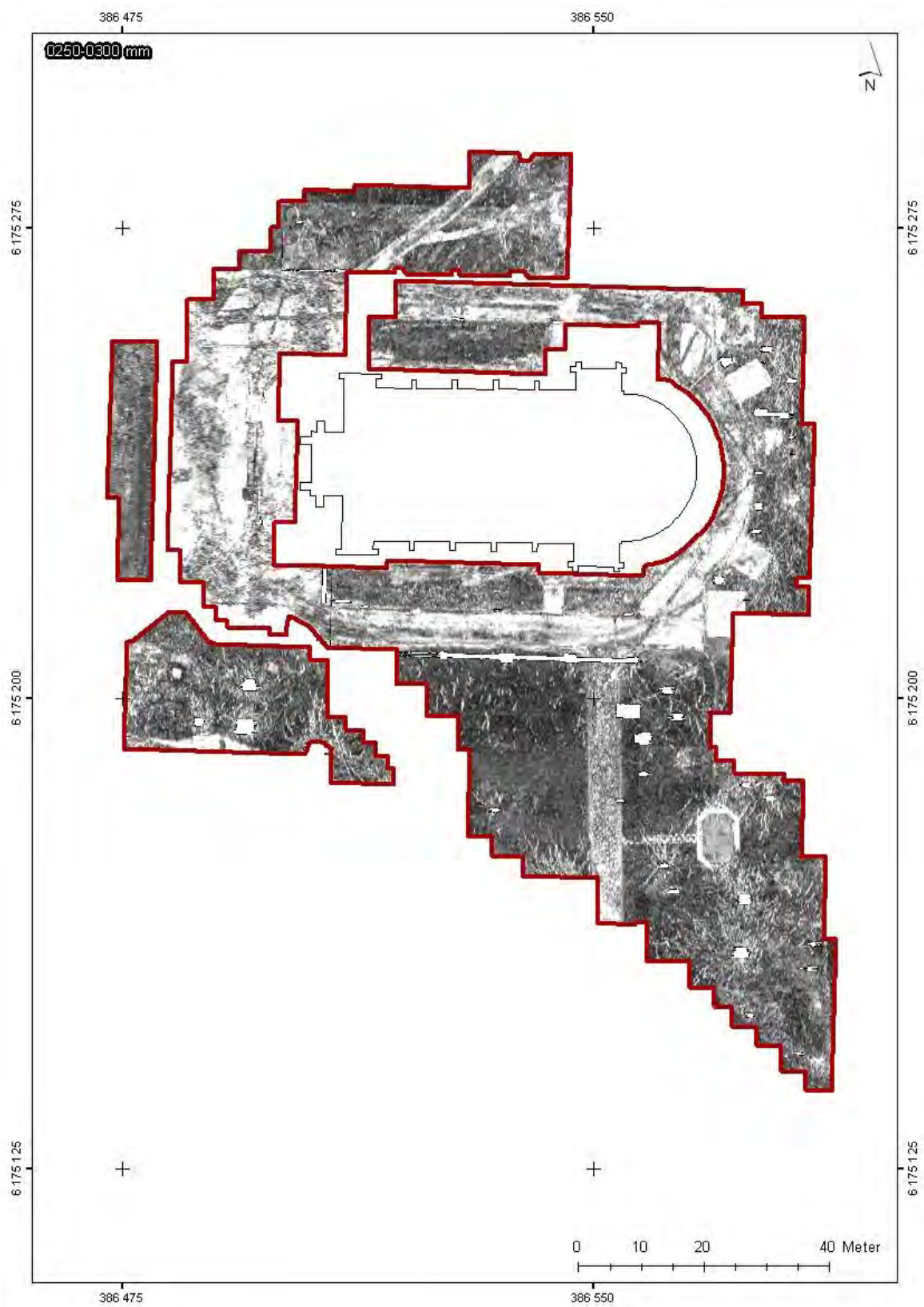
Djup: 0175-0225 mm

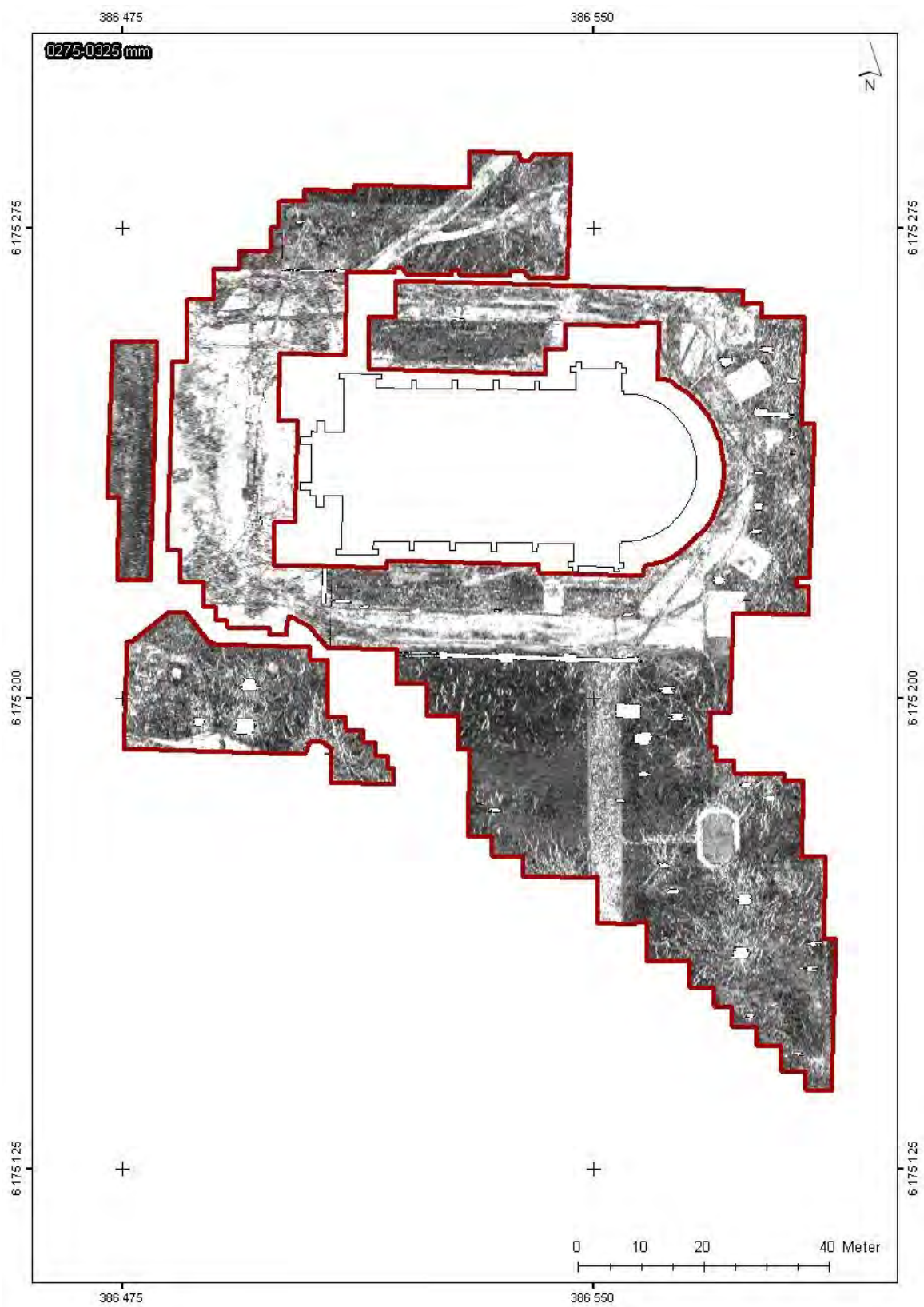
Djup: 0200-0250 mm

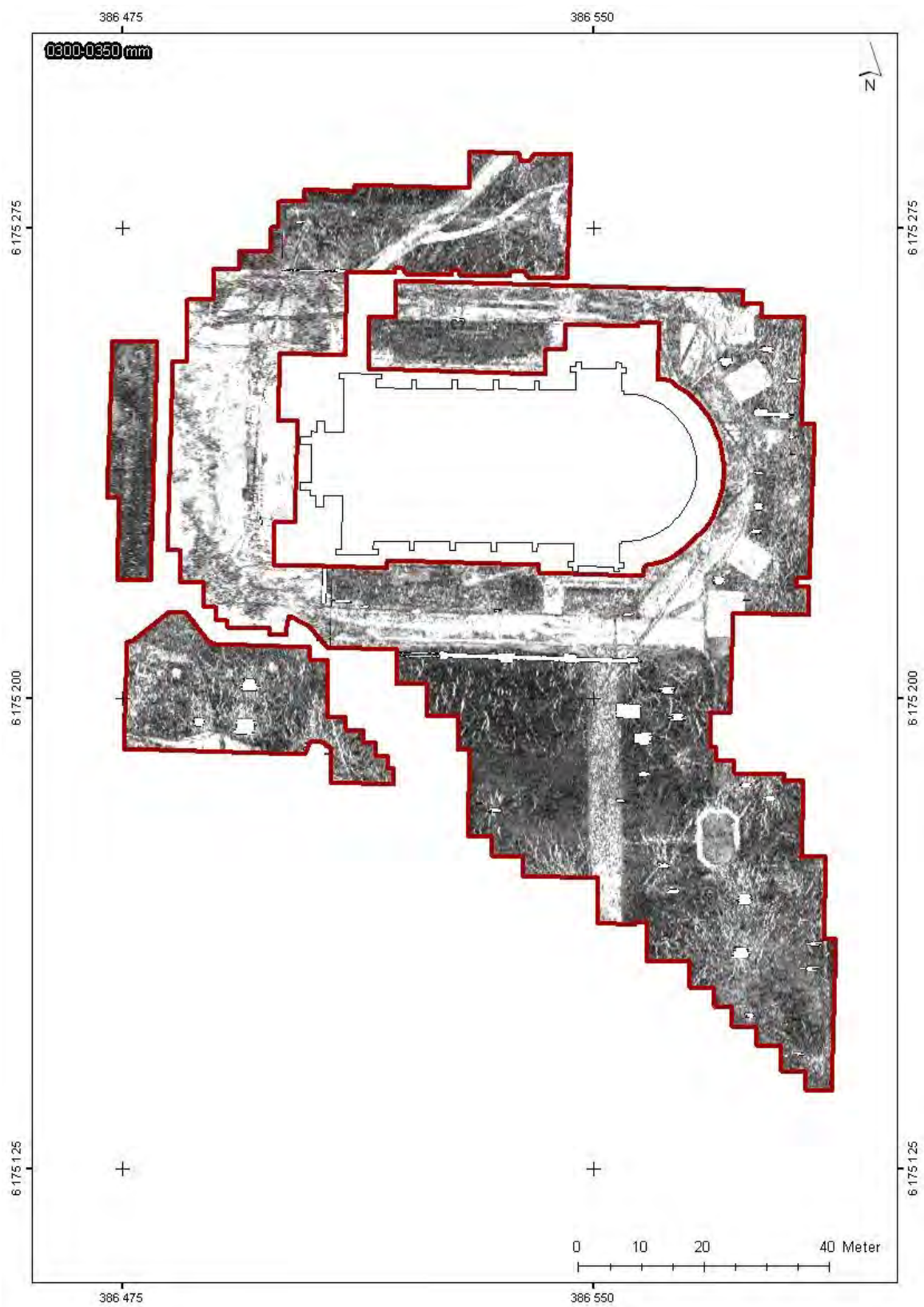
Djup: 0225-0275 mm

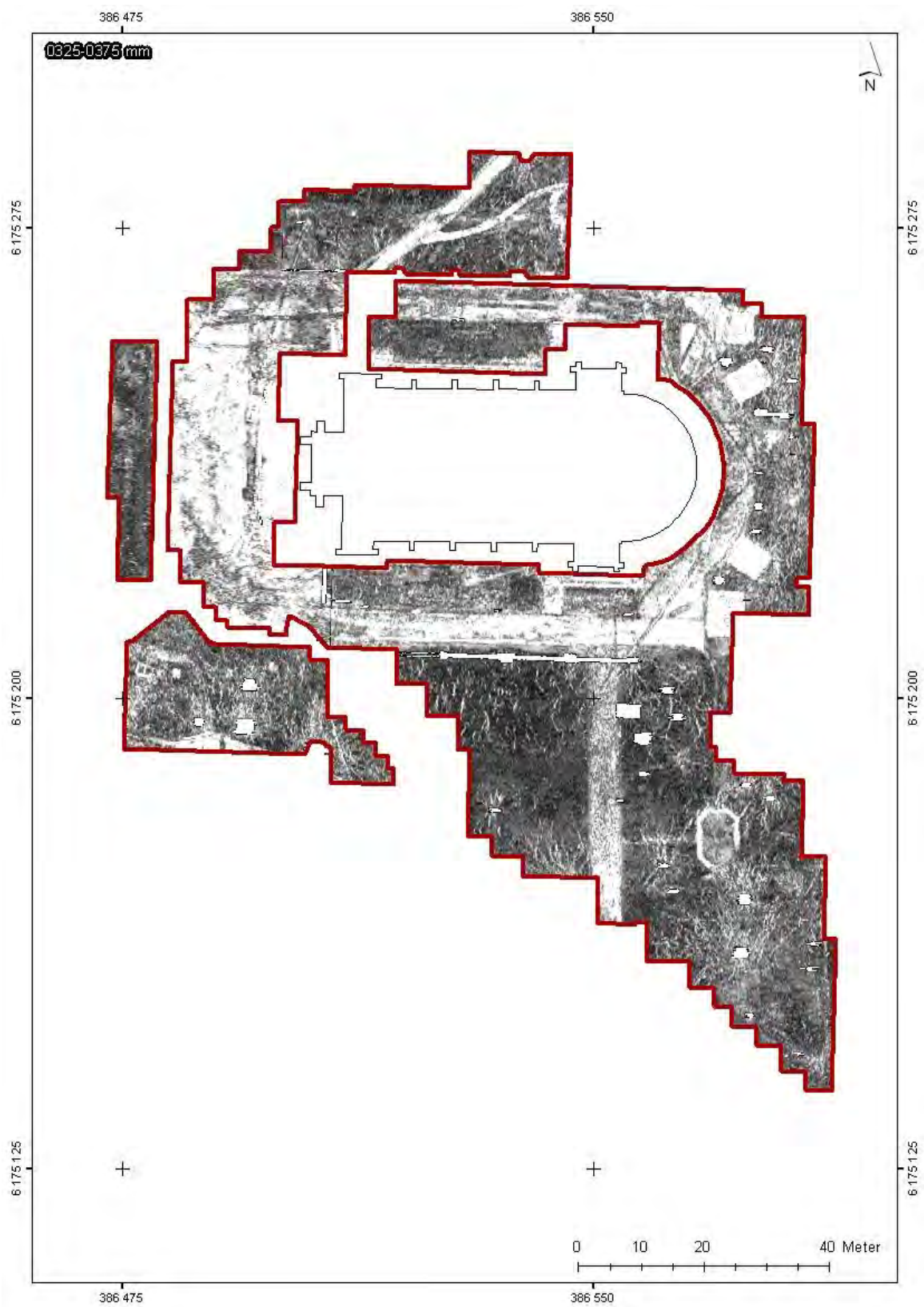
Djup: 0250-0300 mm

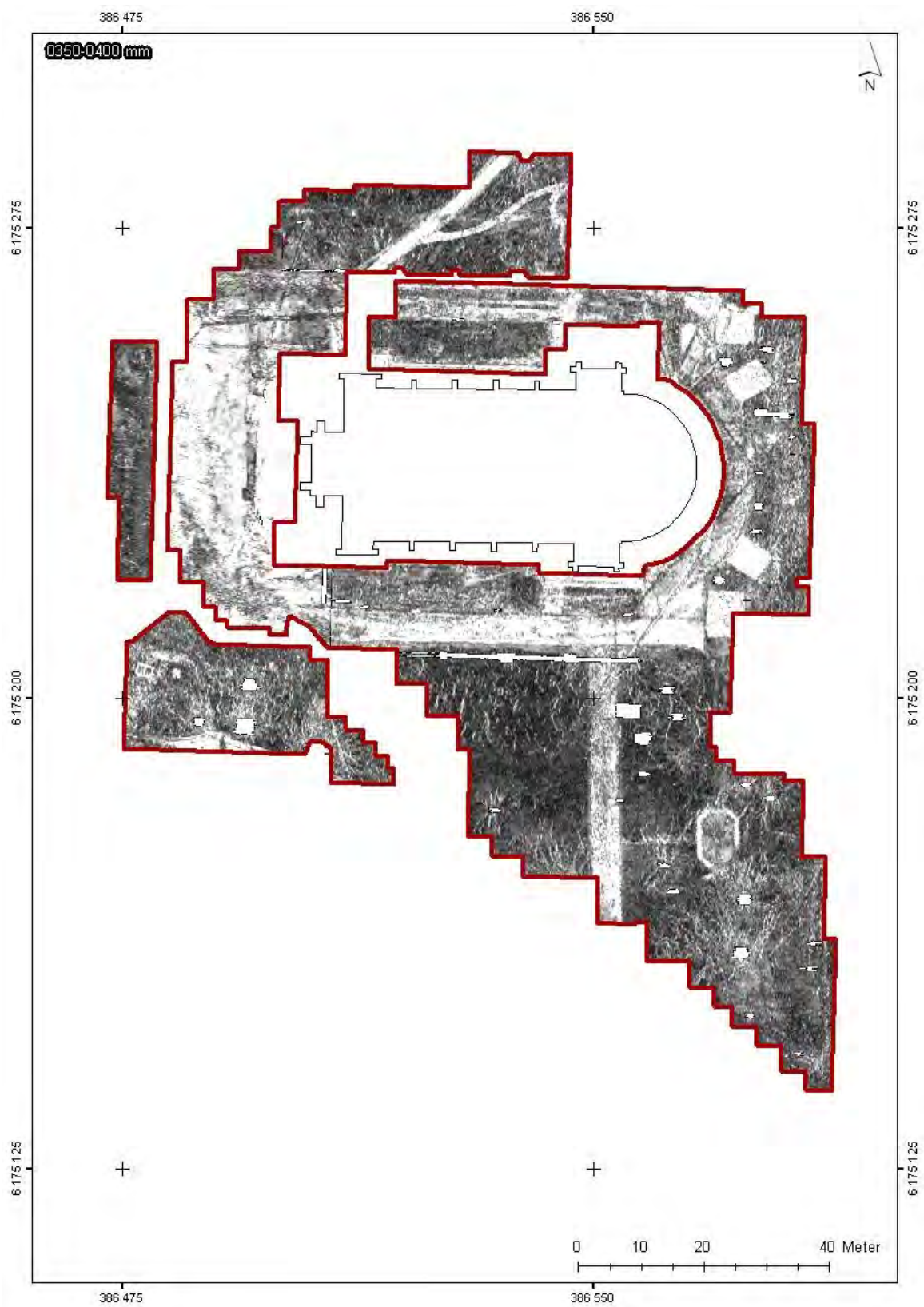
Djup: 0275-0325 mm

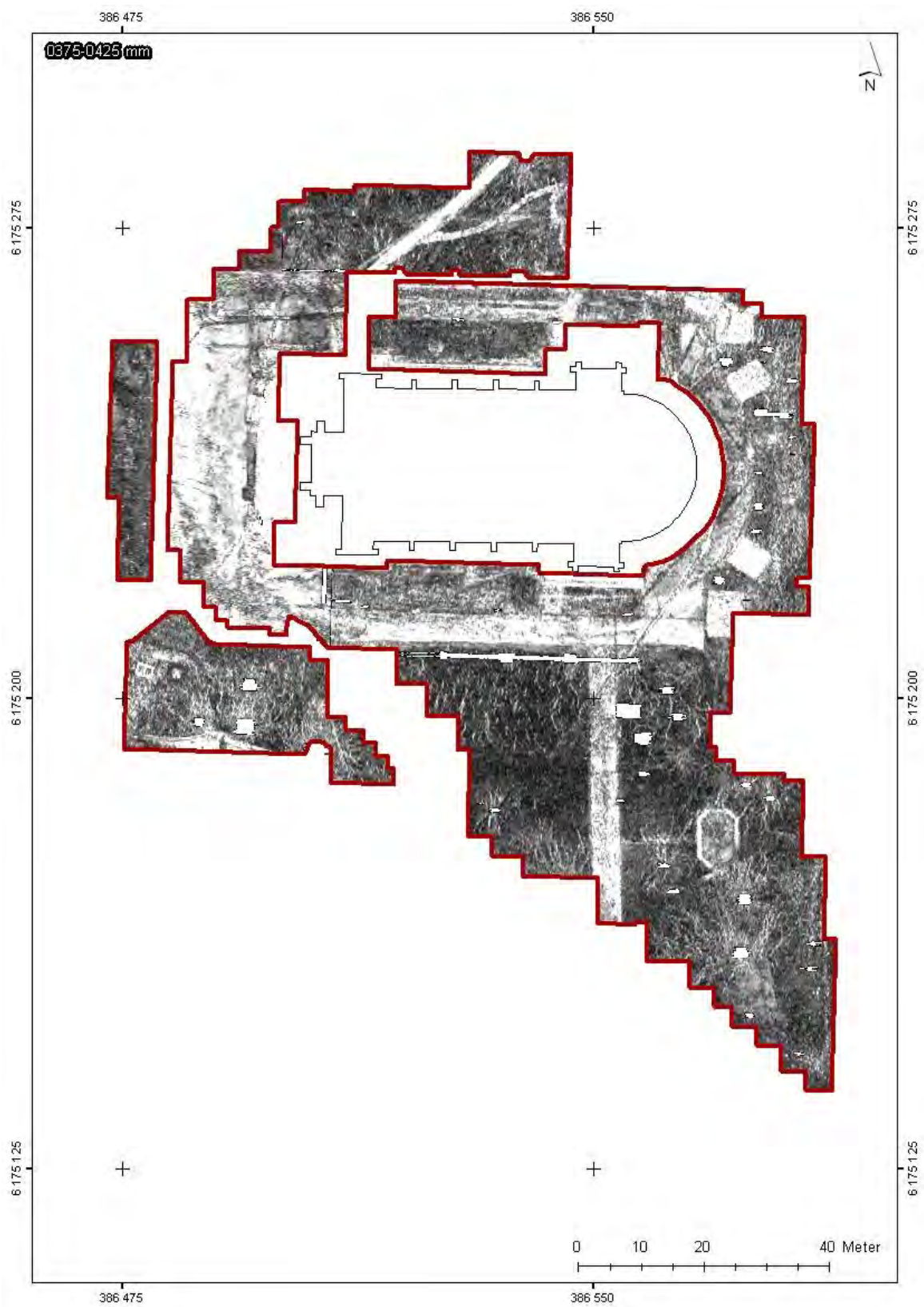
Djup: 0300-0350 mm

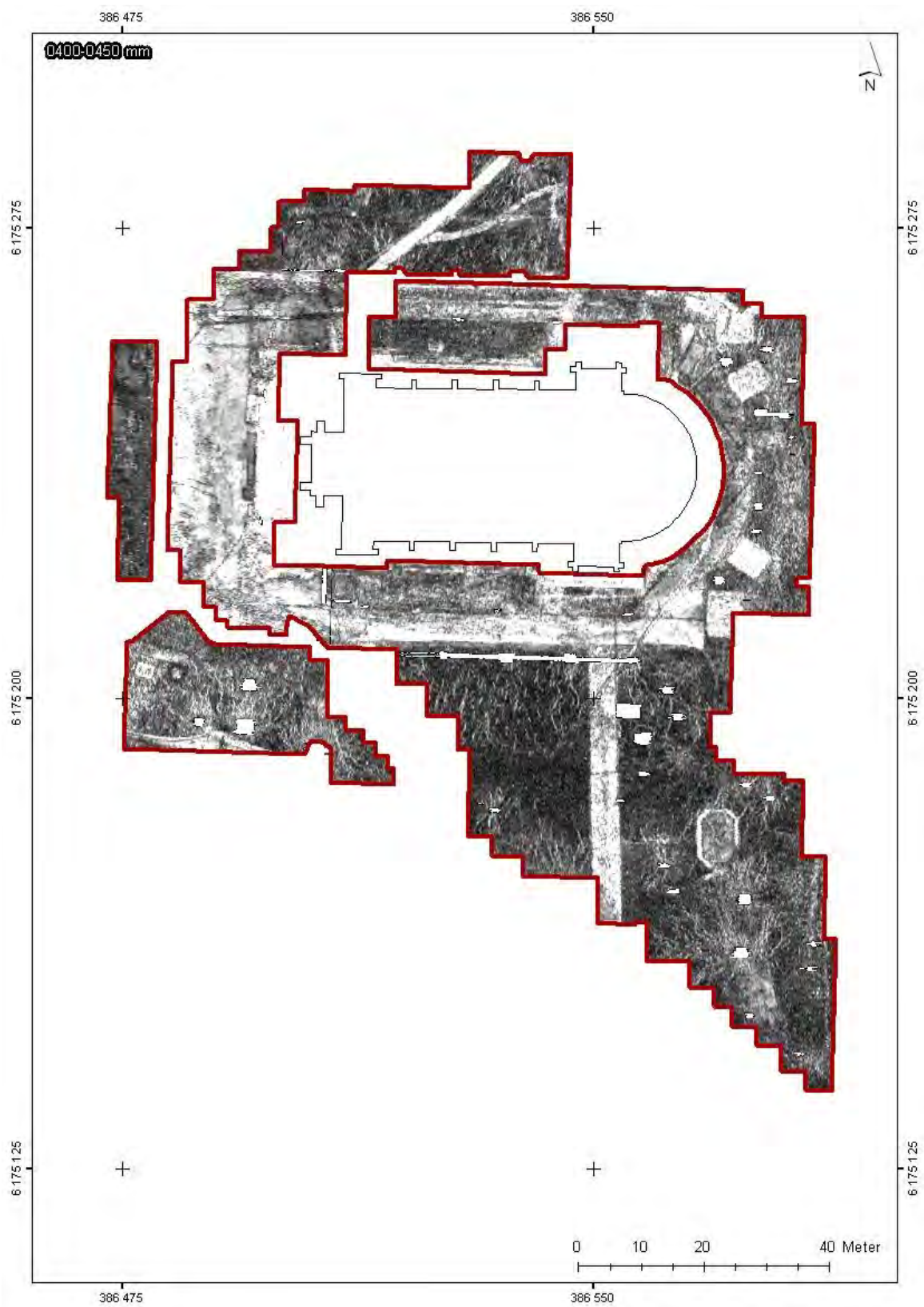
Djup: 0325-0375 mm

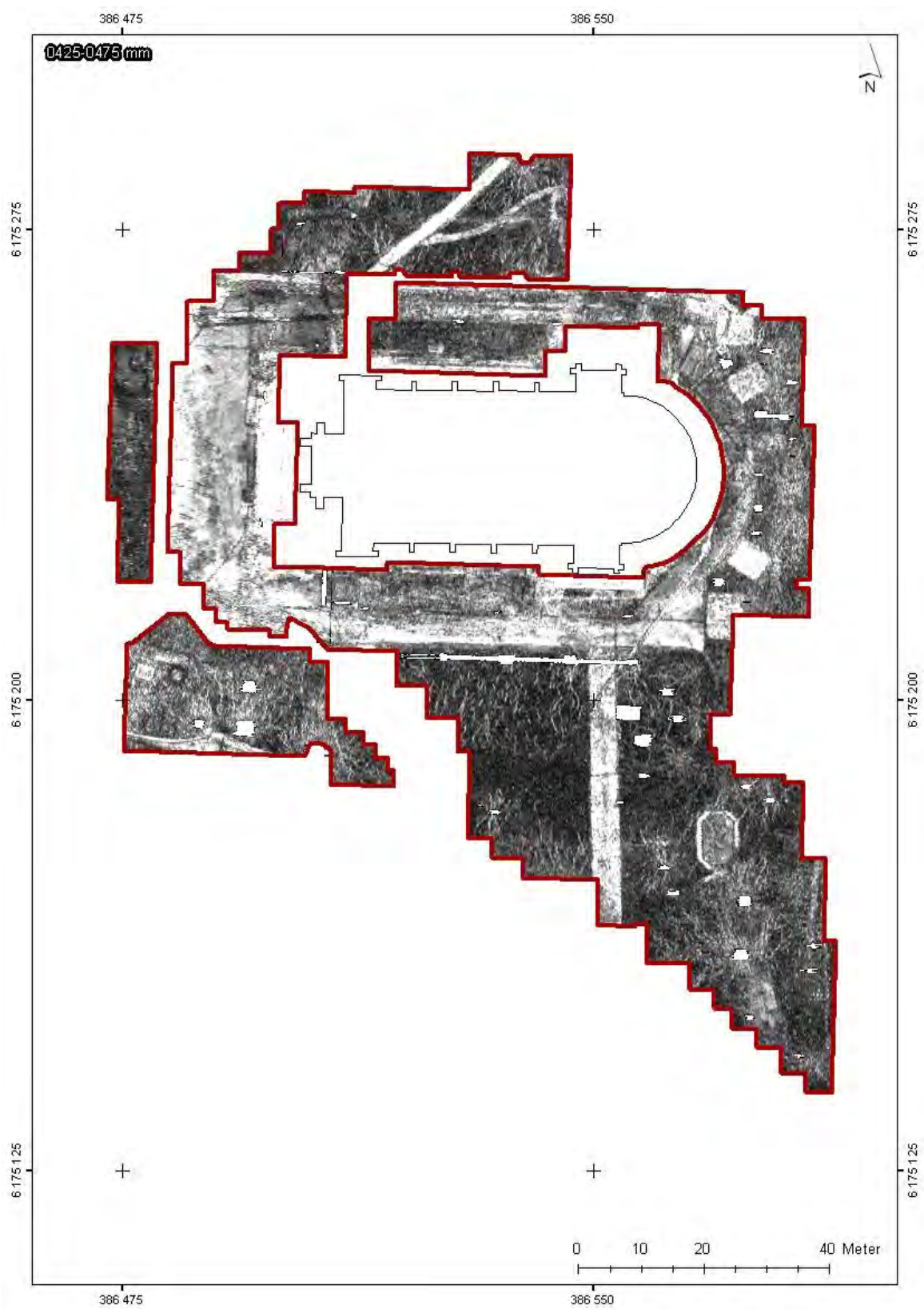
Djup: 0350-0400 mm

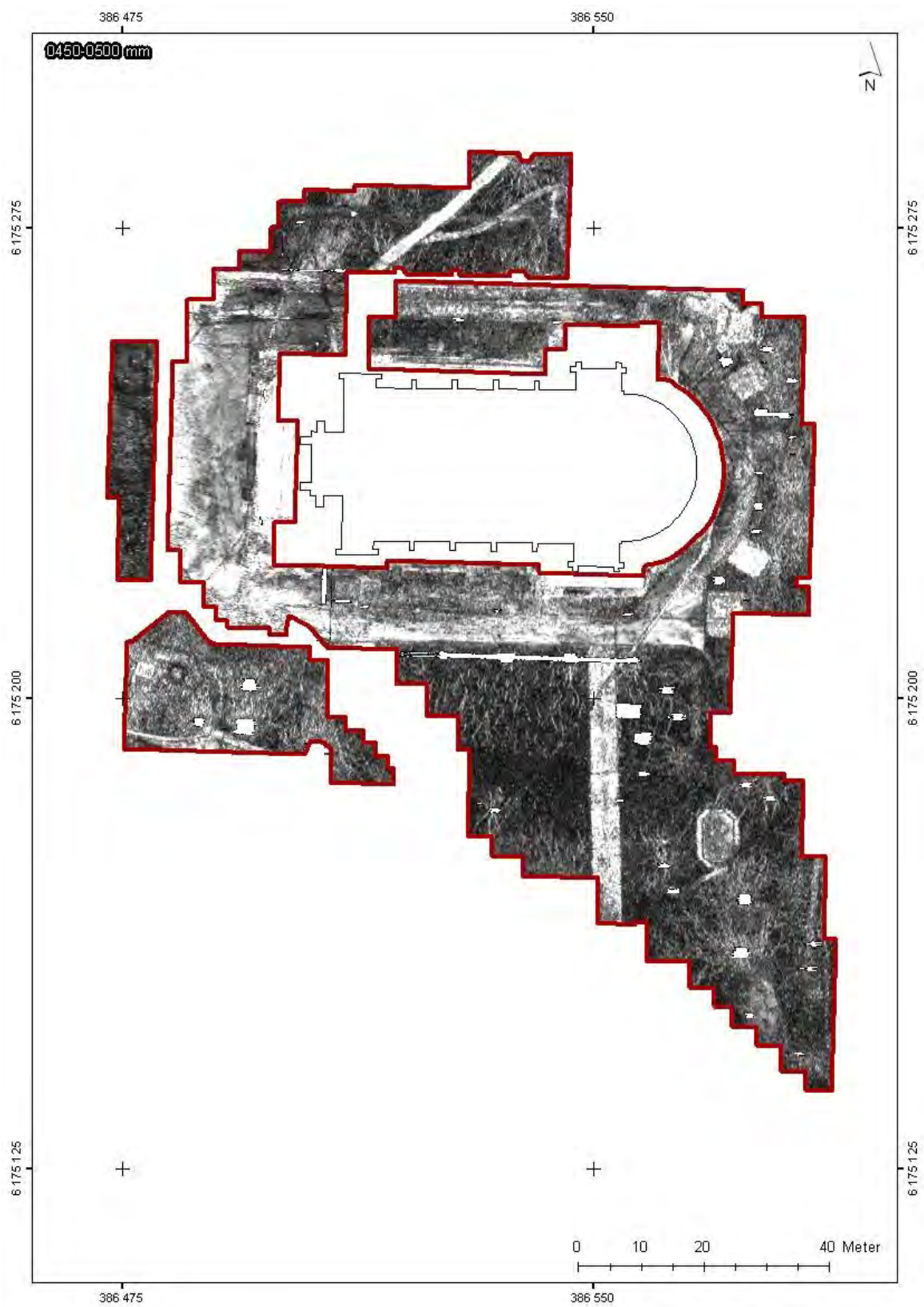
Djup: 0375-0425 mm

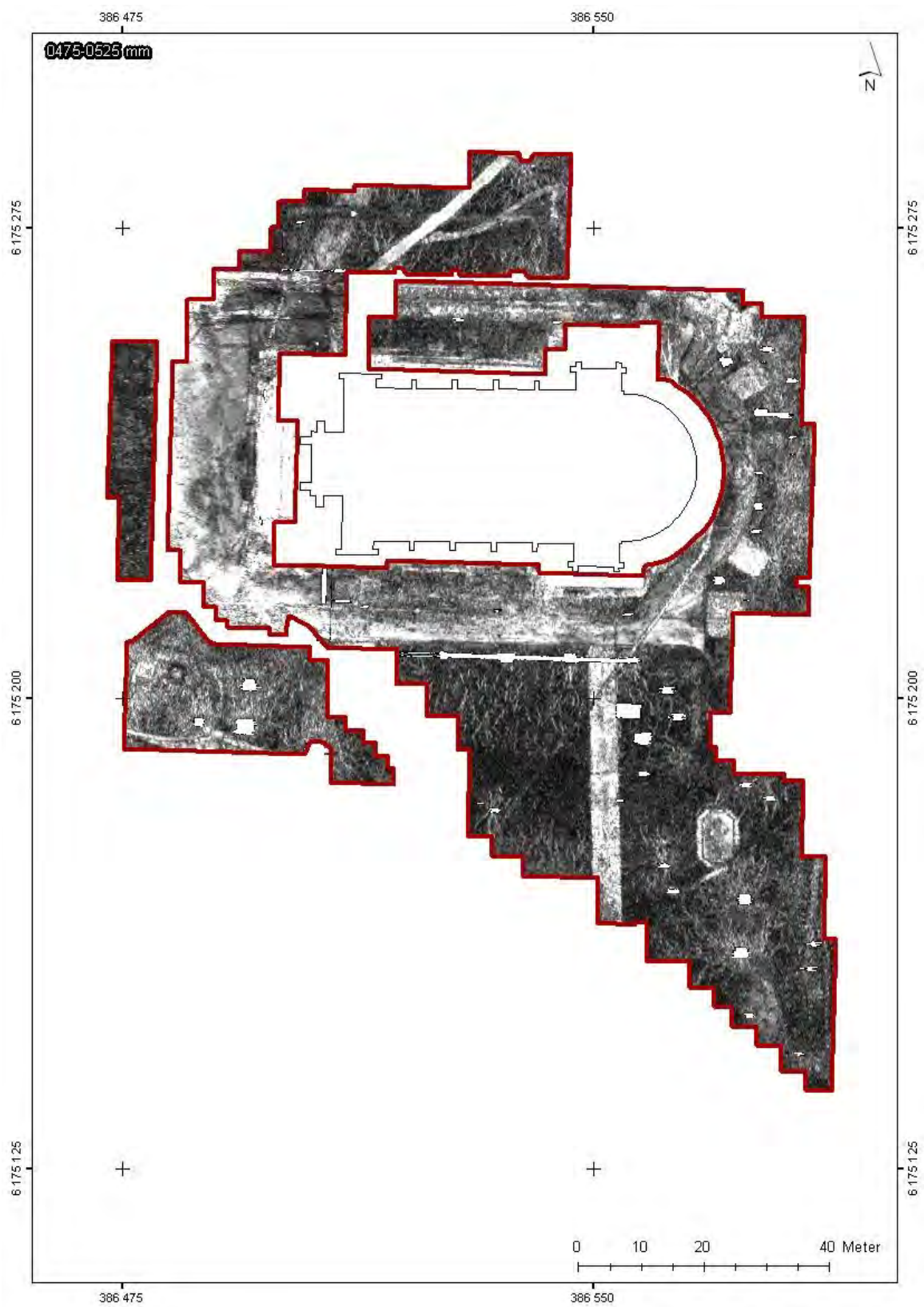
Djup: 0400-0450 mm

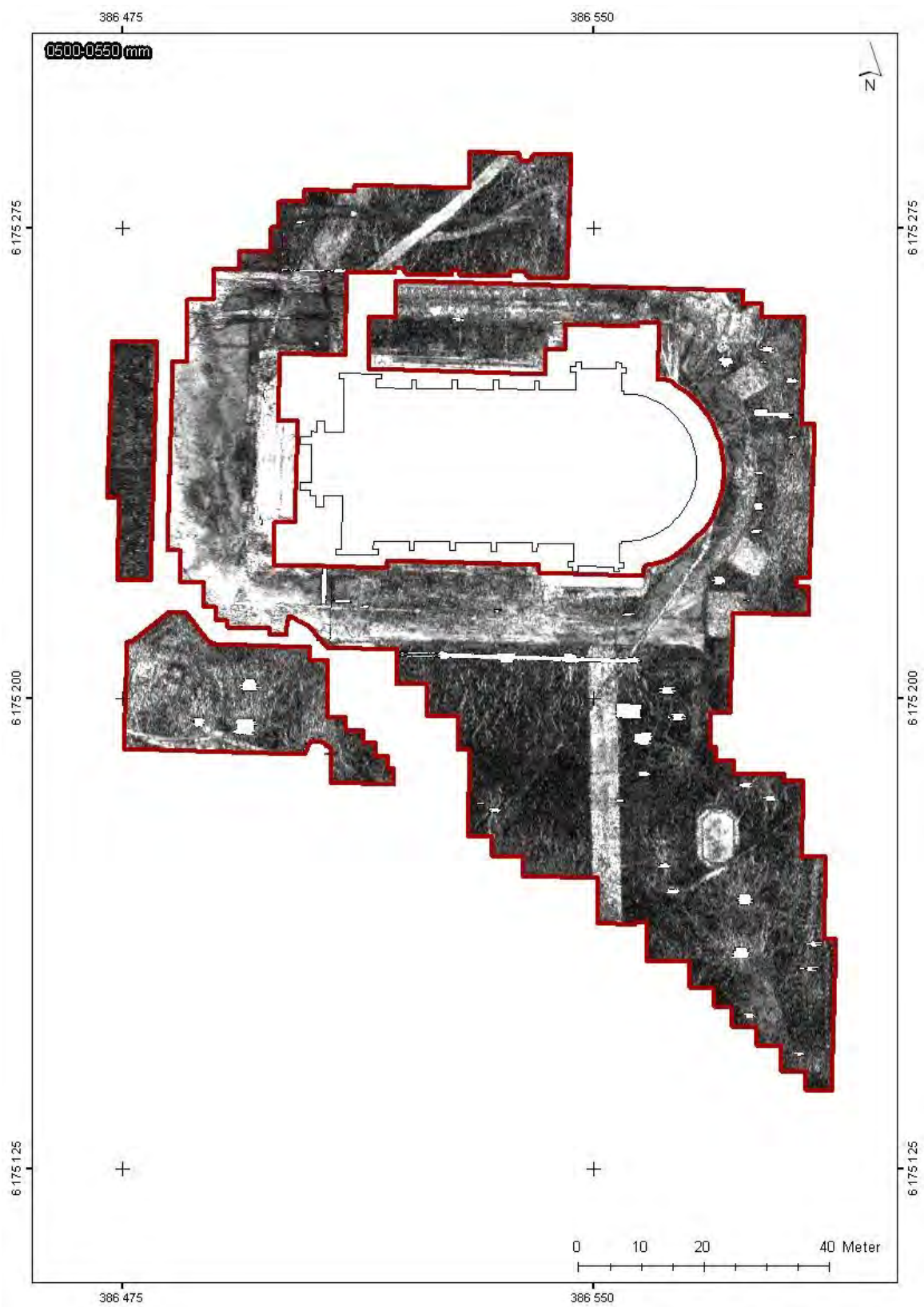
Djup: 0425-0475 mm

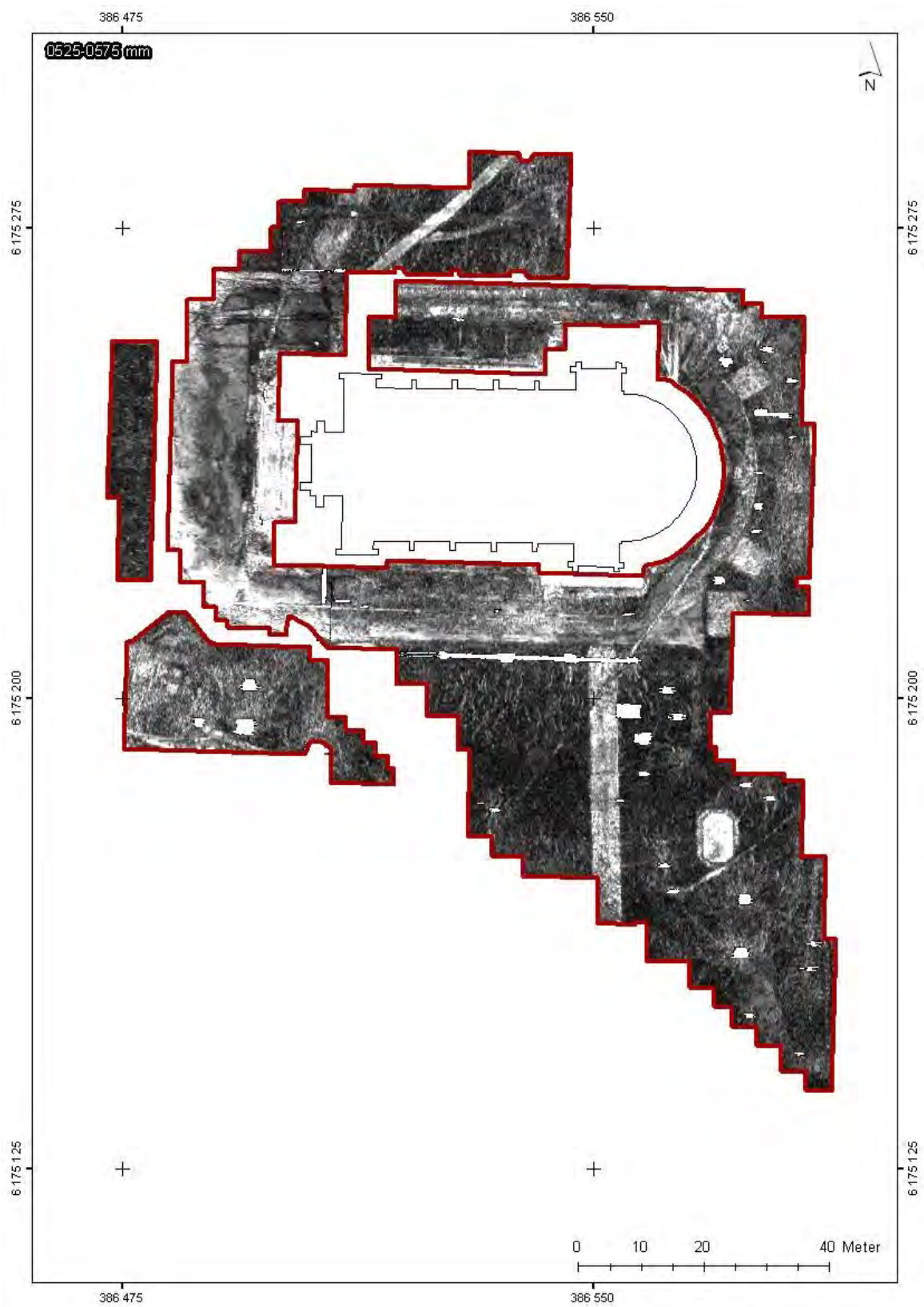
Djup: 0450-0500 mm

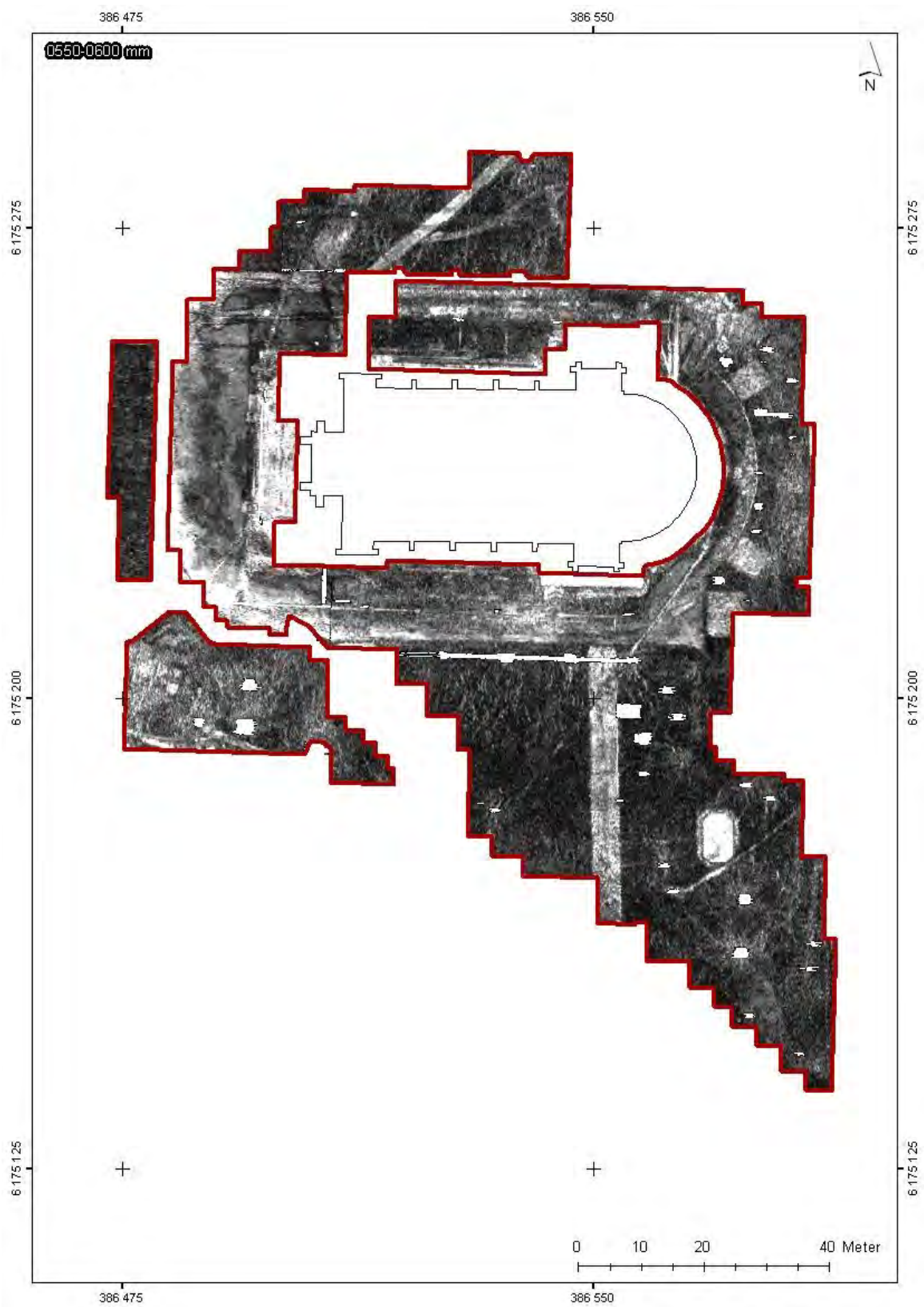
Djup: 0475-0525 mm

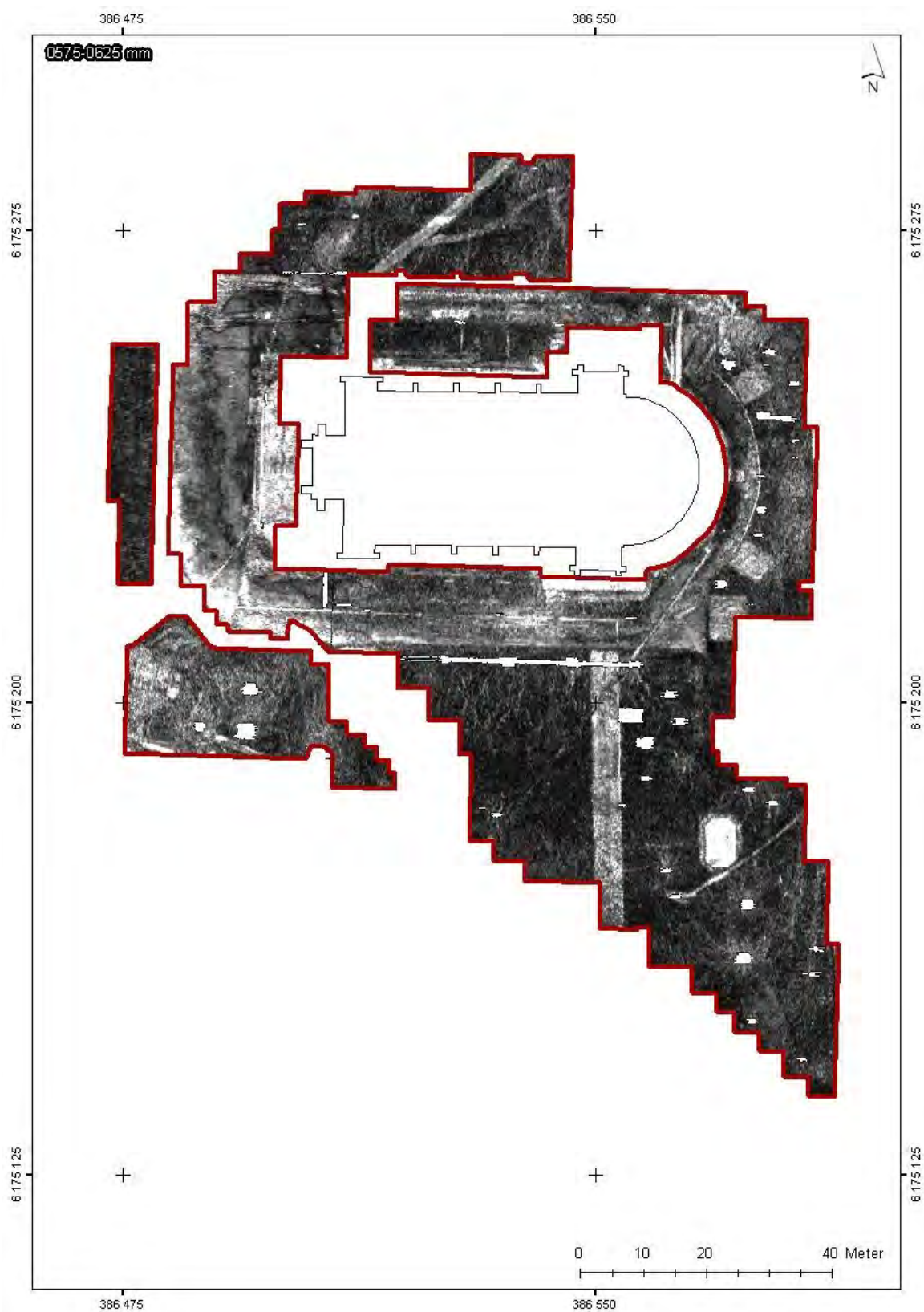
Djup: 0500-0550 mm

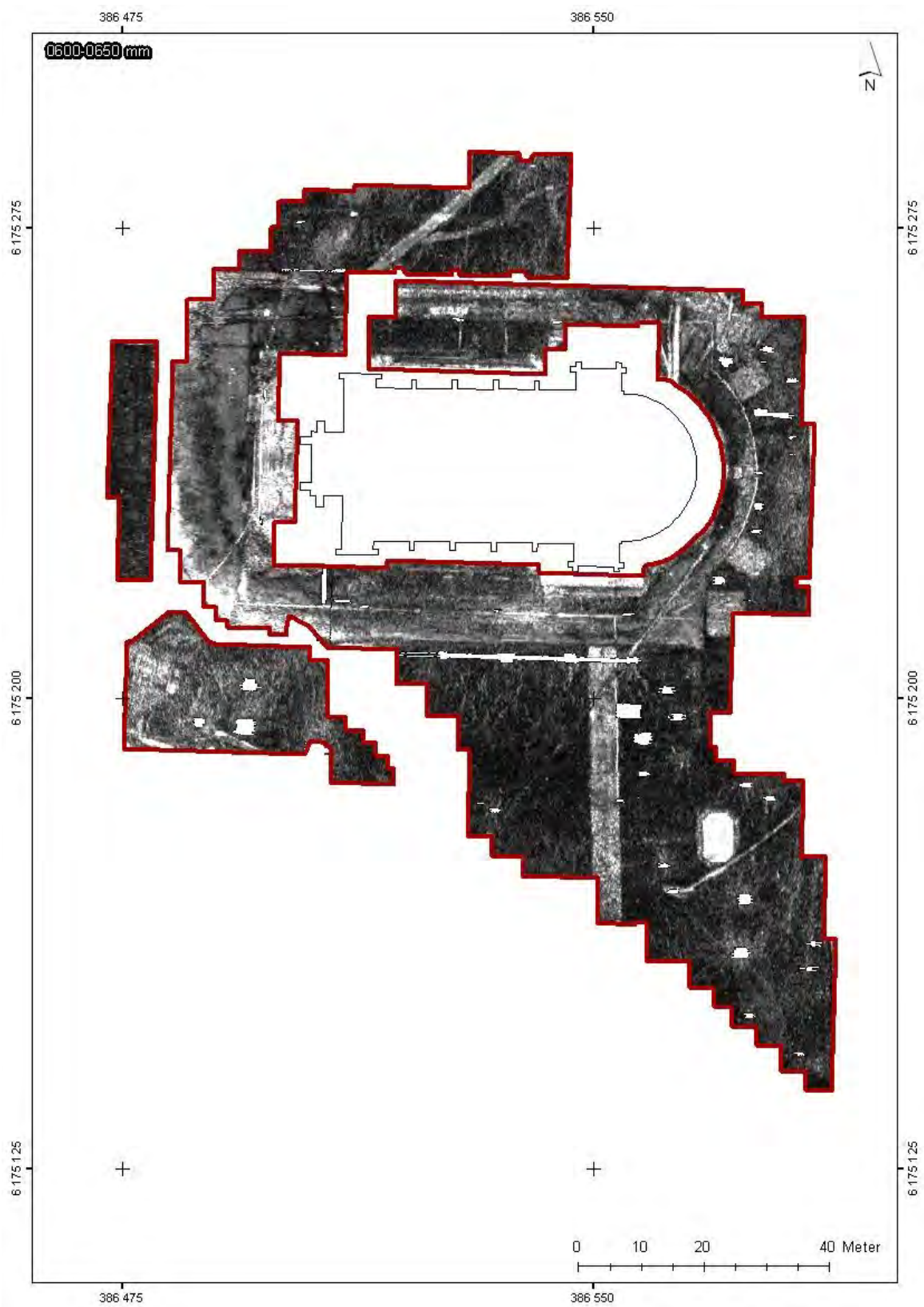
Djup: 0525-0575 mm

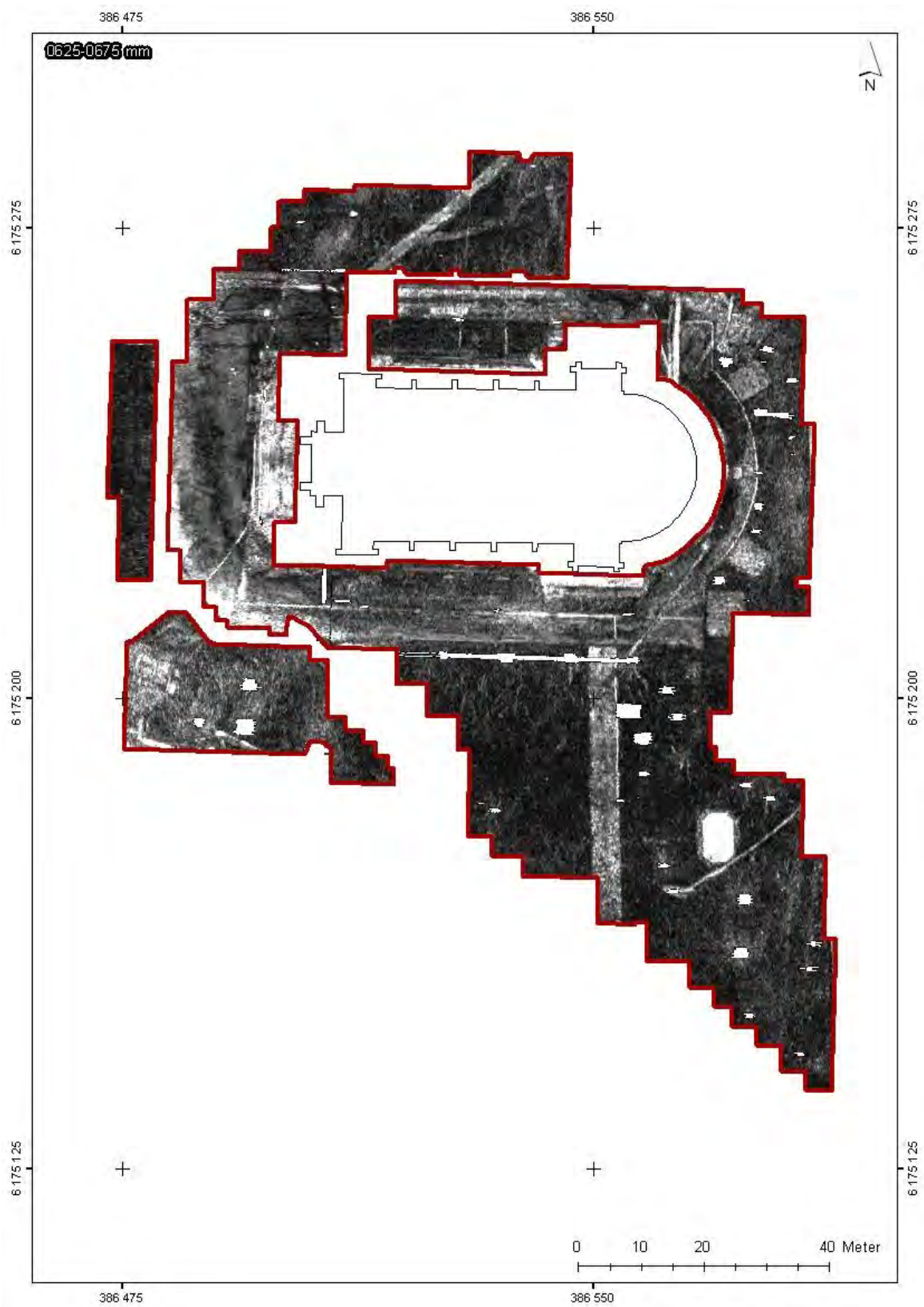
Djup: 0550-0600 mm

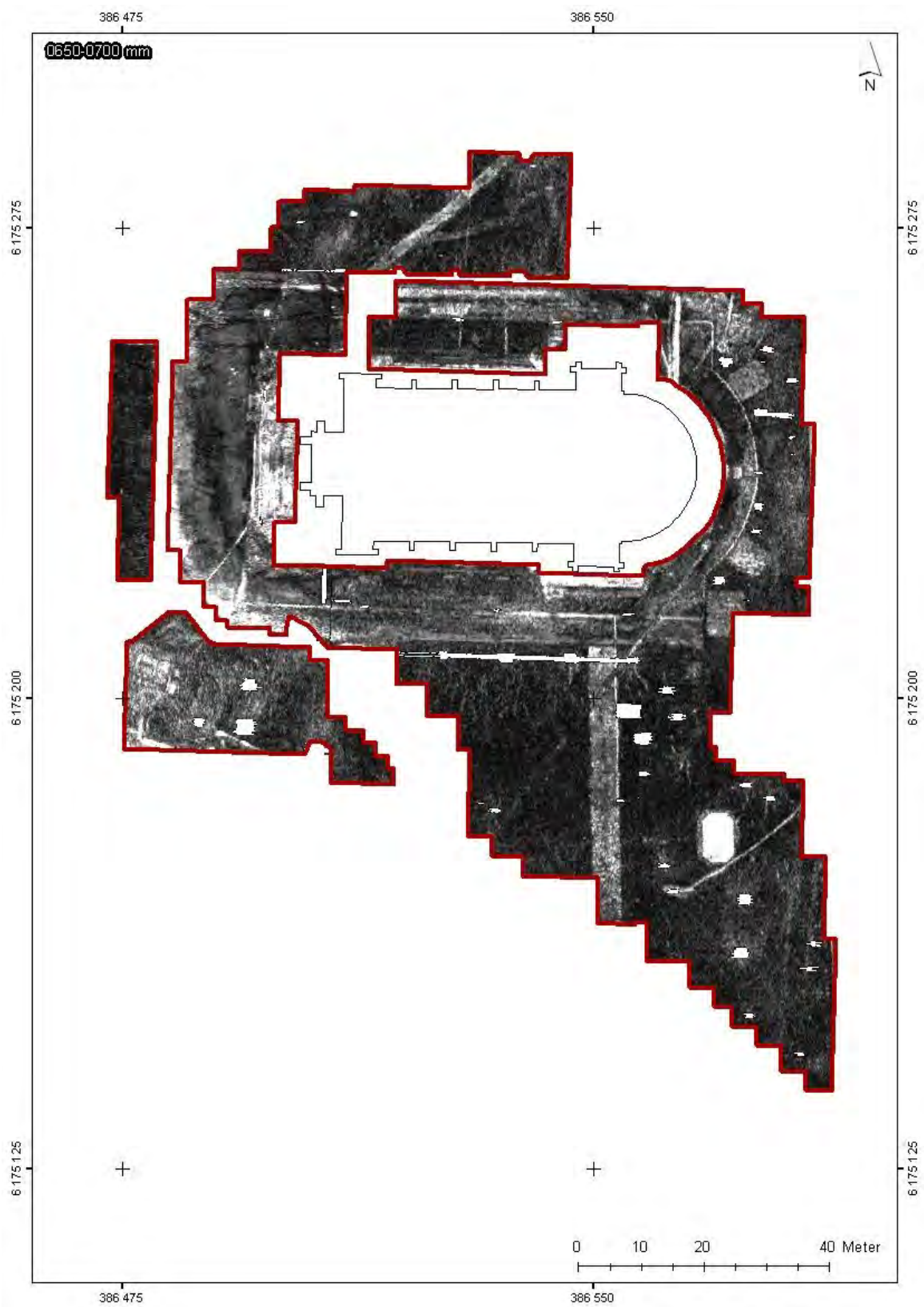
Djup: 0575-0625 mm

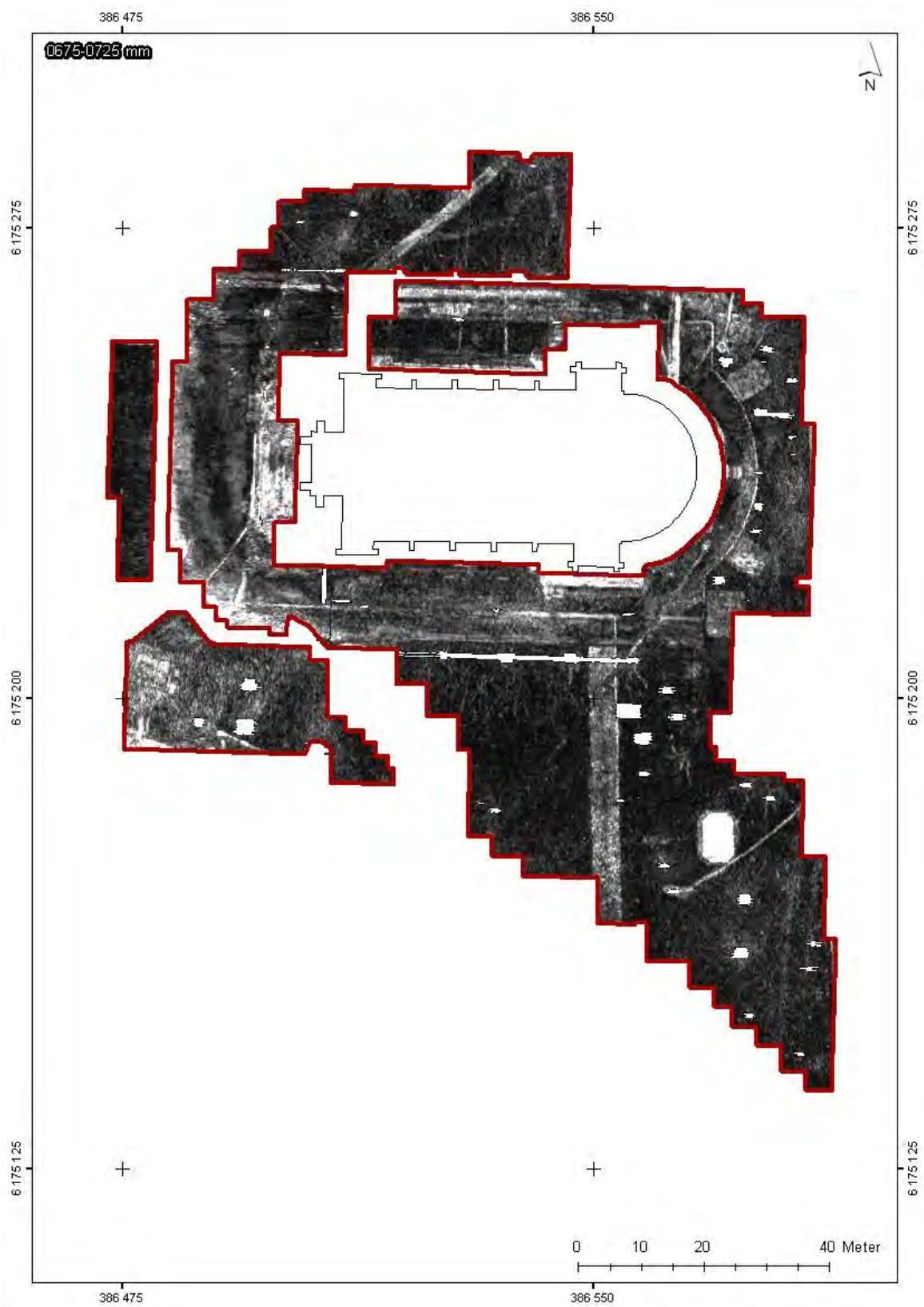
Djup: 0600-0650 mm

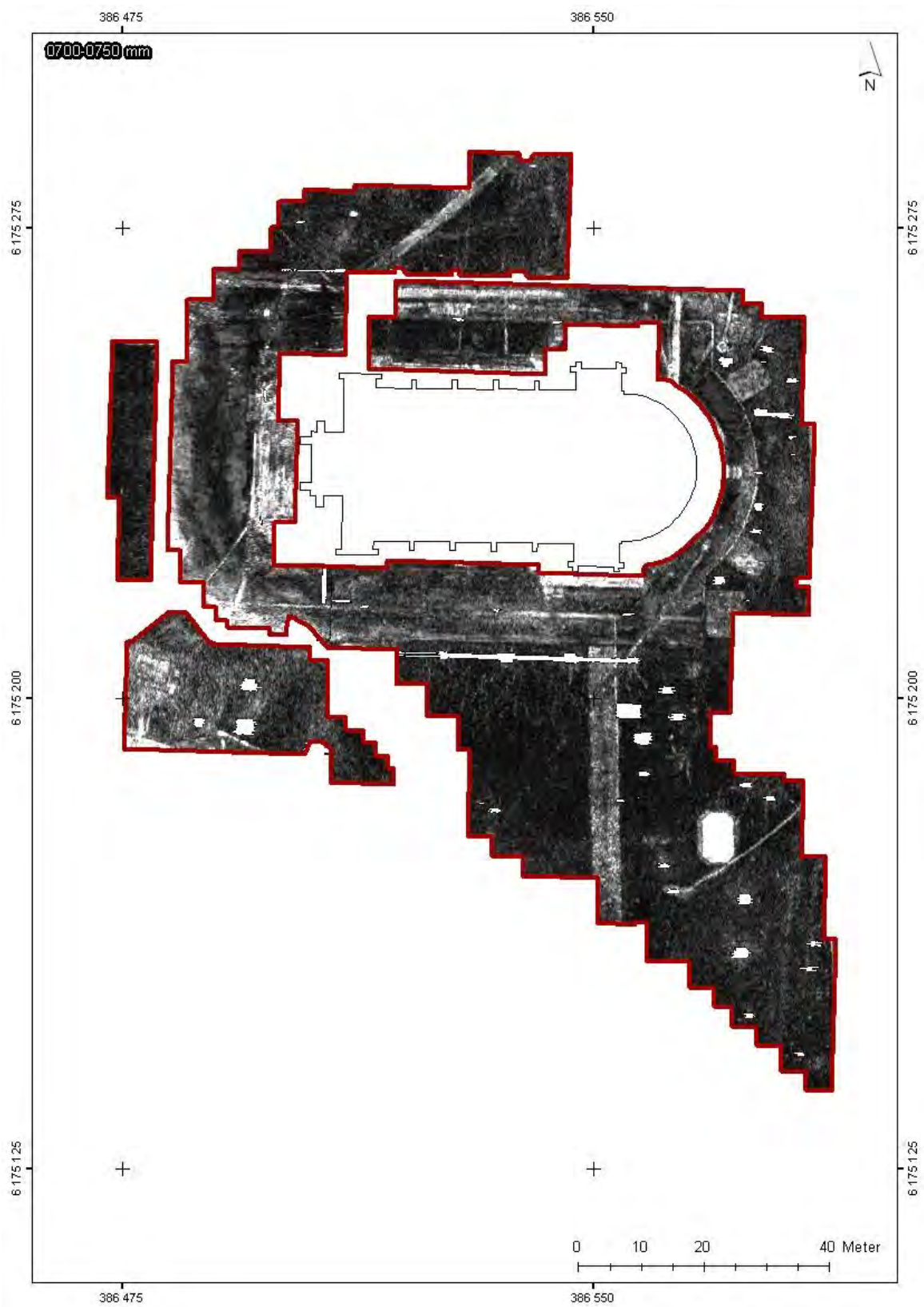
Djup: 0625-0675 mm

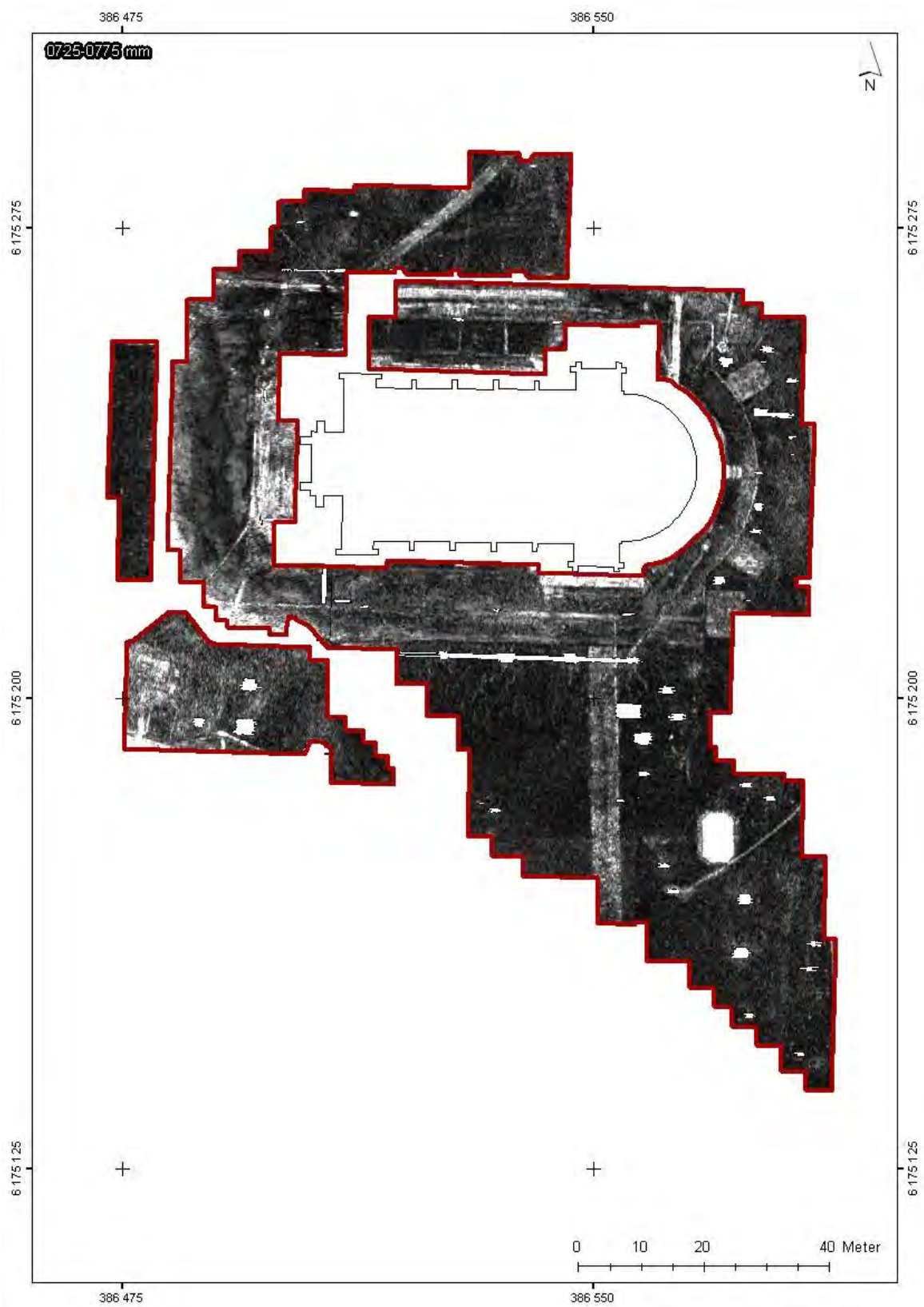
Djup: 0650-0700 mm

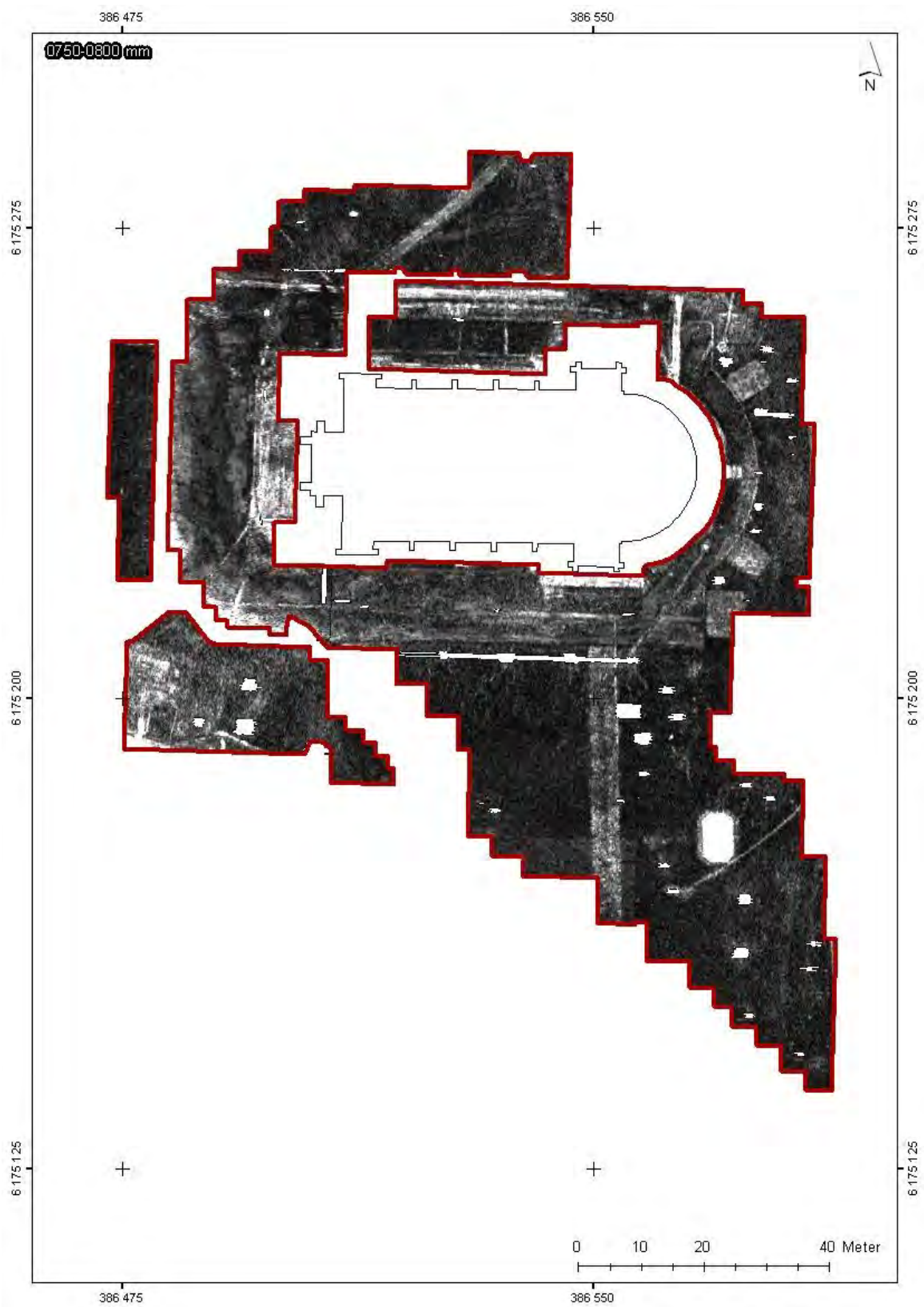
Djup: 0675-0725 mm

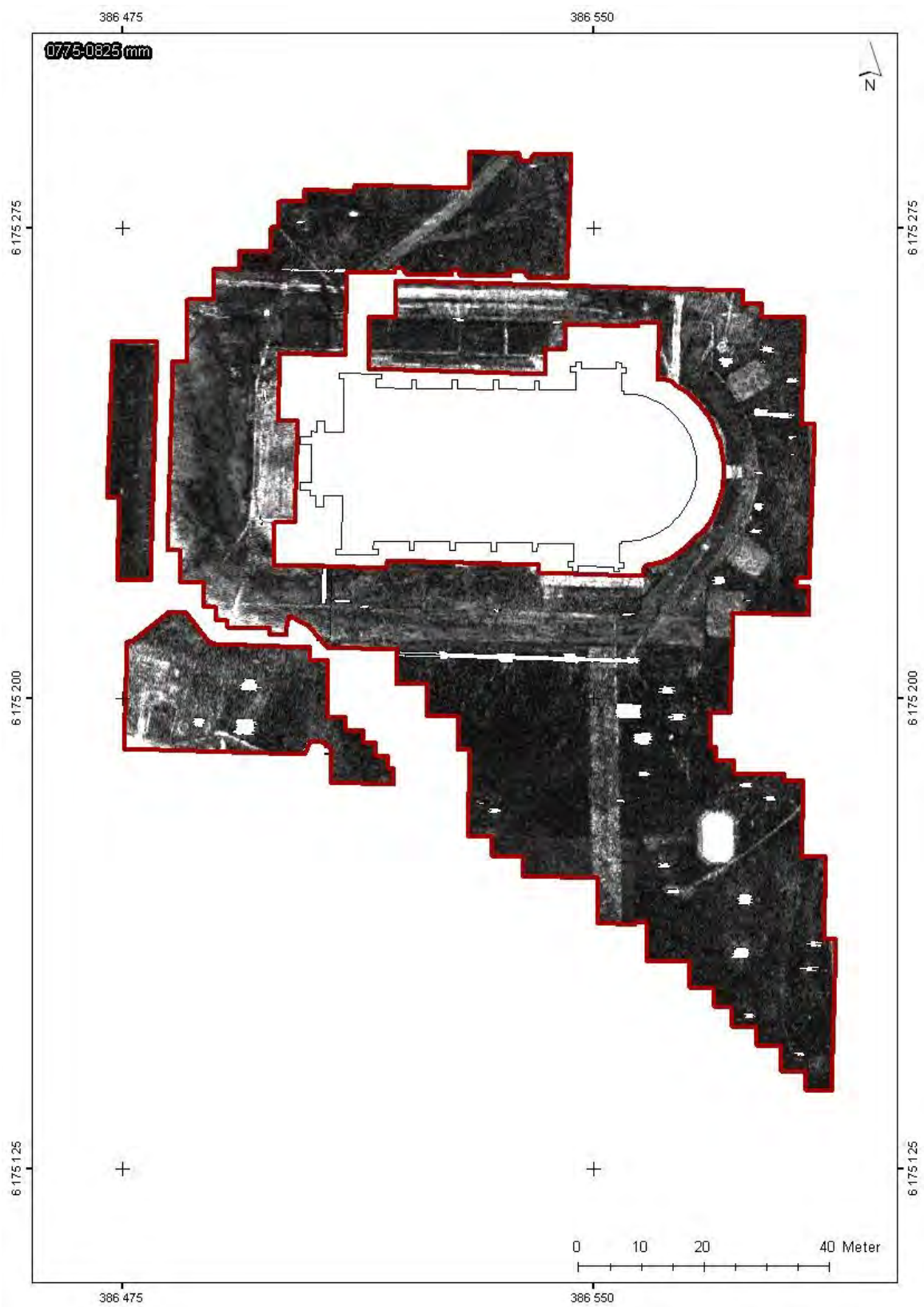
Djup: 0700-0750 mm

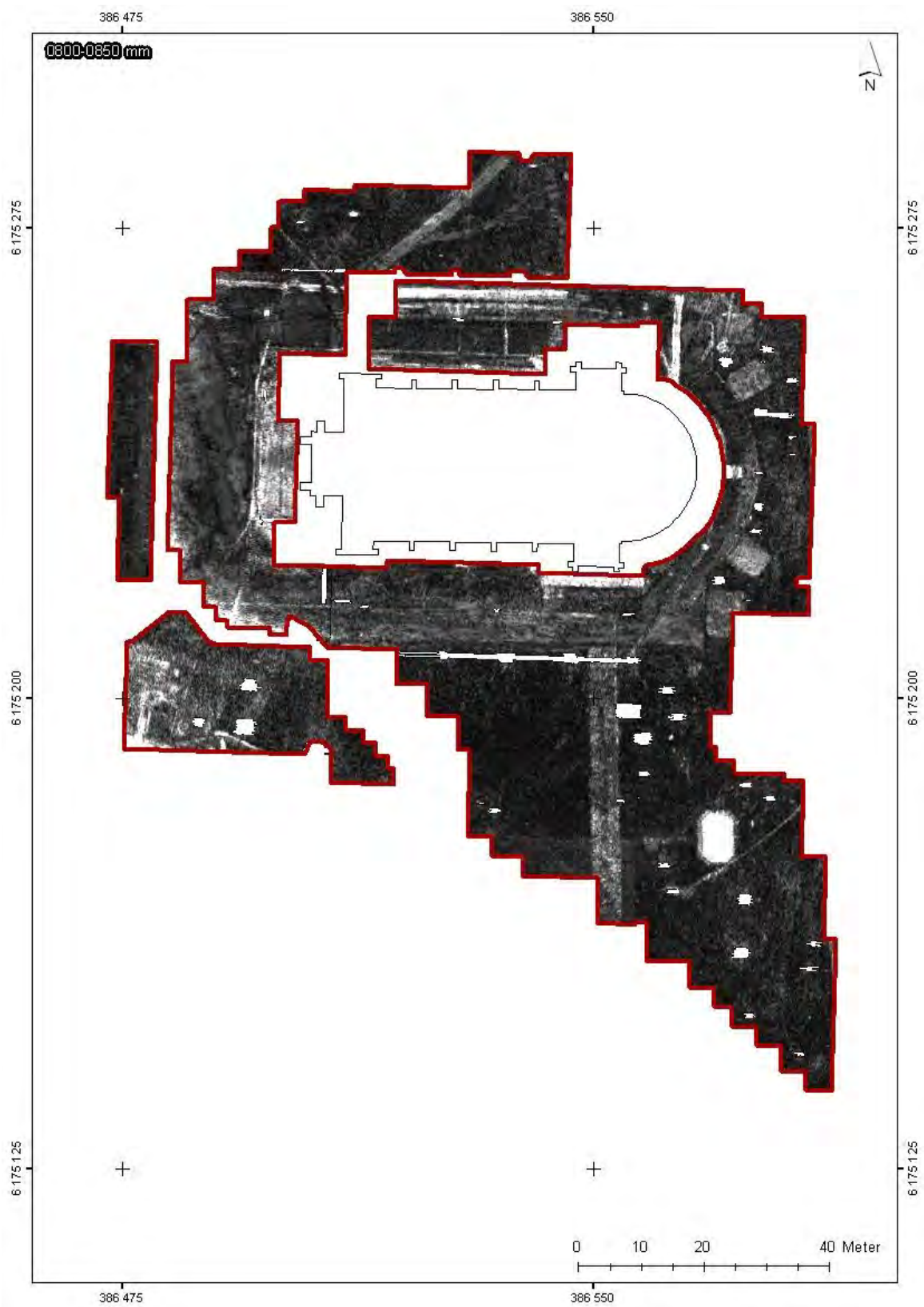
Djup: 0725-0775 mm

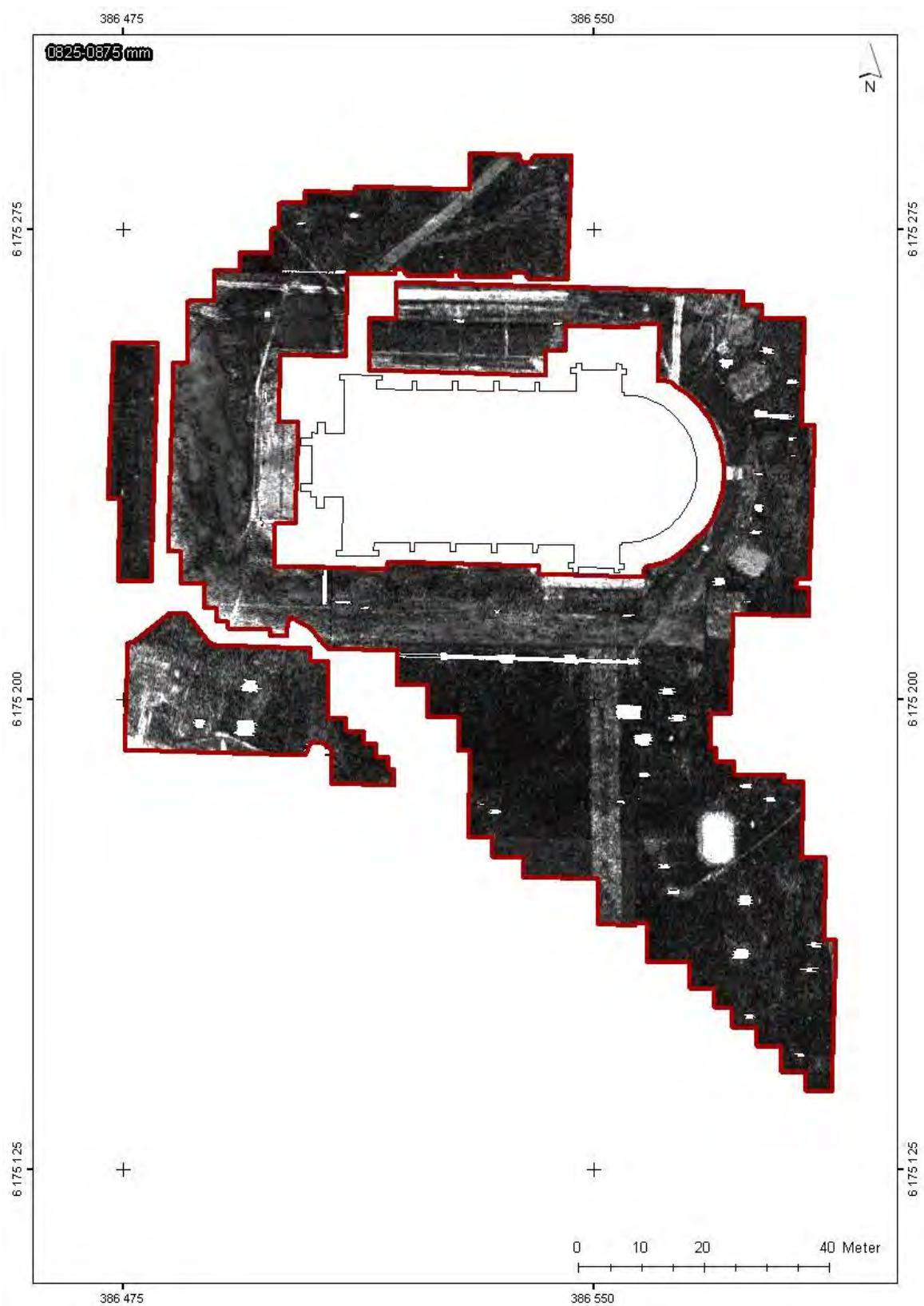
Djup: 0750-0800 mm

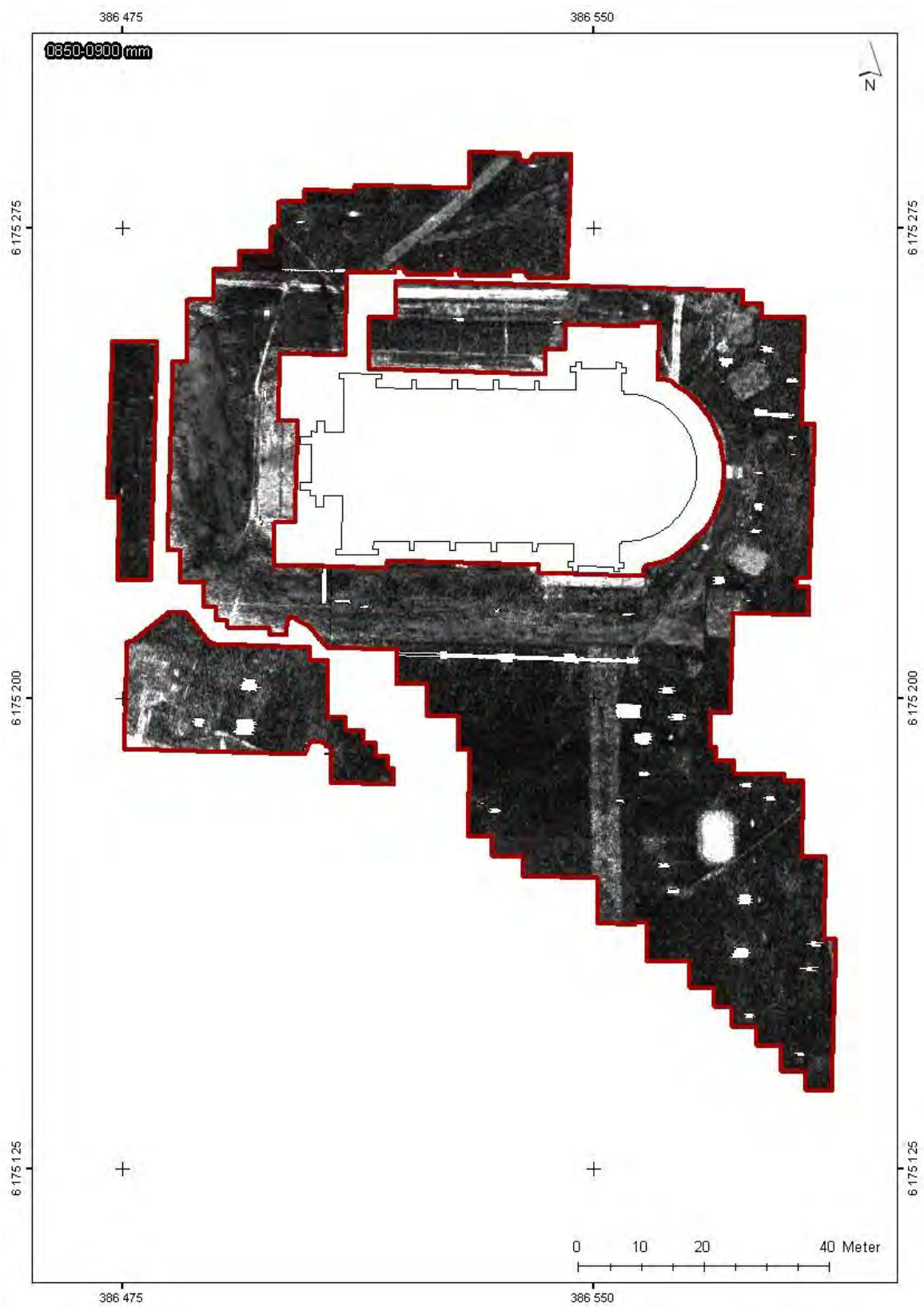
Djup: 0775-0825 mm

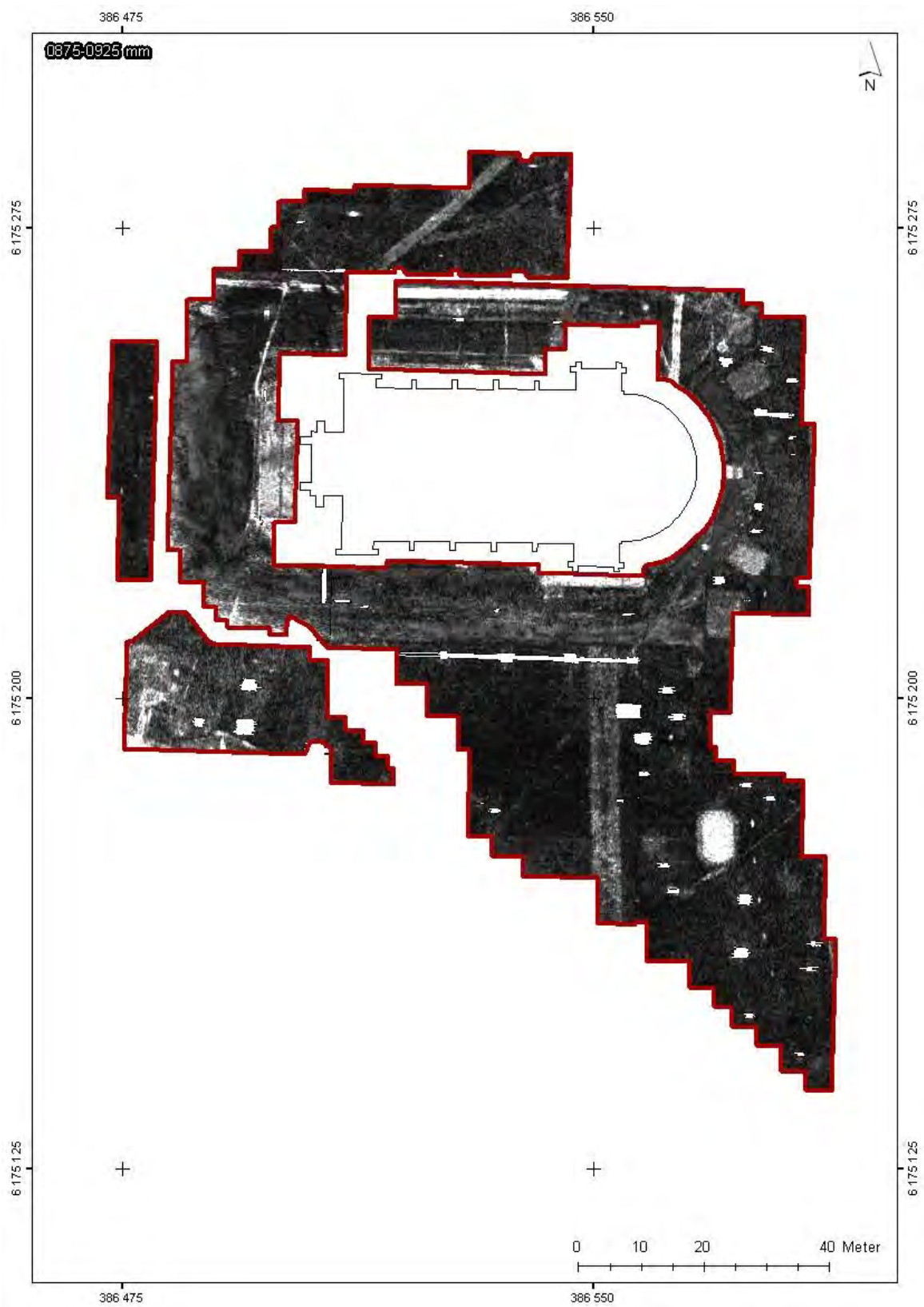
Djup: 0800-0850 mm

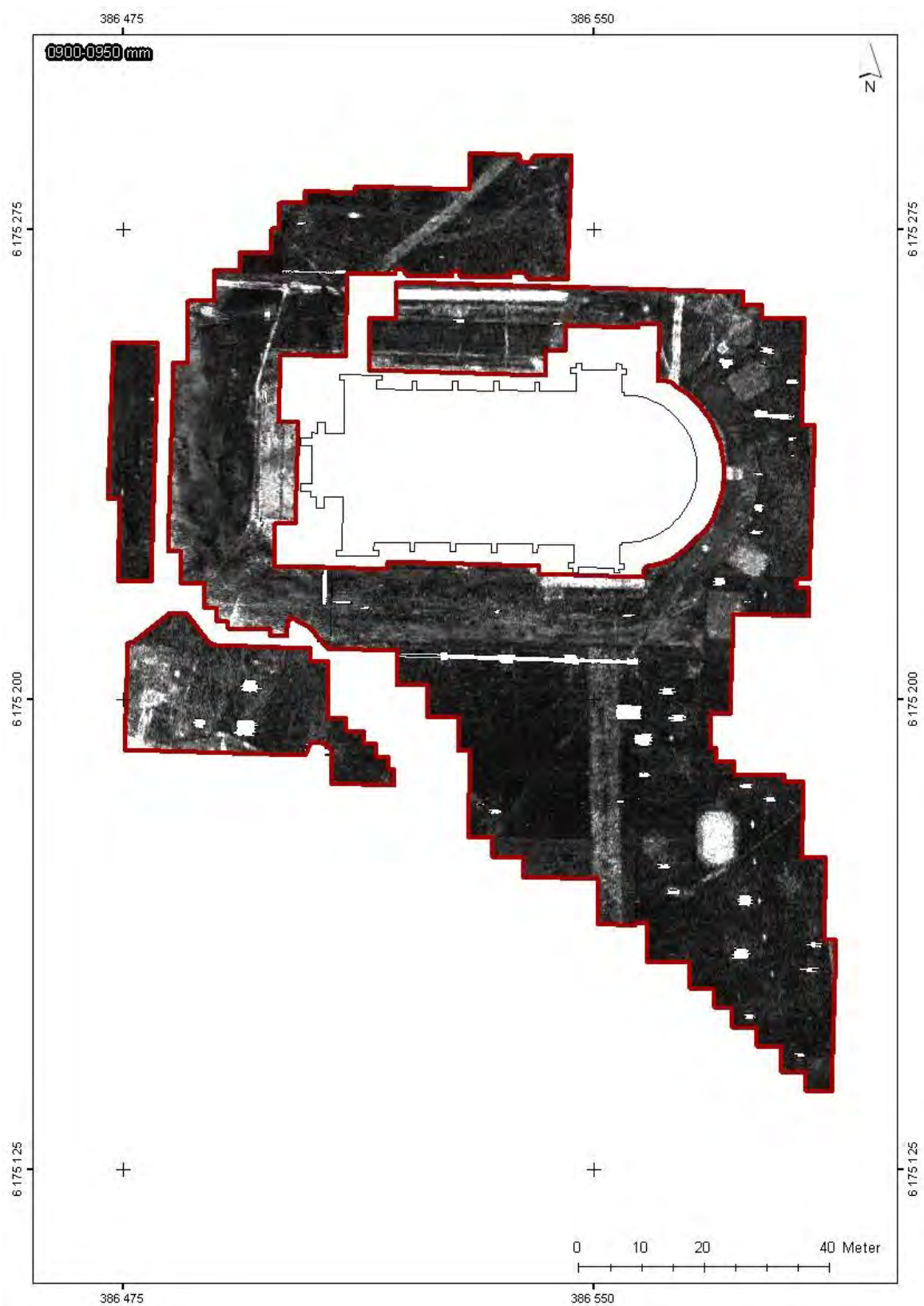
Djup: 0825-0875 mm

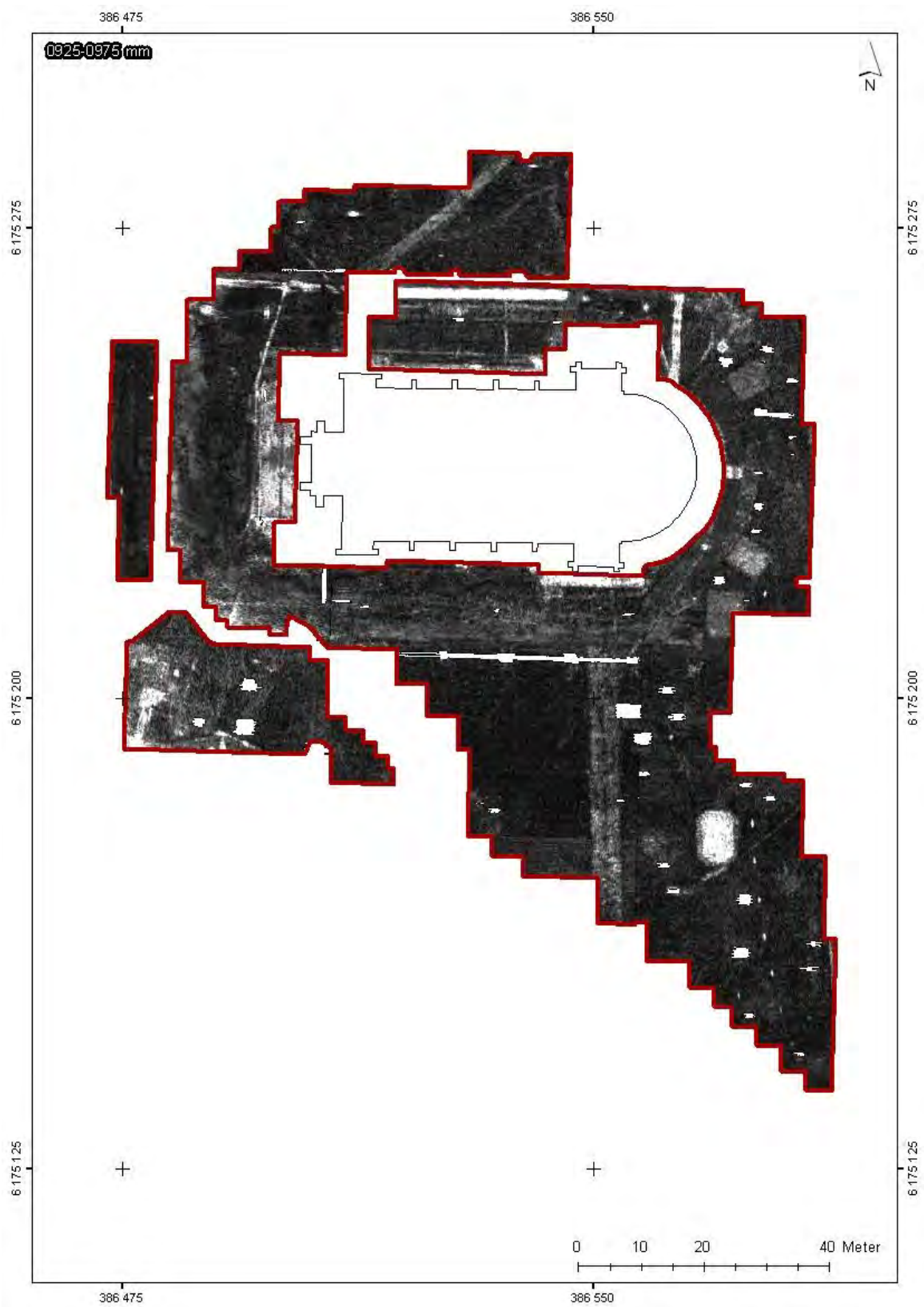
Djup: 0850-0900 mm

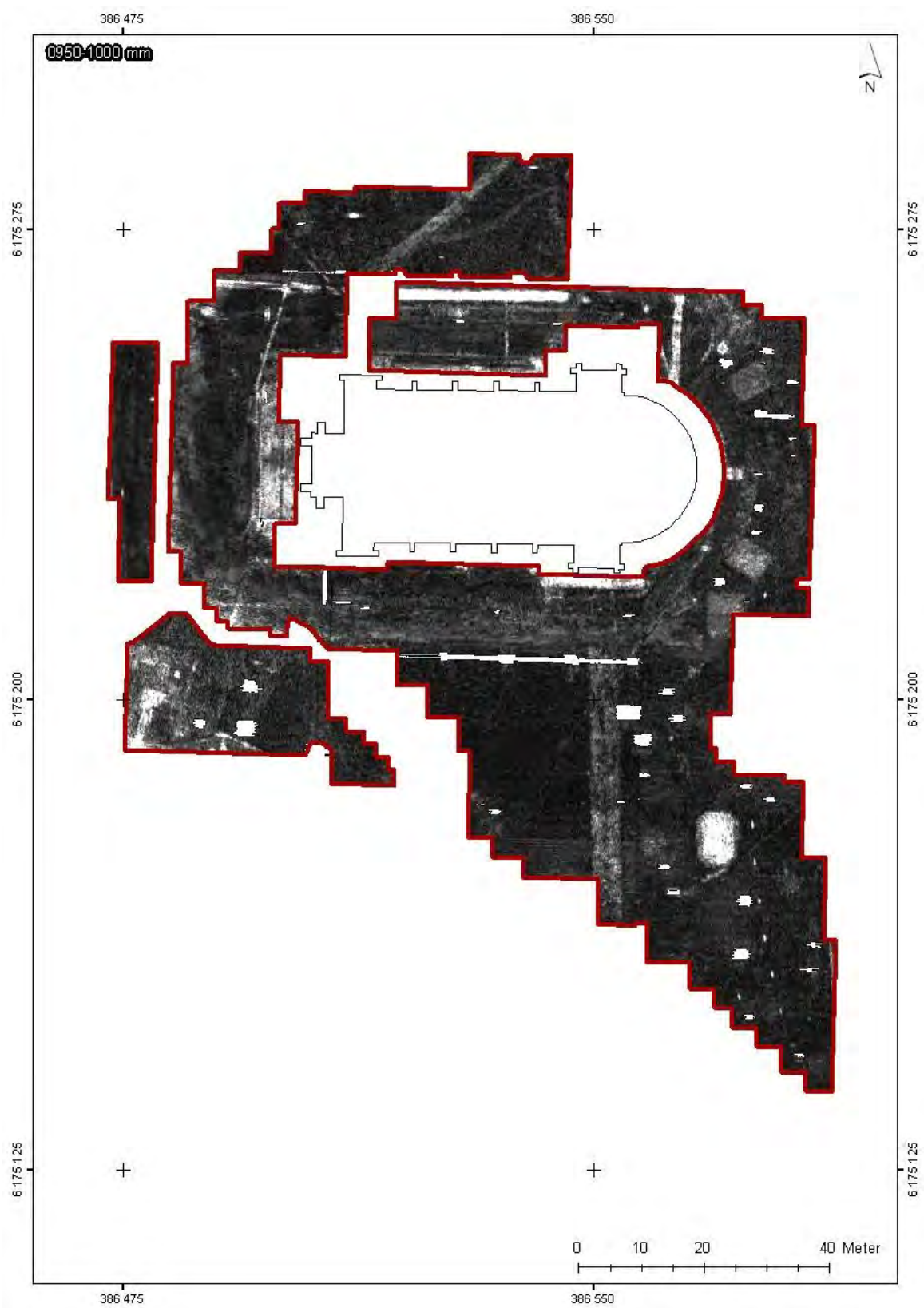
Djup: 0875-0925 mm

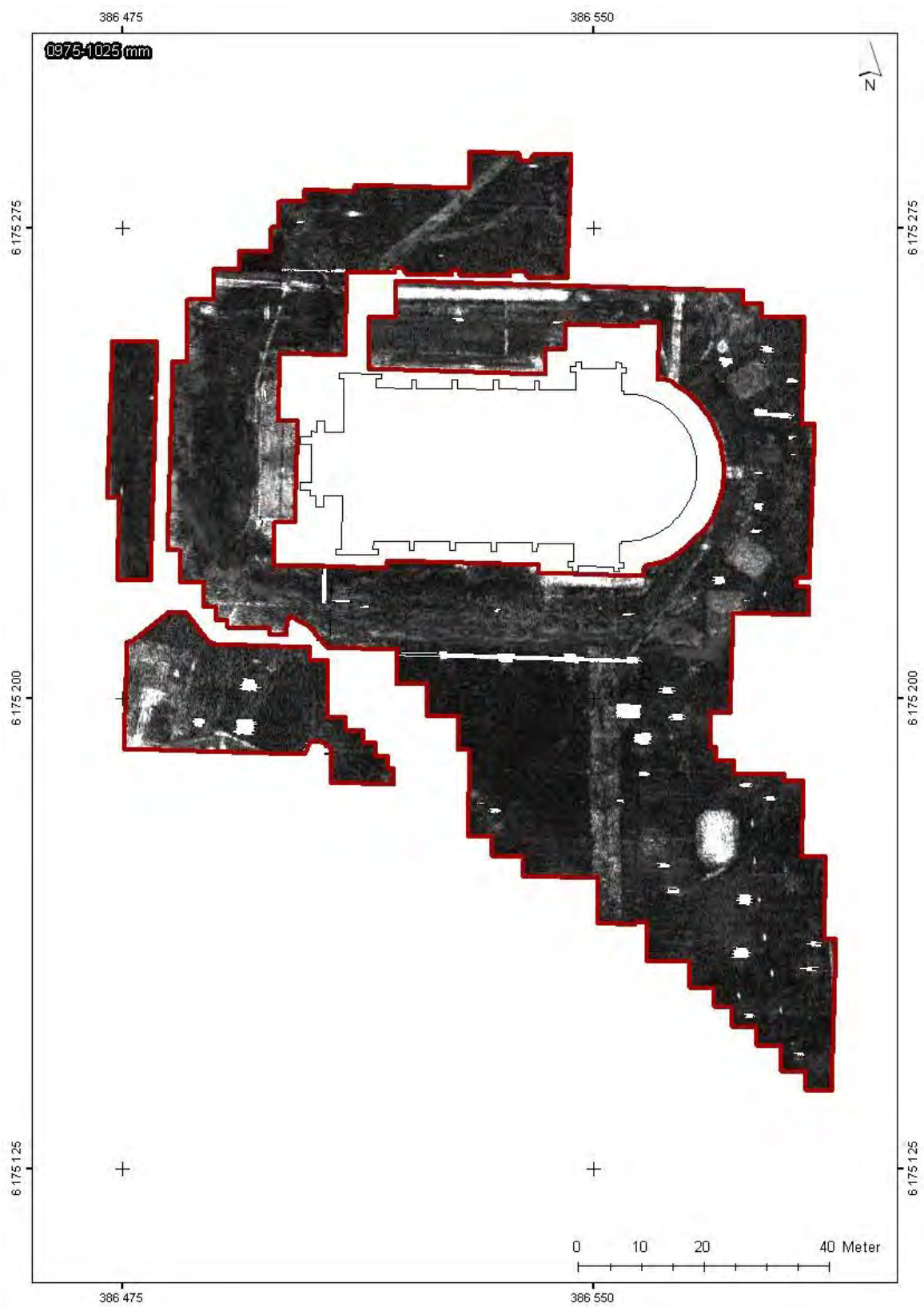
Djup: 0900-0950 mm

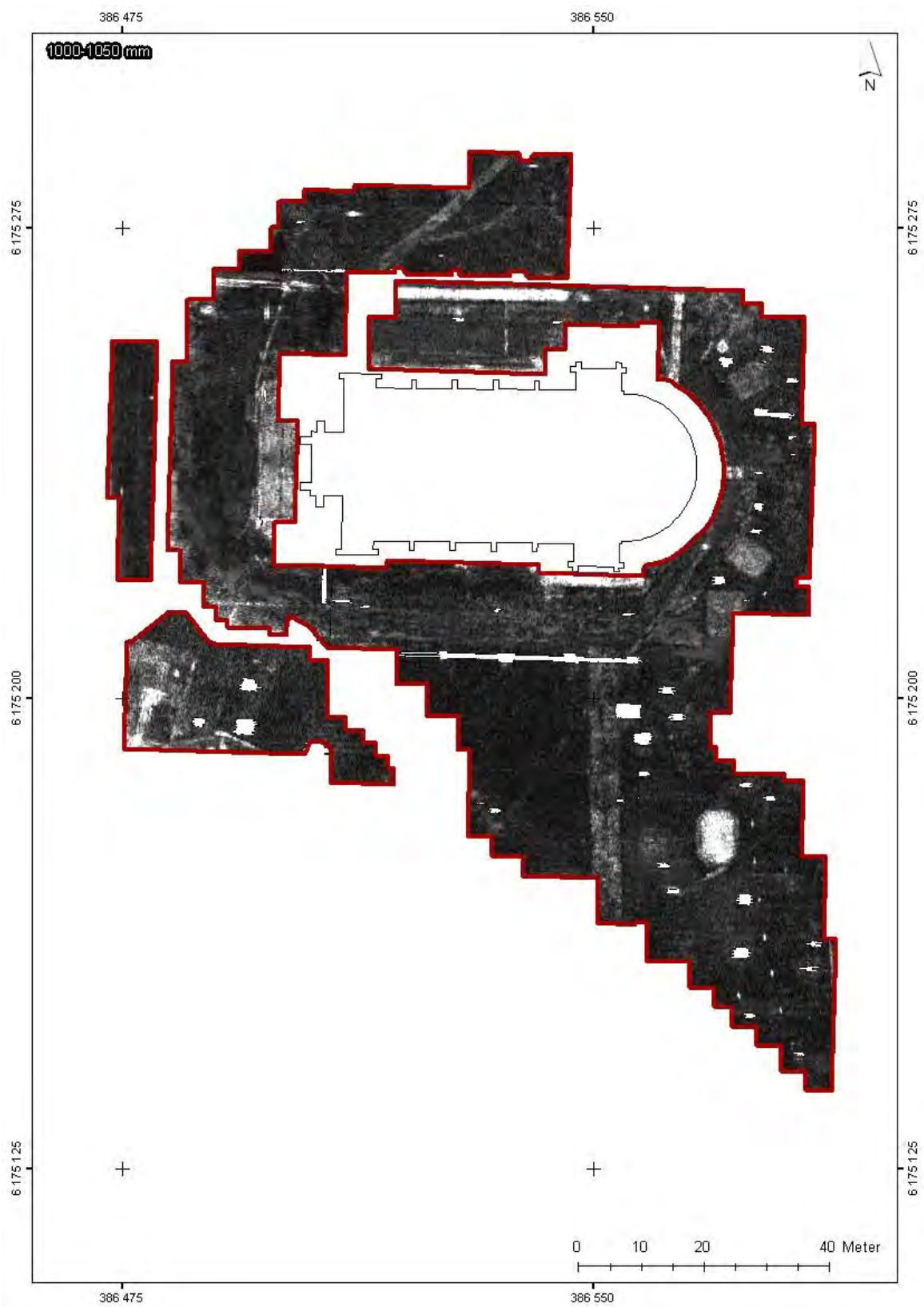
Djup: 0925-0975 mm

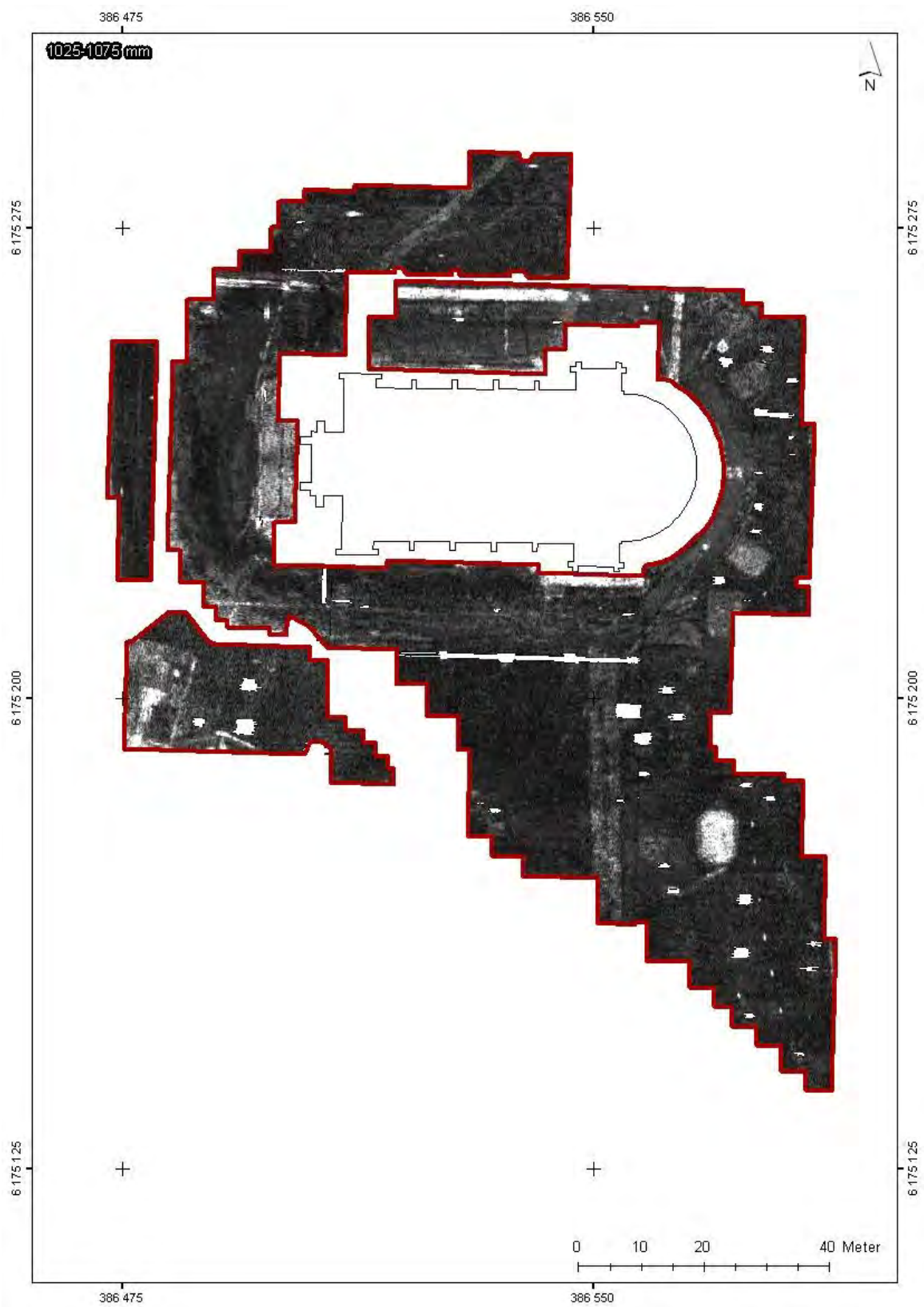
Djup: 0950-1000 mm

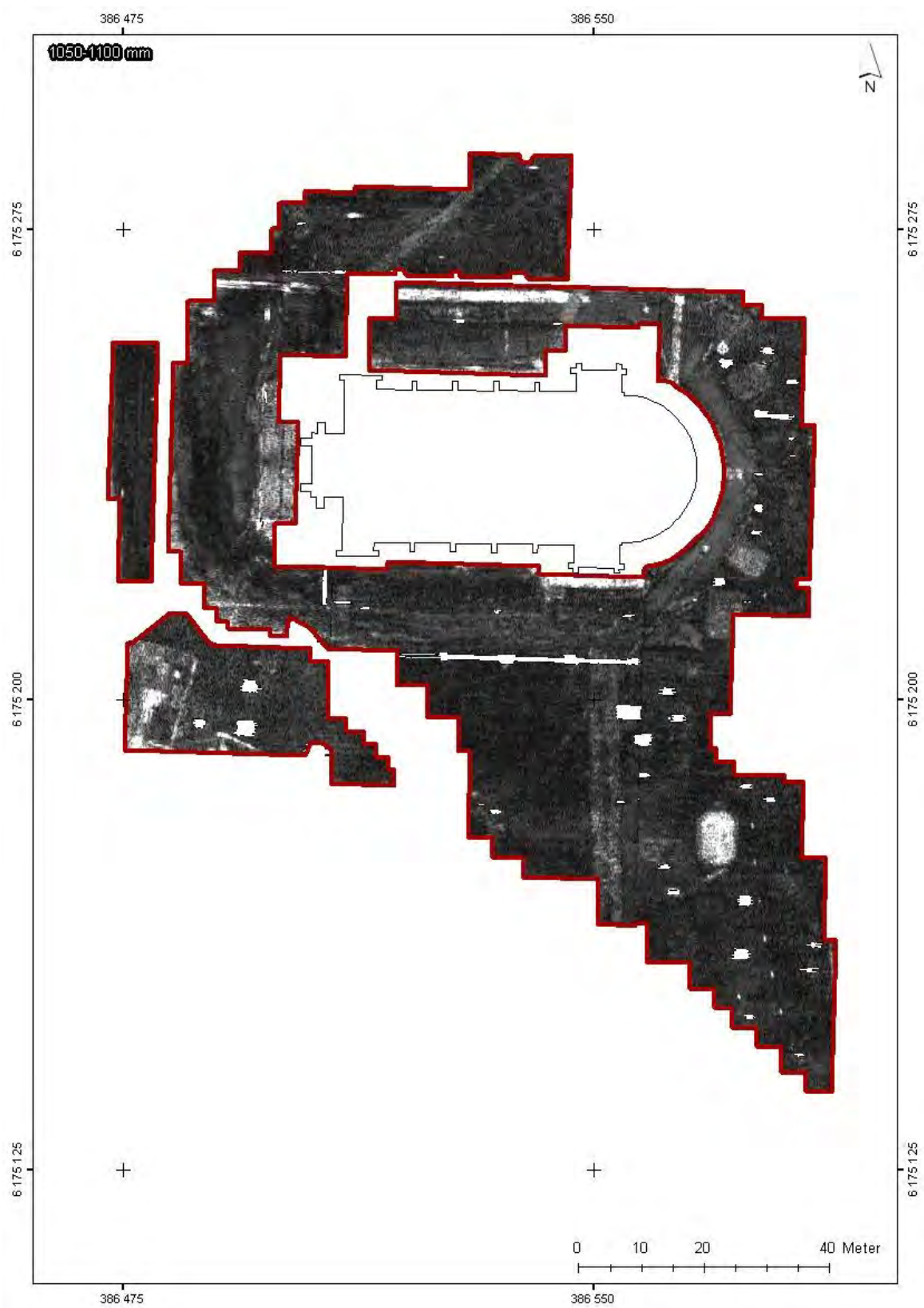
Djup: 0975-1025 mm

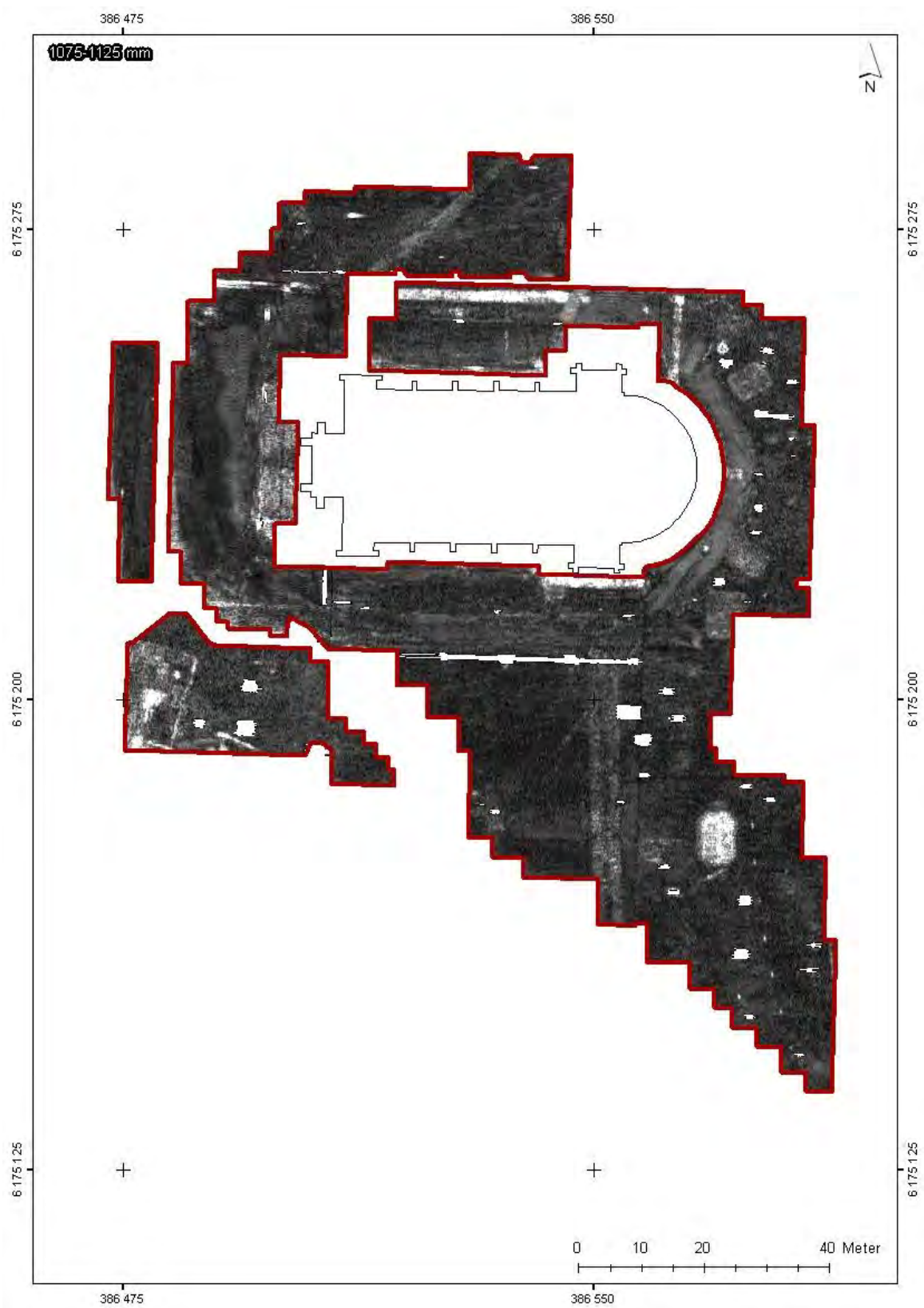
Djup: 1000-1050 mm

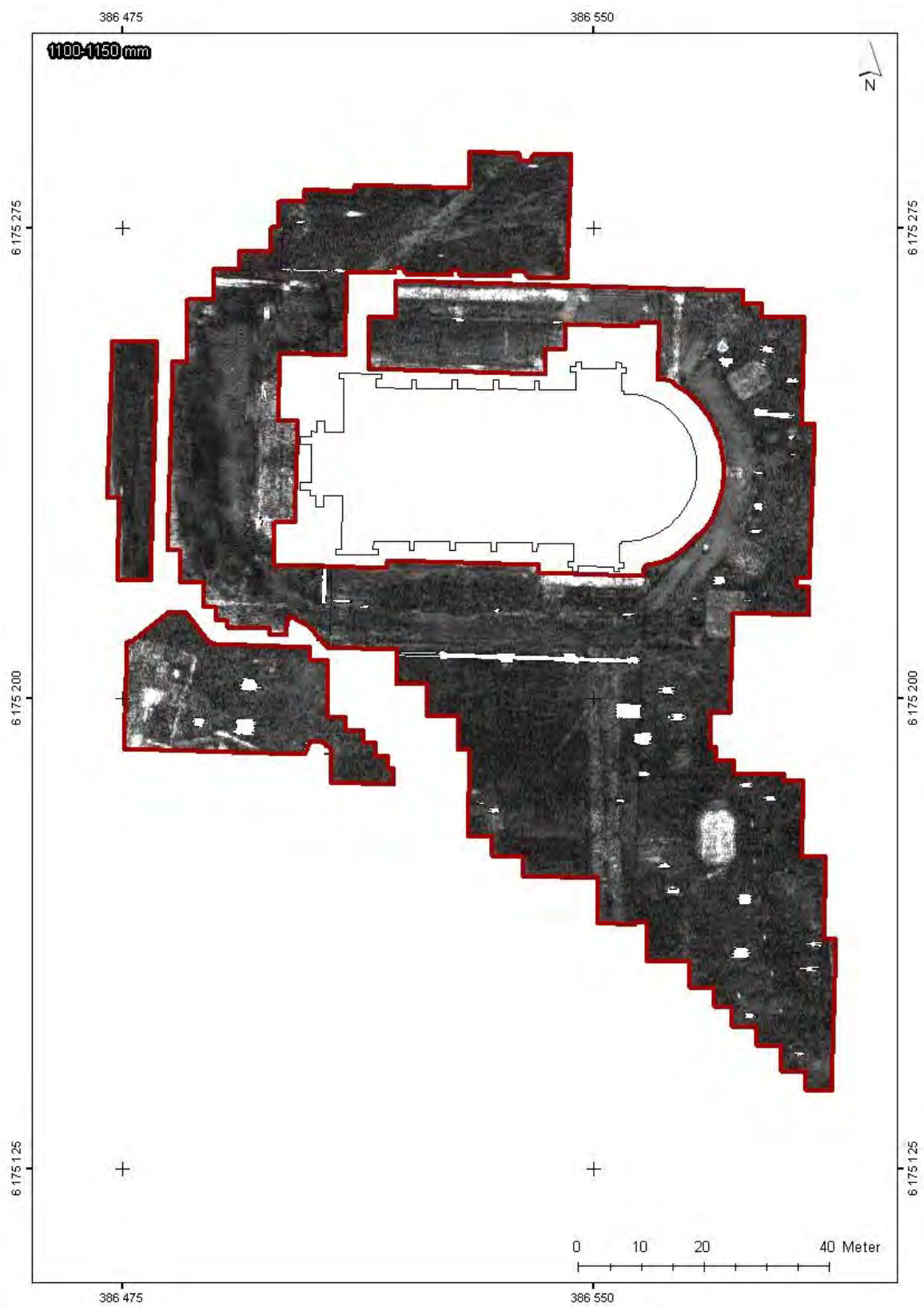
Djup: 1025-1075 mm

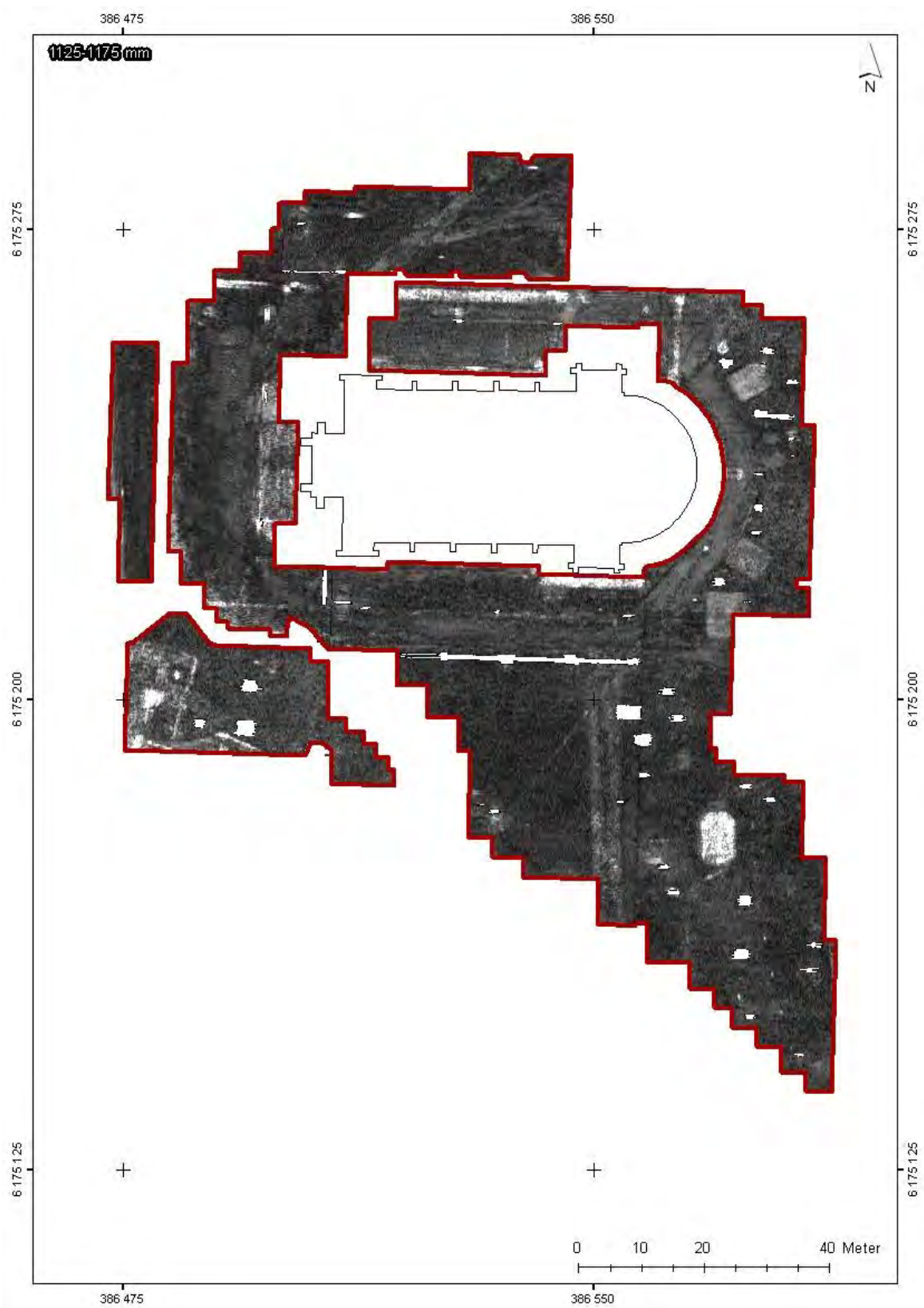
Djup: 1050-1100 mm

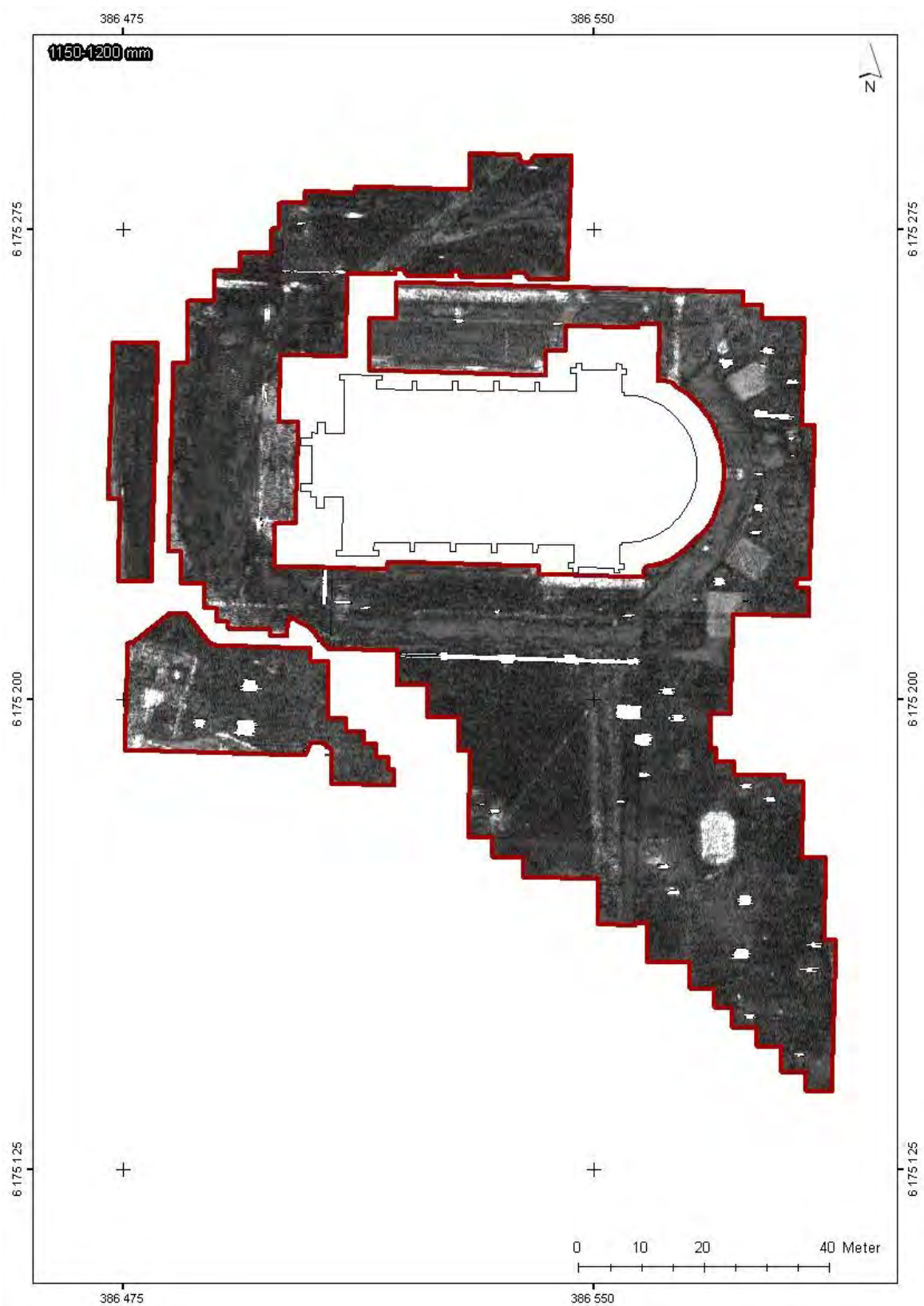
Djup: 1075-1125 mm

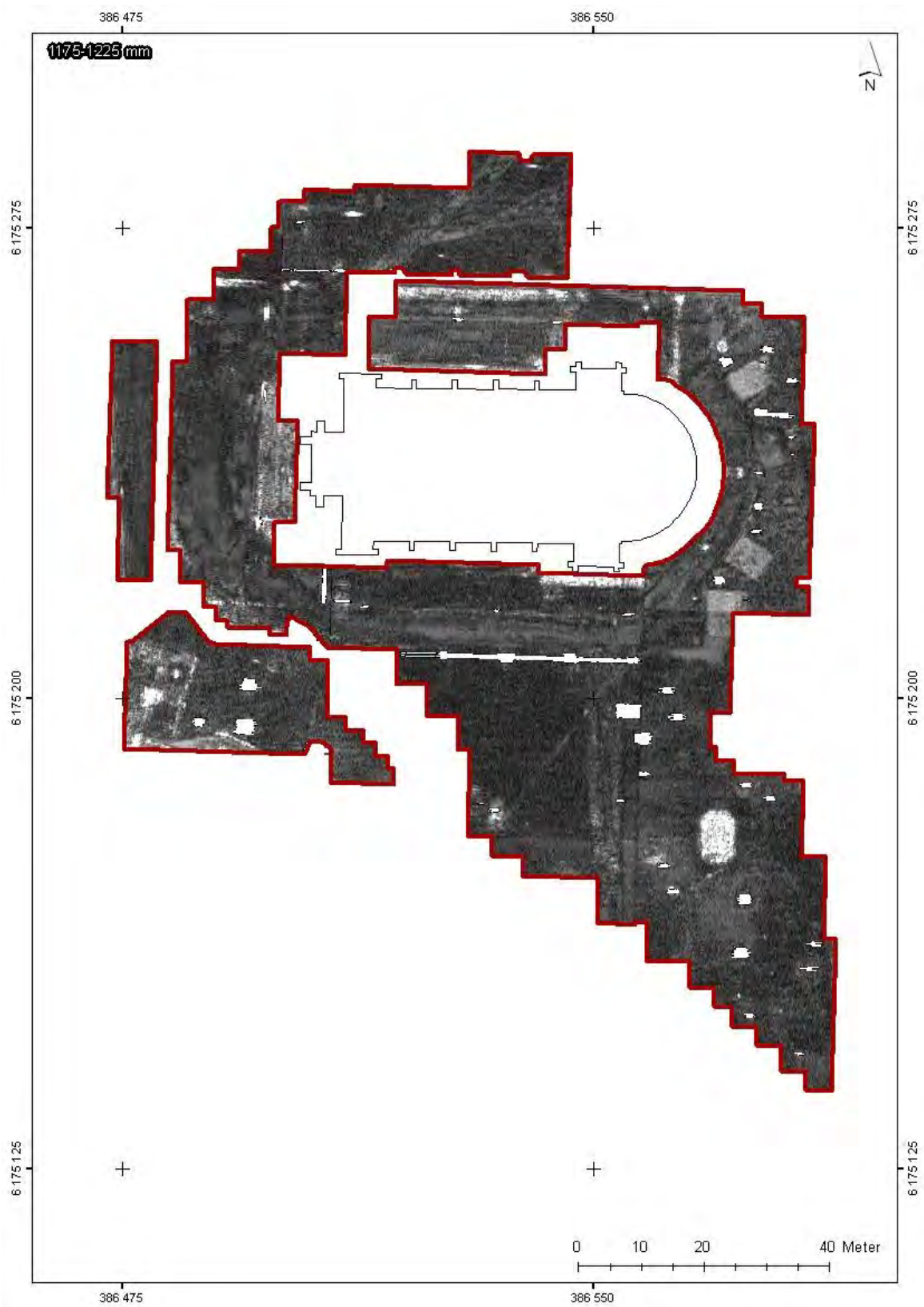
Djup: 1100-1150 mm

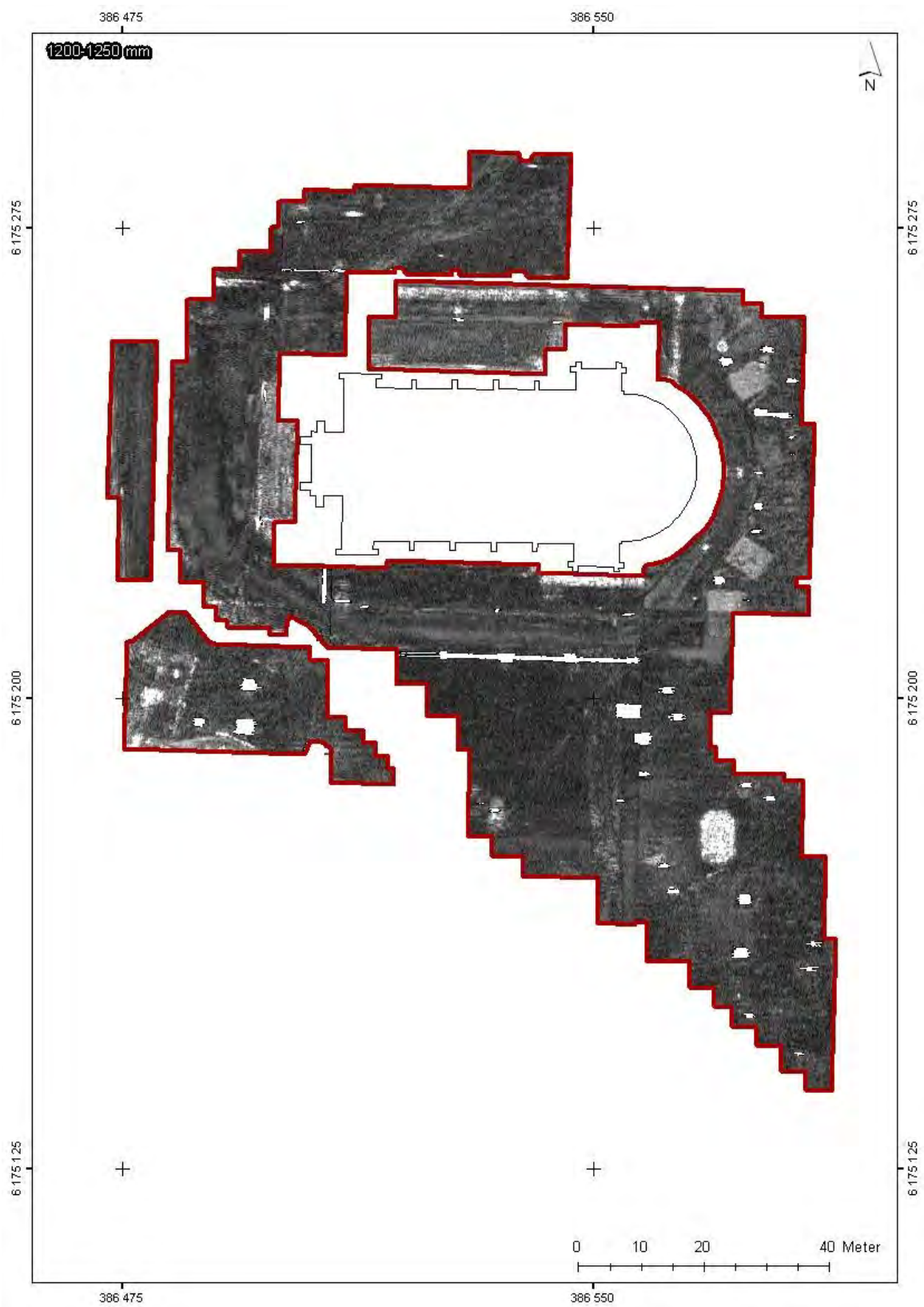
Djup: 1125-1175 mm

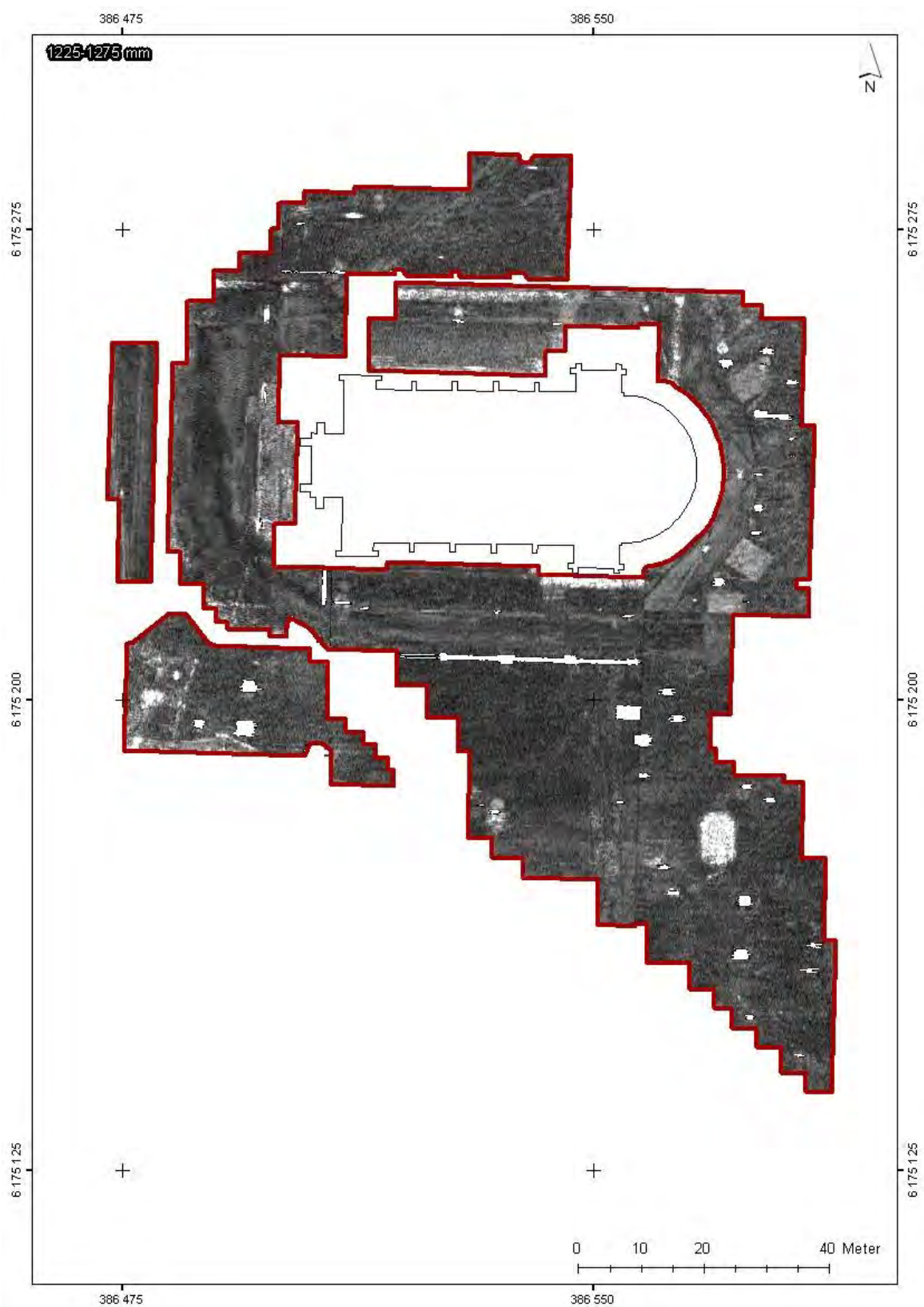
Djup: 1150-1200 mm

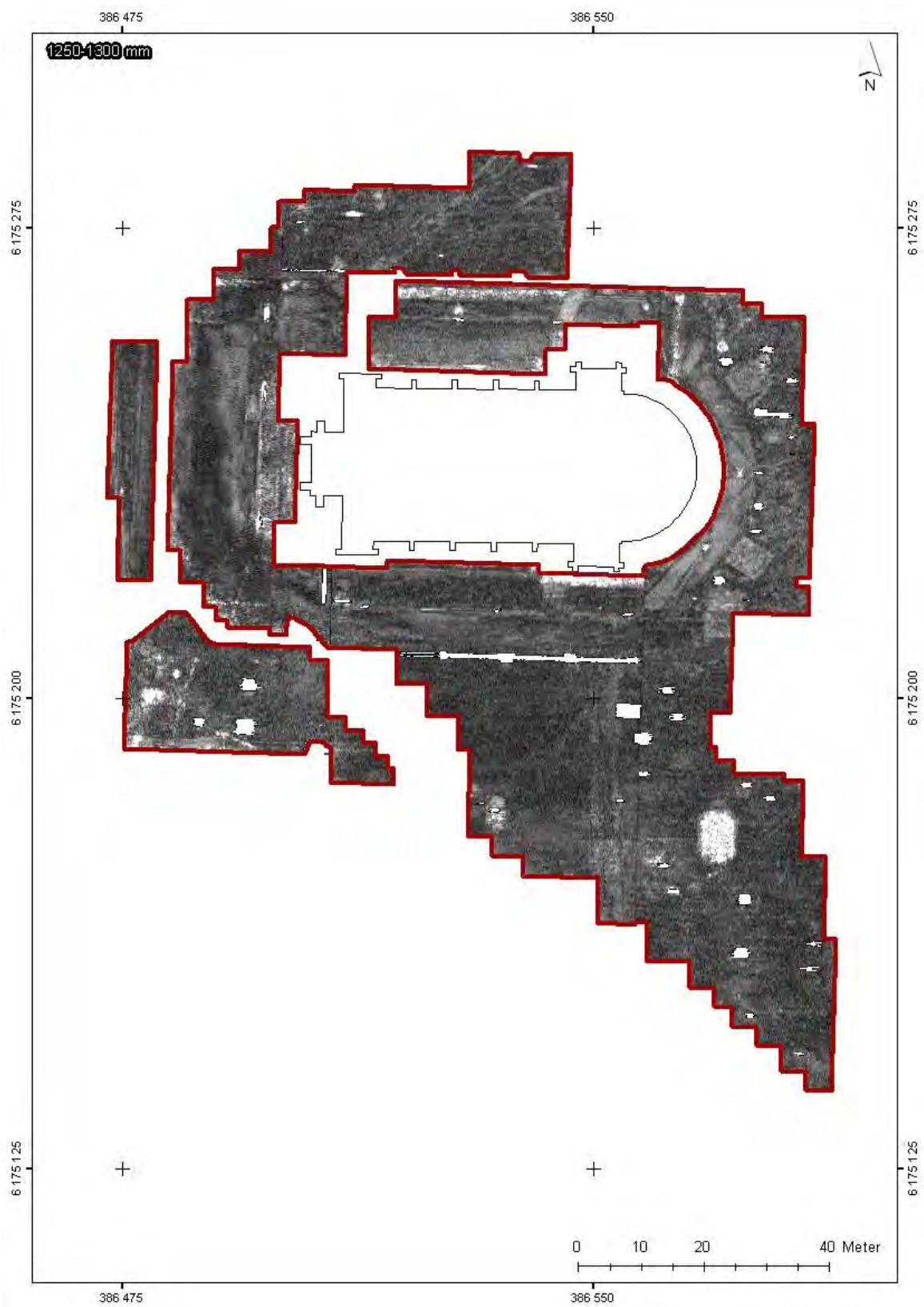
Djup: 1175-1225 mm

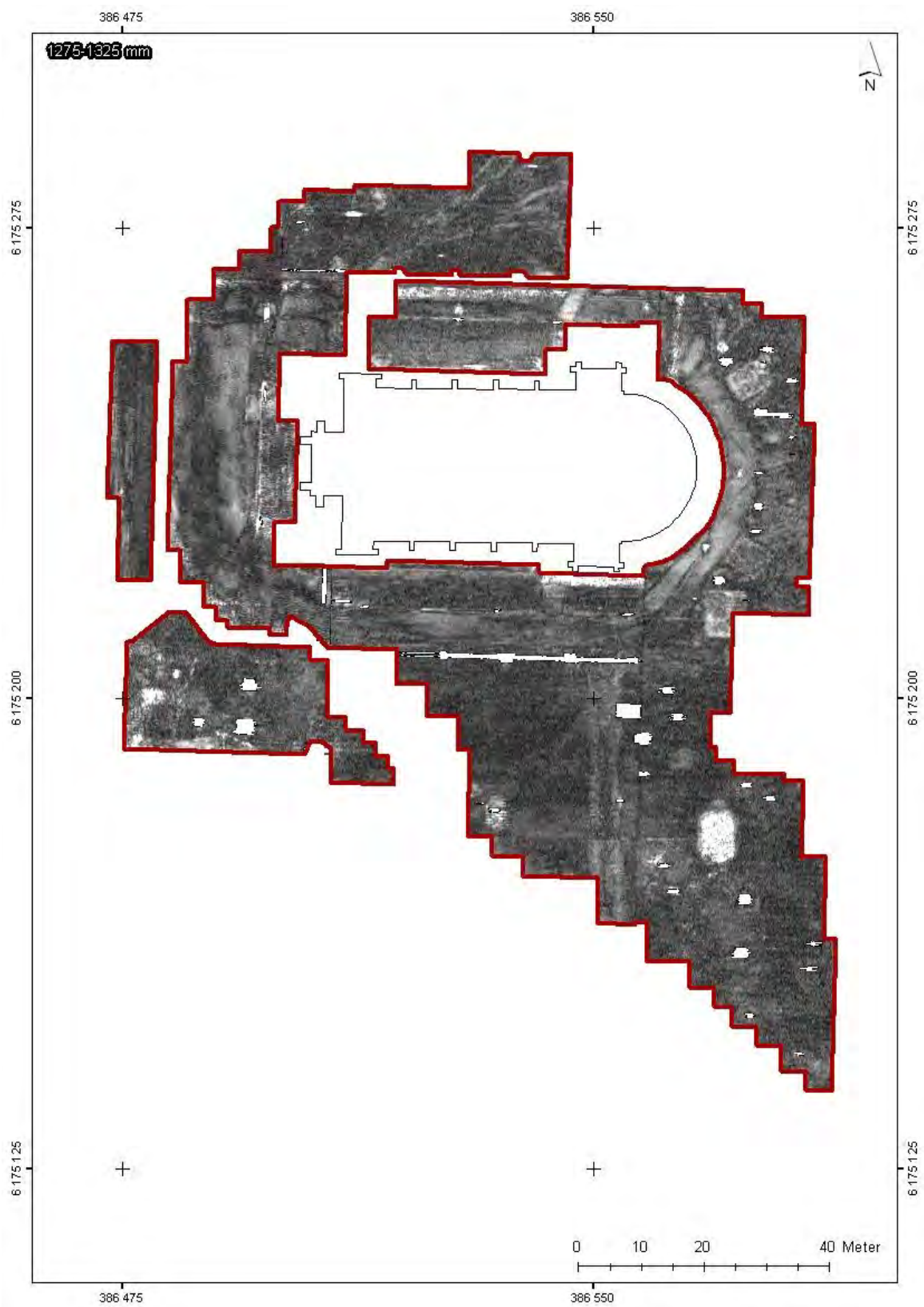
Djup: 1200-1250 mm

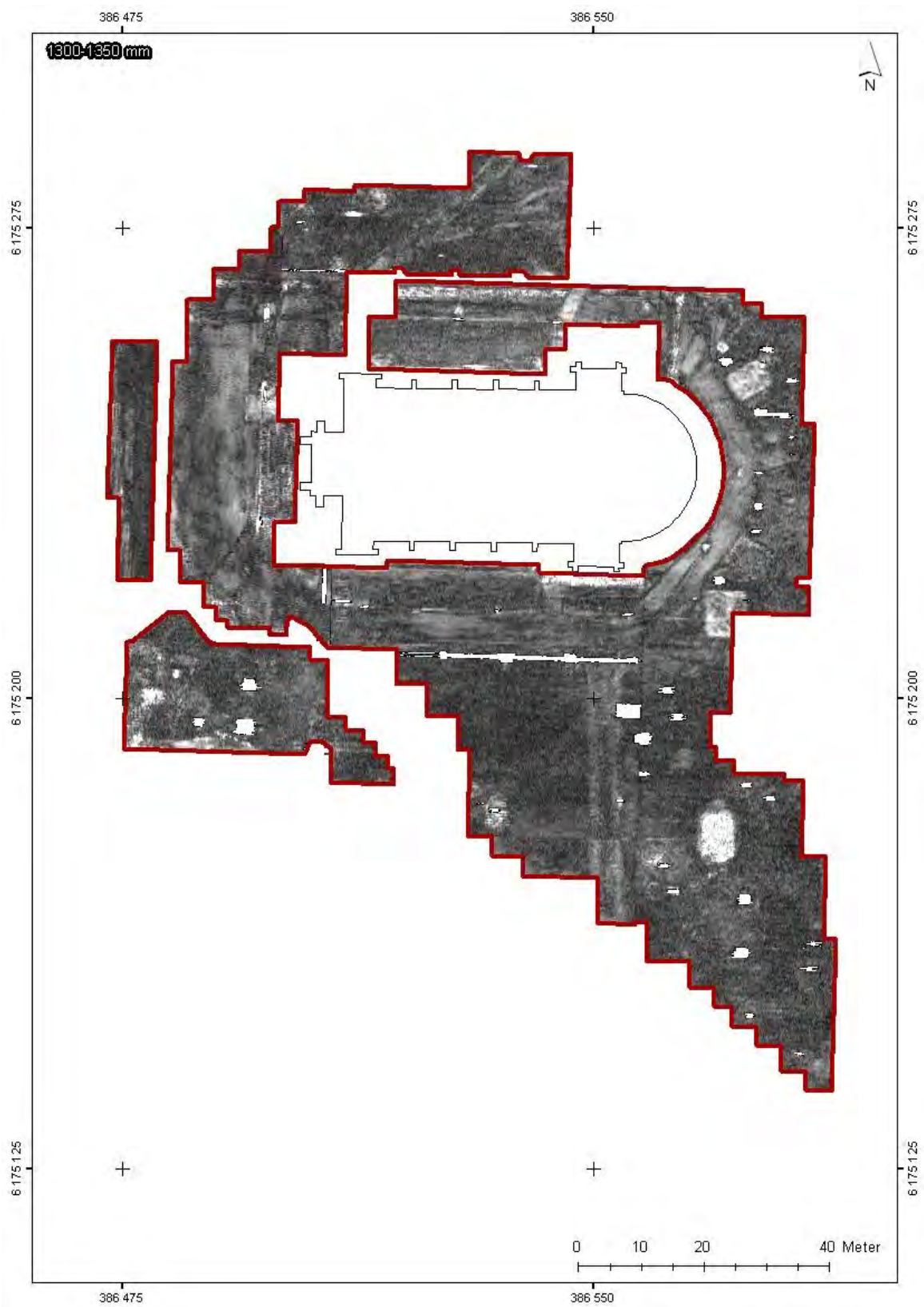
Djup: 1225-1275 mm

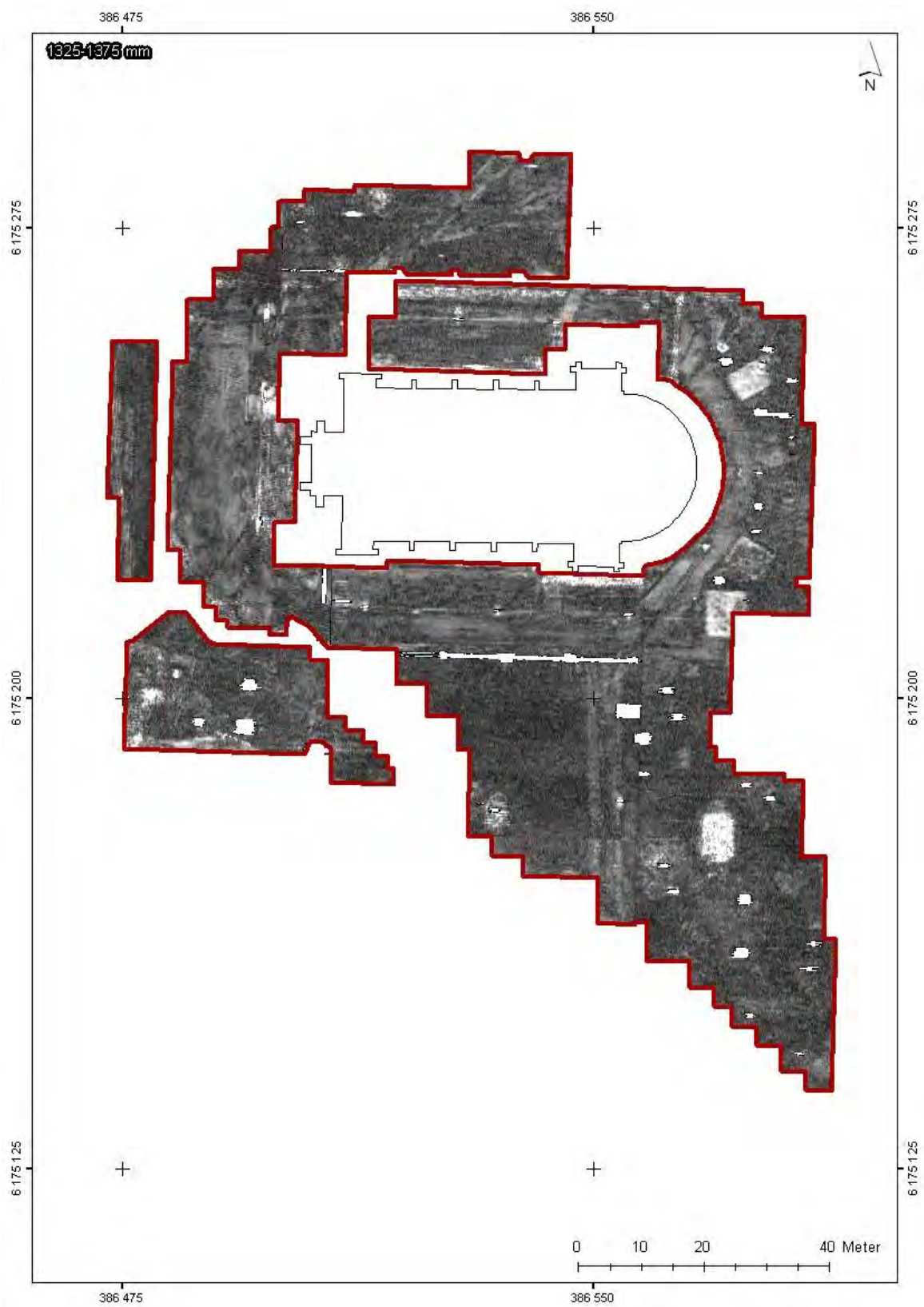
Djup: 1250-1300 mm

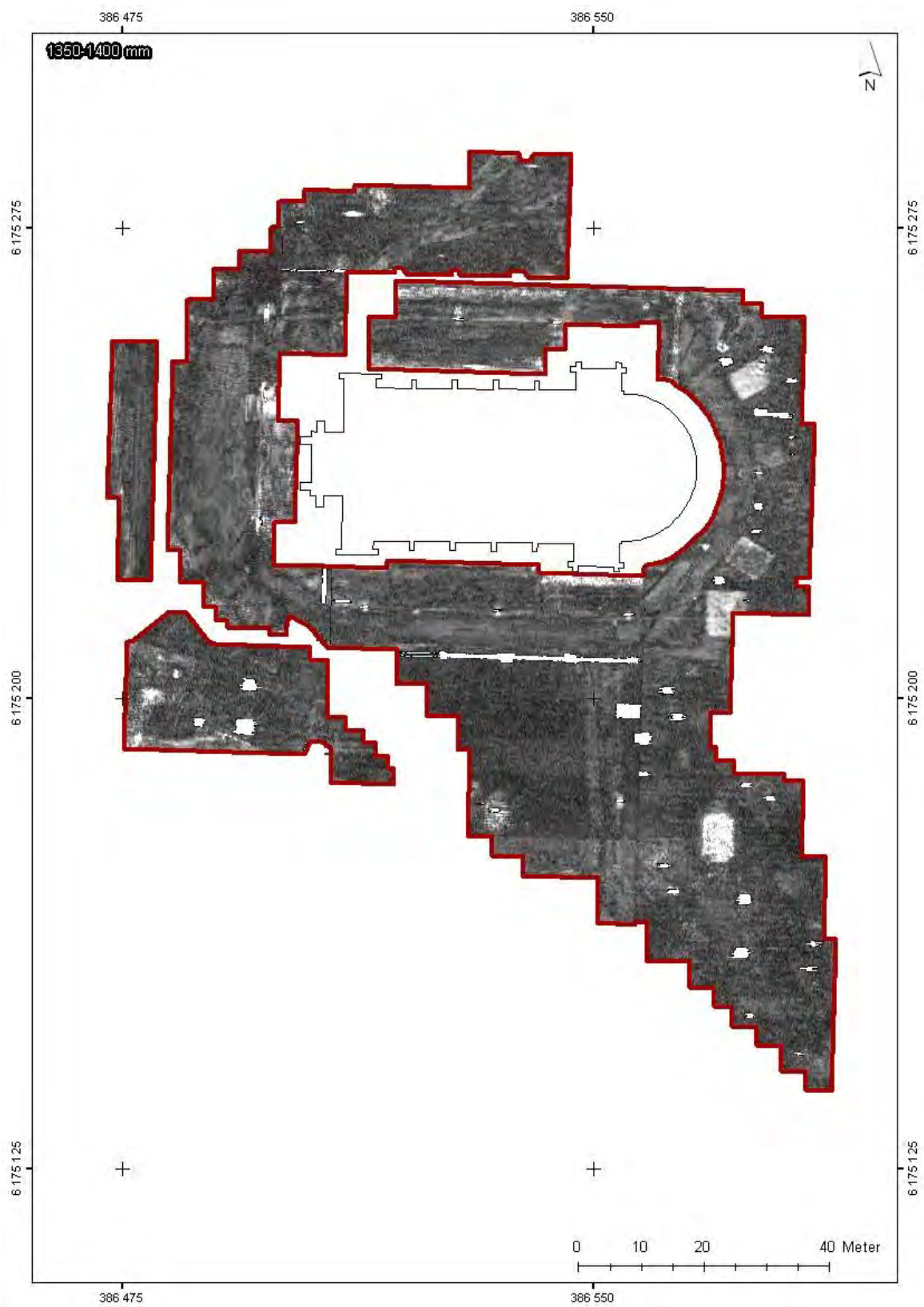
Djup: 1275-1325 mm

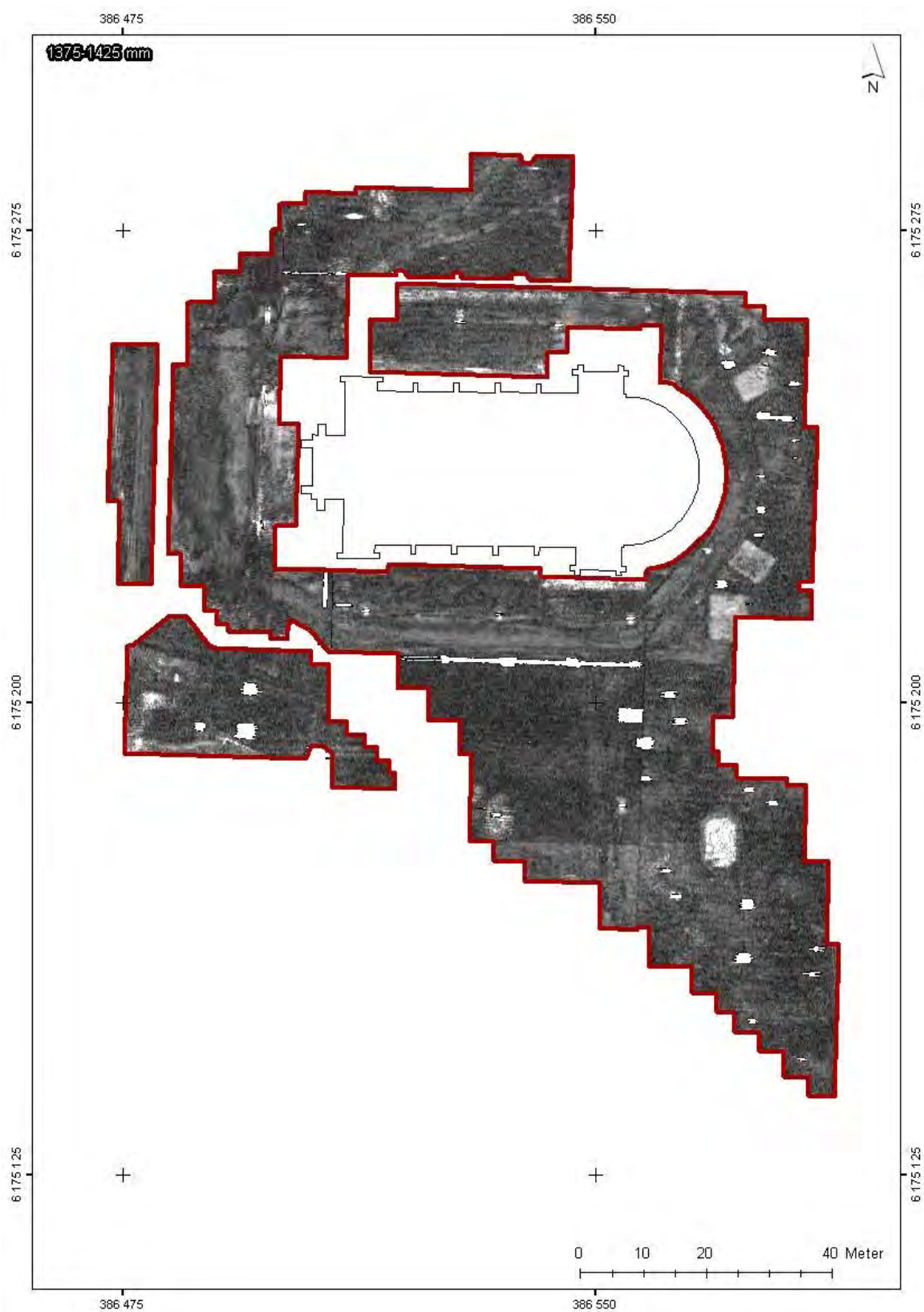
Djup: 1300-1350 mm

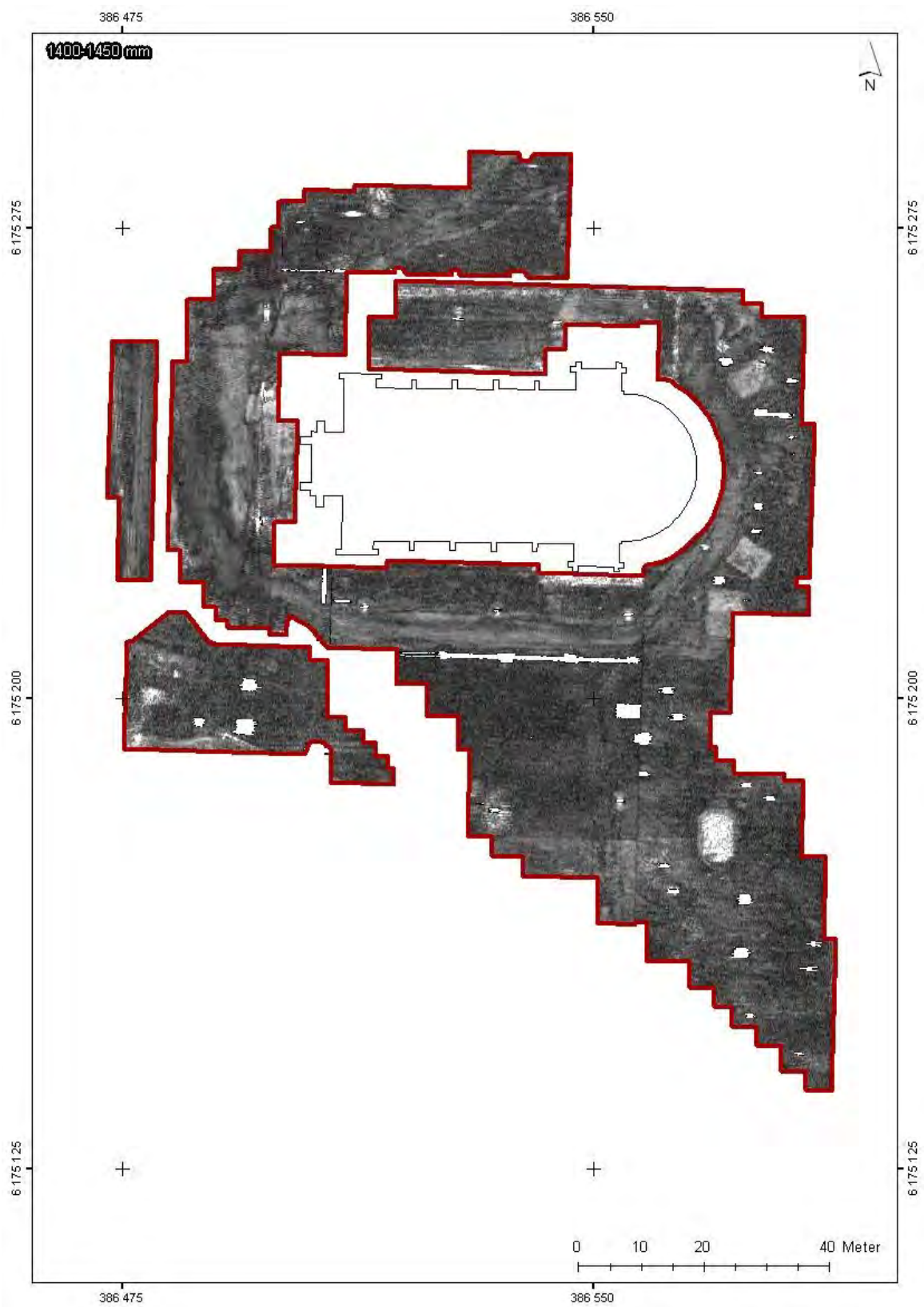
Djup: 1325-1375 mm

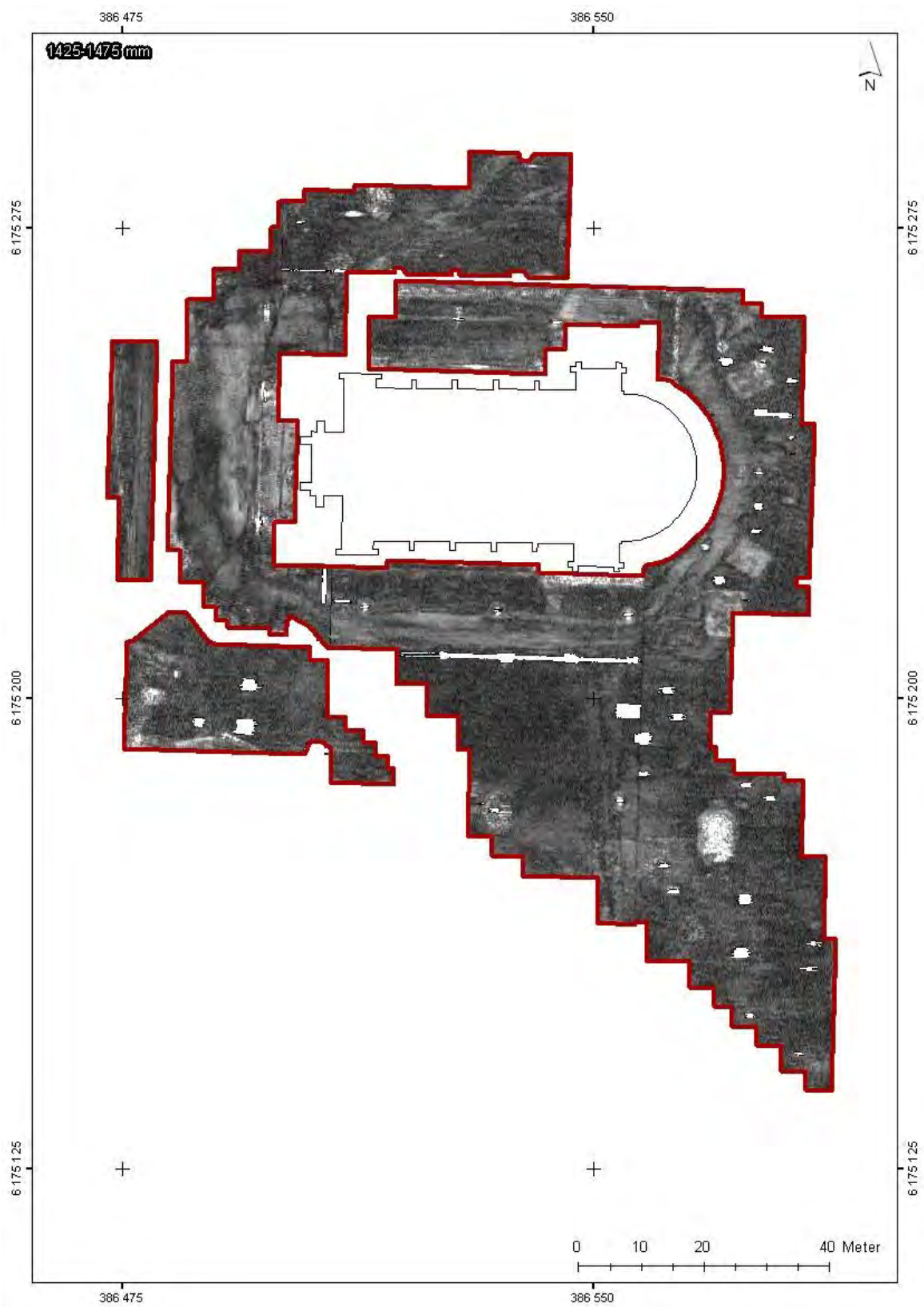
Djup: 1350-1400 mm

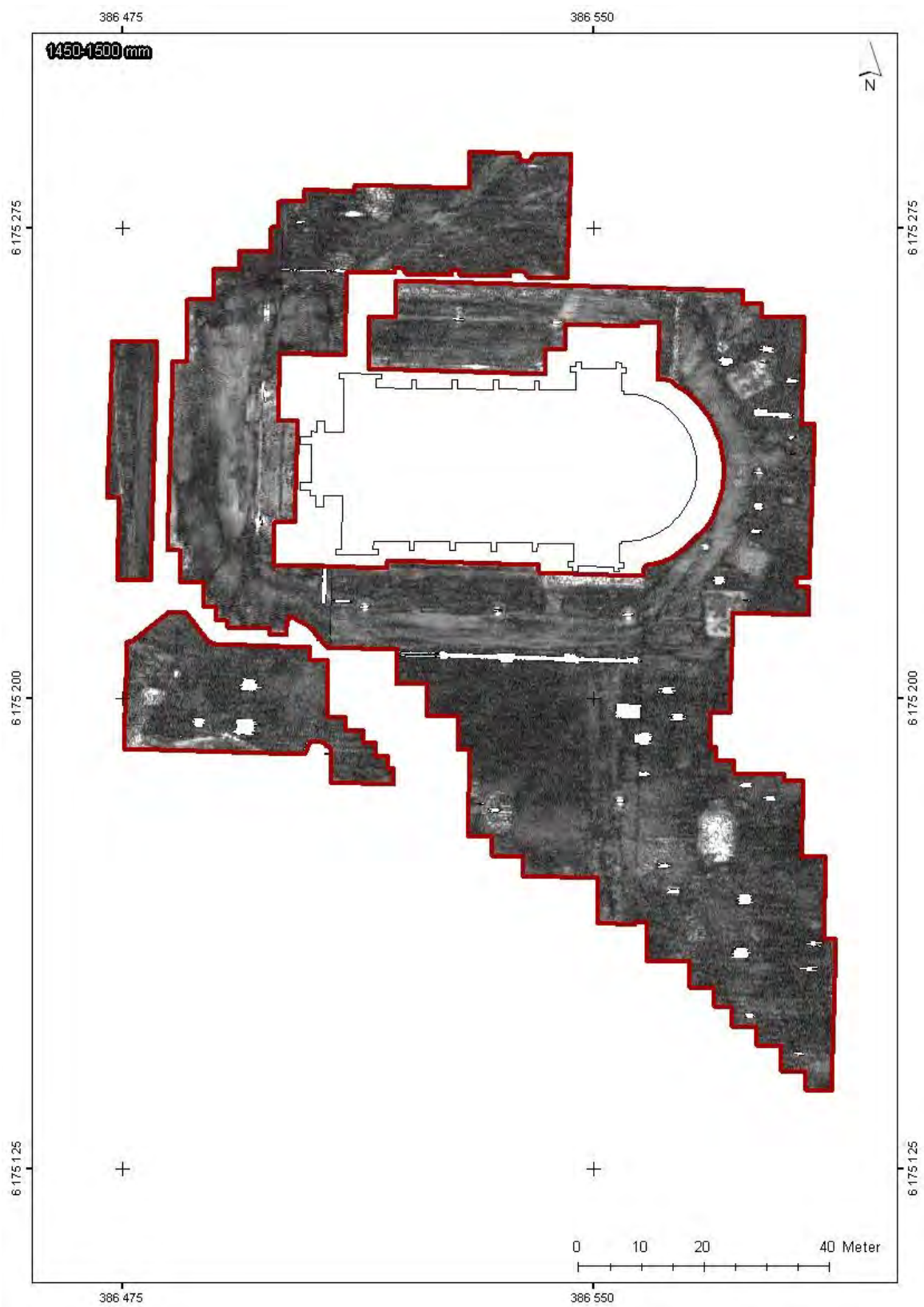
Djup: 1375-1425 mm

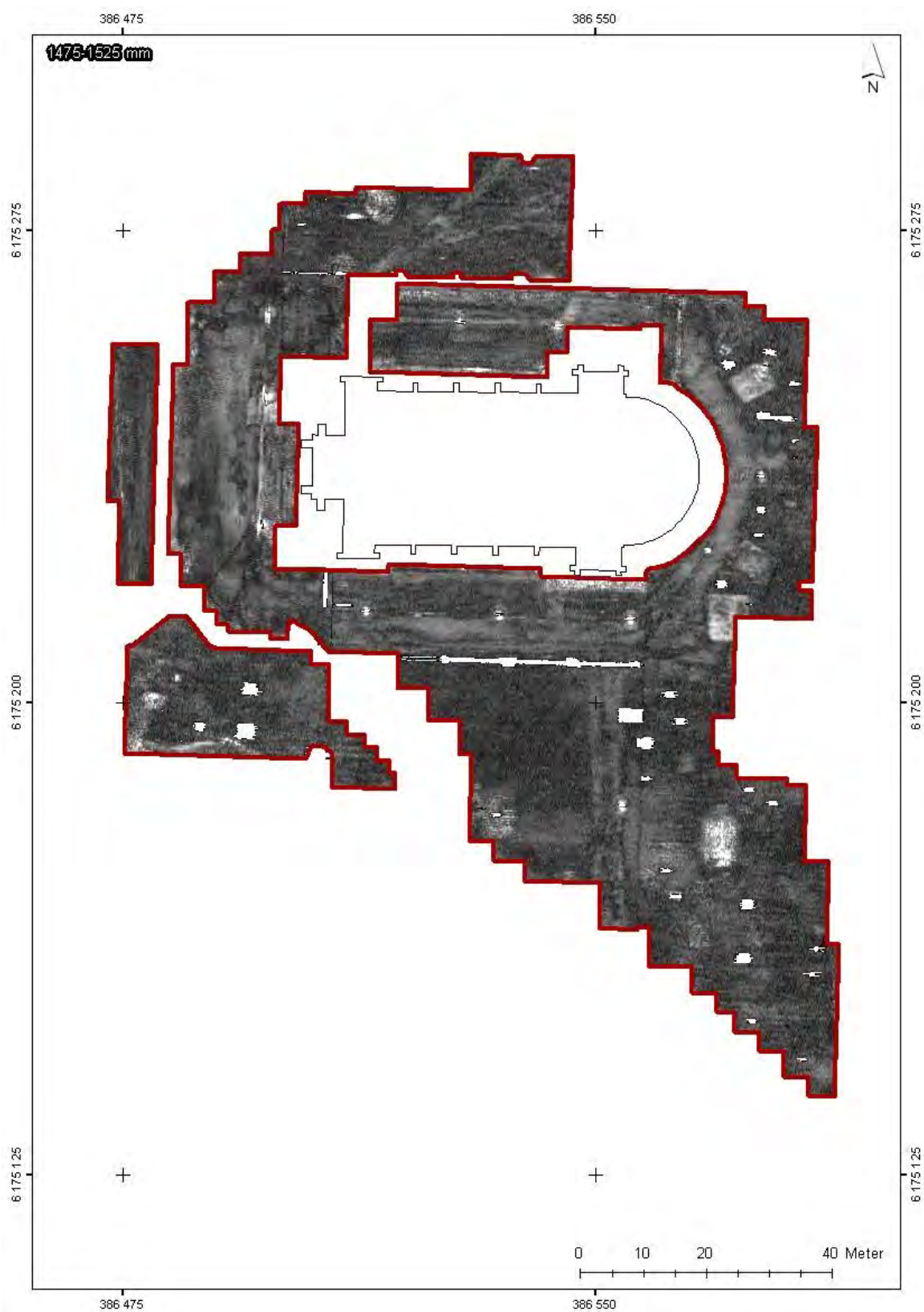
Djup: 1400-1450 mm

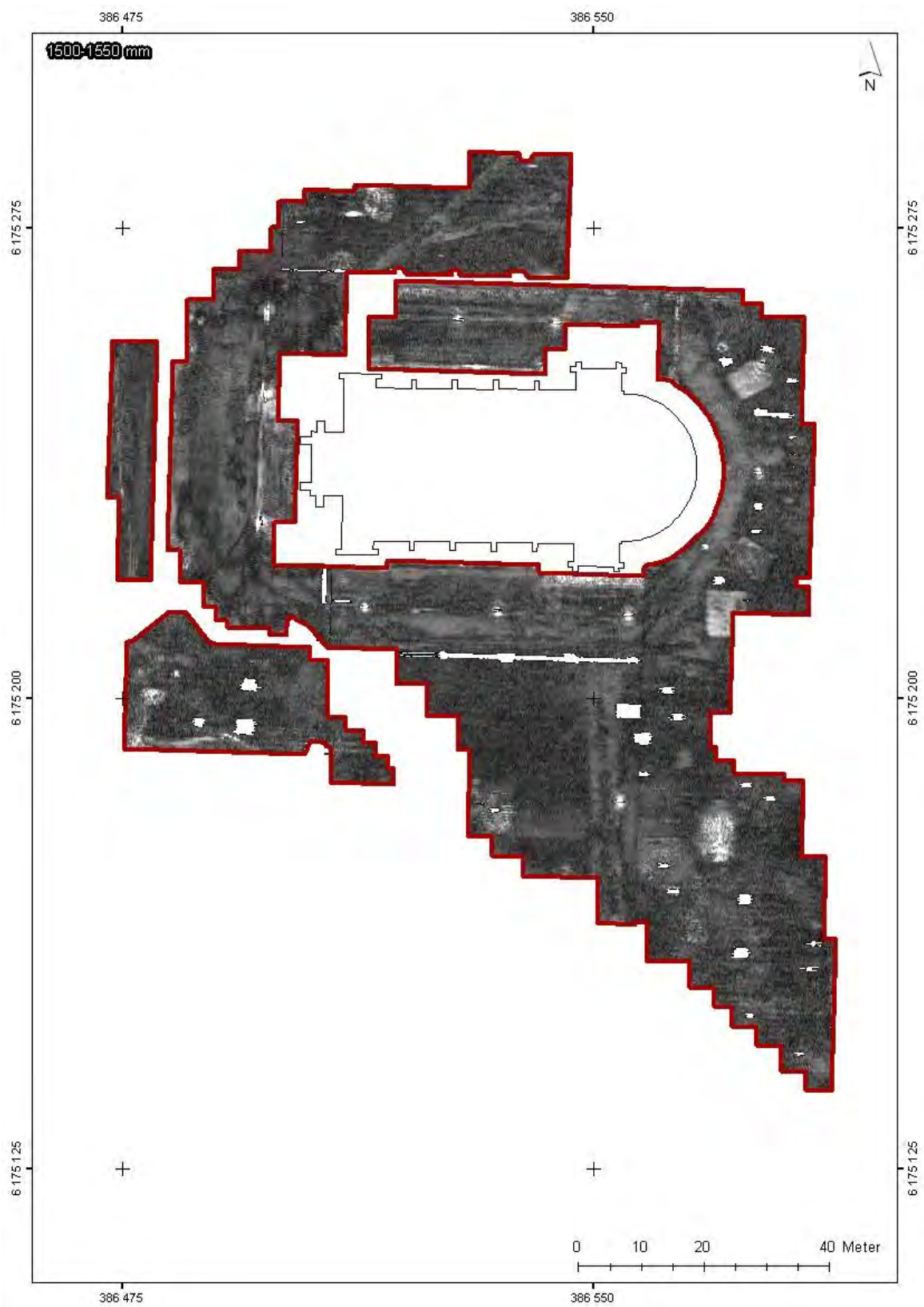
Djup: 1425-1475 mm

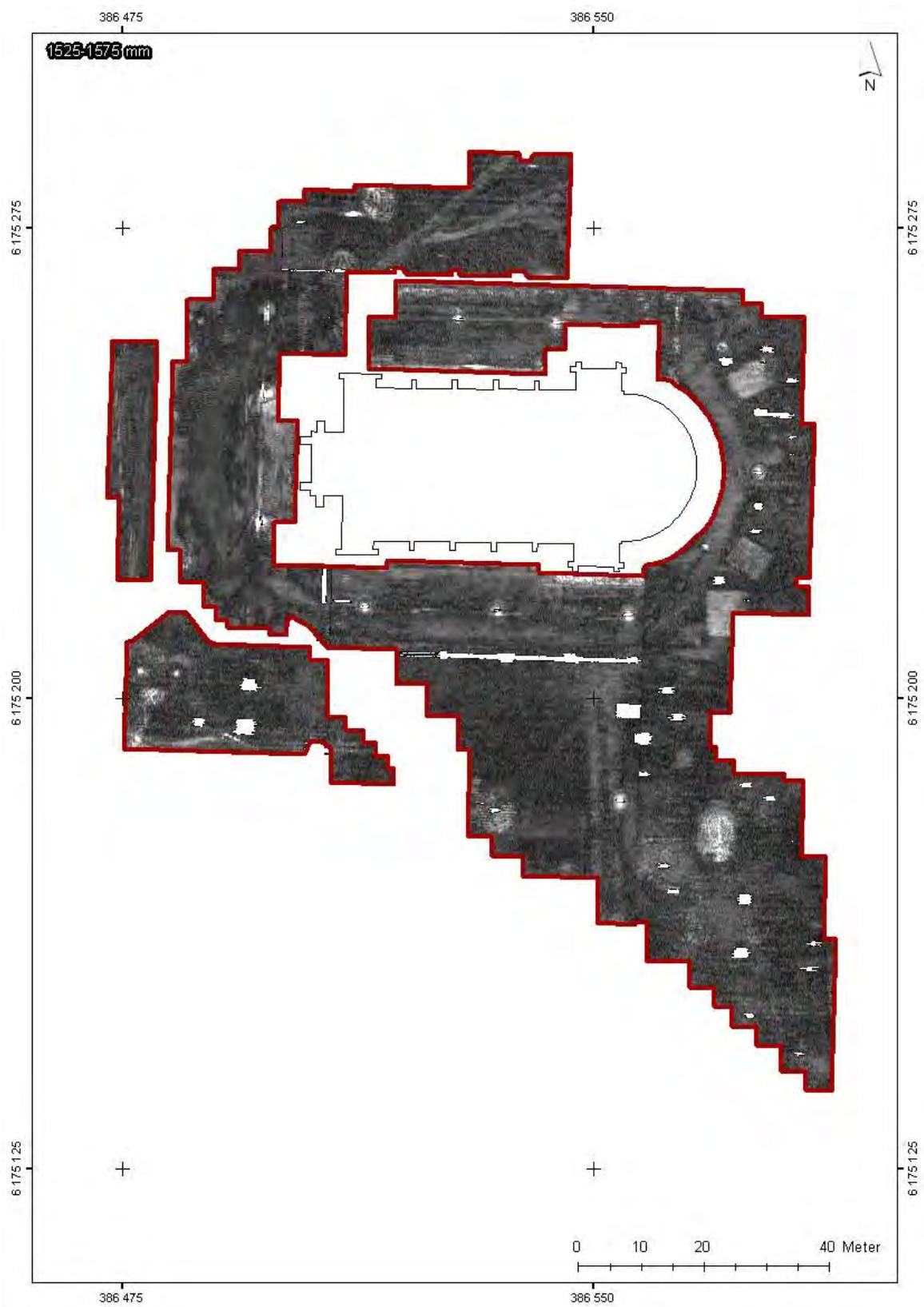
Djup: 1450-1500 mm

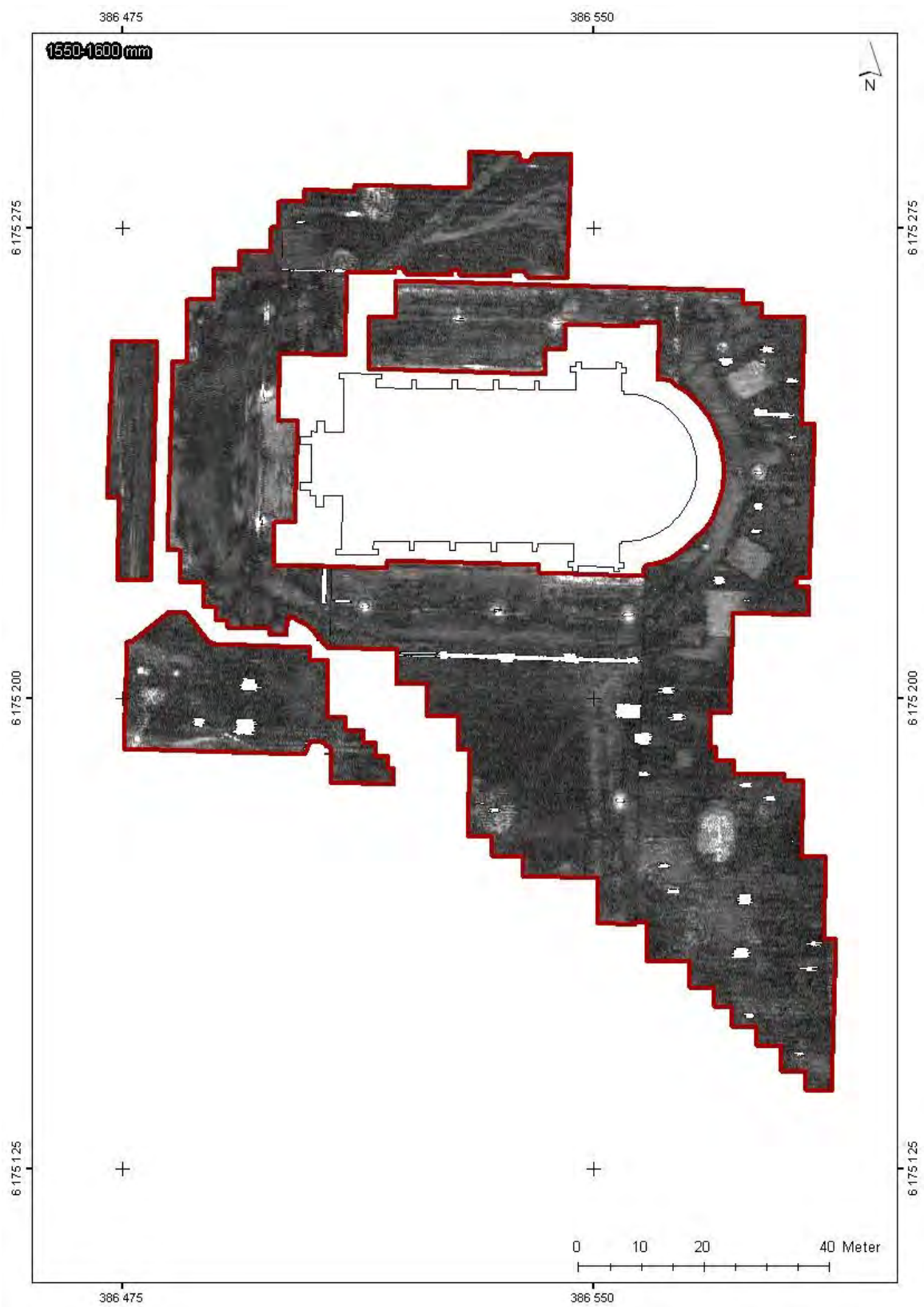
Djup: 1475-1525 mm

Djup: 1500-1550 mm

Djup: 1525-1575 mm

Djup: 1550-1600 mm

Djup: 1575-1625 mm

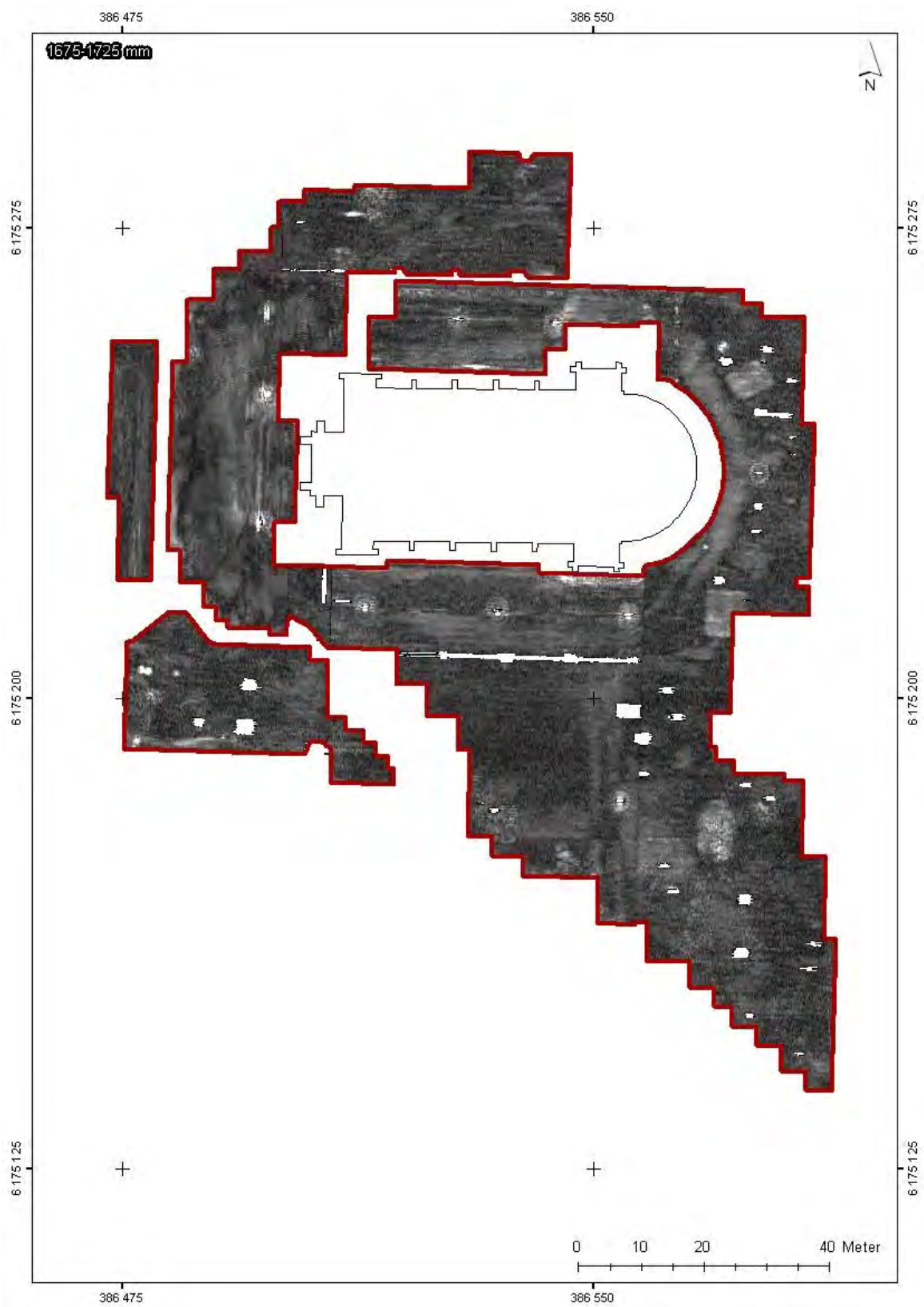
Djup: 1600-1650 mm

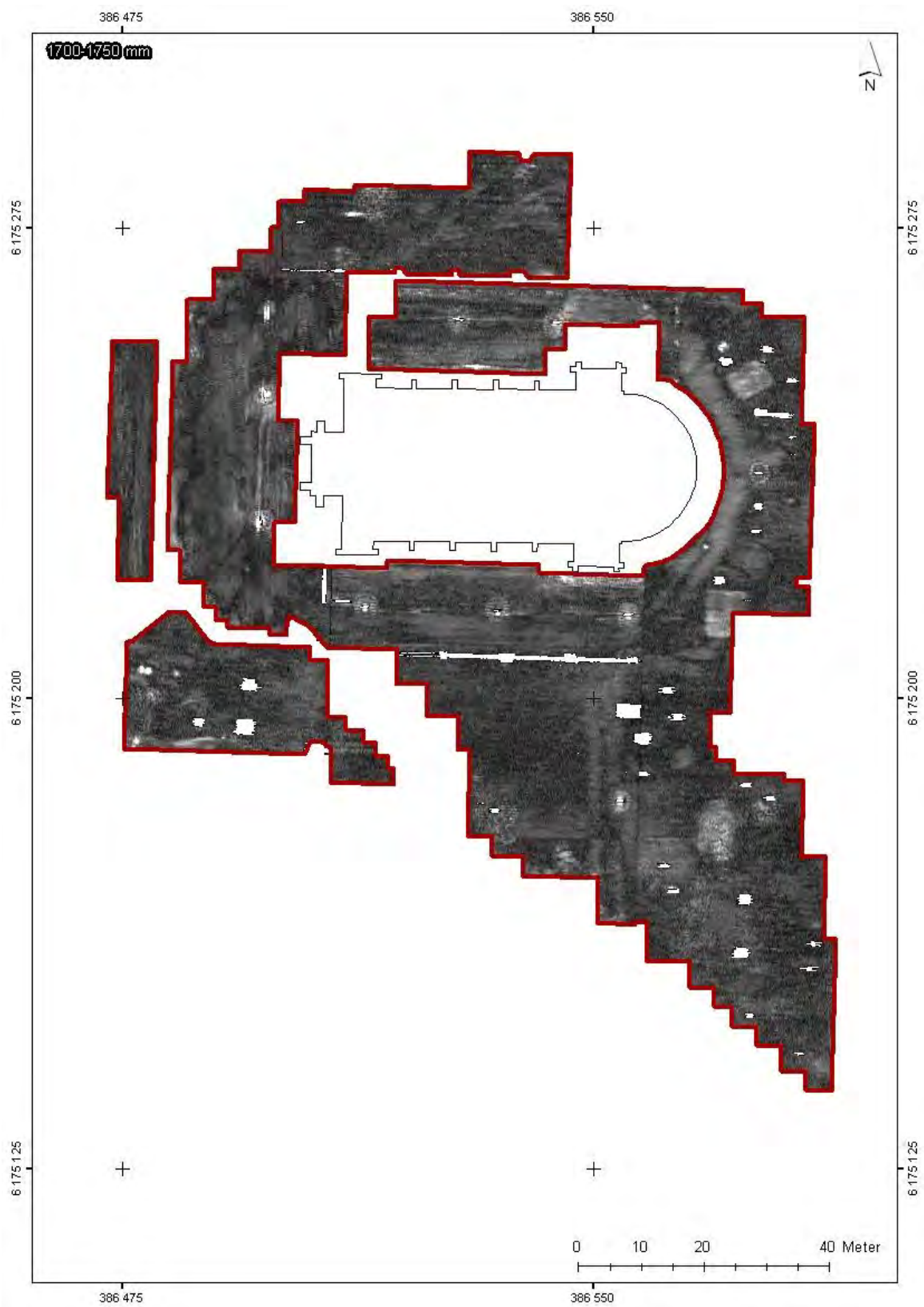
Djup: 1625-1675 mm

Djup: 1650-1700 mm

Djup: 1675-1725 mm

Djup: 1700-1720 mm

2019

- 2019:1 Kv. Gästis 8, Dalby socken, fornlämning 40:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Ivan Balic.
- 2019:2 Kv. Eskil 19, Allhelgonakyrkans tomt, fornlämning 73:1, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning i form av markradarundersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2019:3 Stadsparken. Svaneluckykan 1 & 2, fornlämning Lund 73, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Stefan Larsson.
- 2019:4 Lyckebacken 5. Lunds socken, fornlämning Lund 5:1 & 6:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2018. Jan Kockum.
- 2019:5 Kikaren 14, Råå, Helsingborgs stad, Skåne län. Underhållsutredning och antikvarisk förundersökning 2019. Erik Blomqvist och Carita Melchert.

Tidigare nummer kan rekvideras från Kulturen, Kulturmiljöavdelningen

Telefon: 046-350406

E-post: arkeologi@kulturen.com